

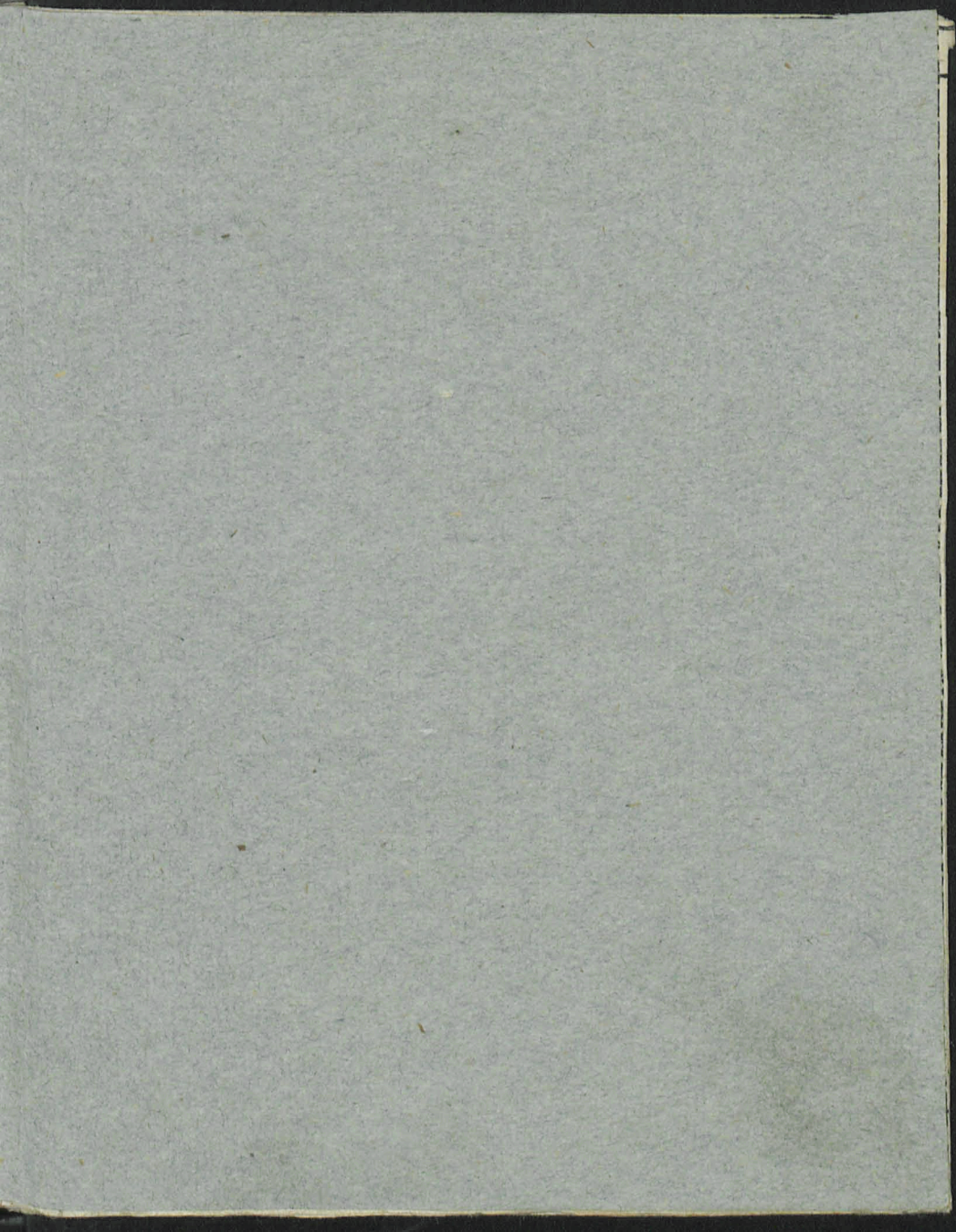
BIBLIOTEKA

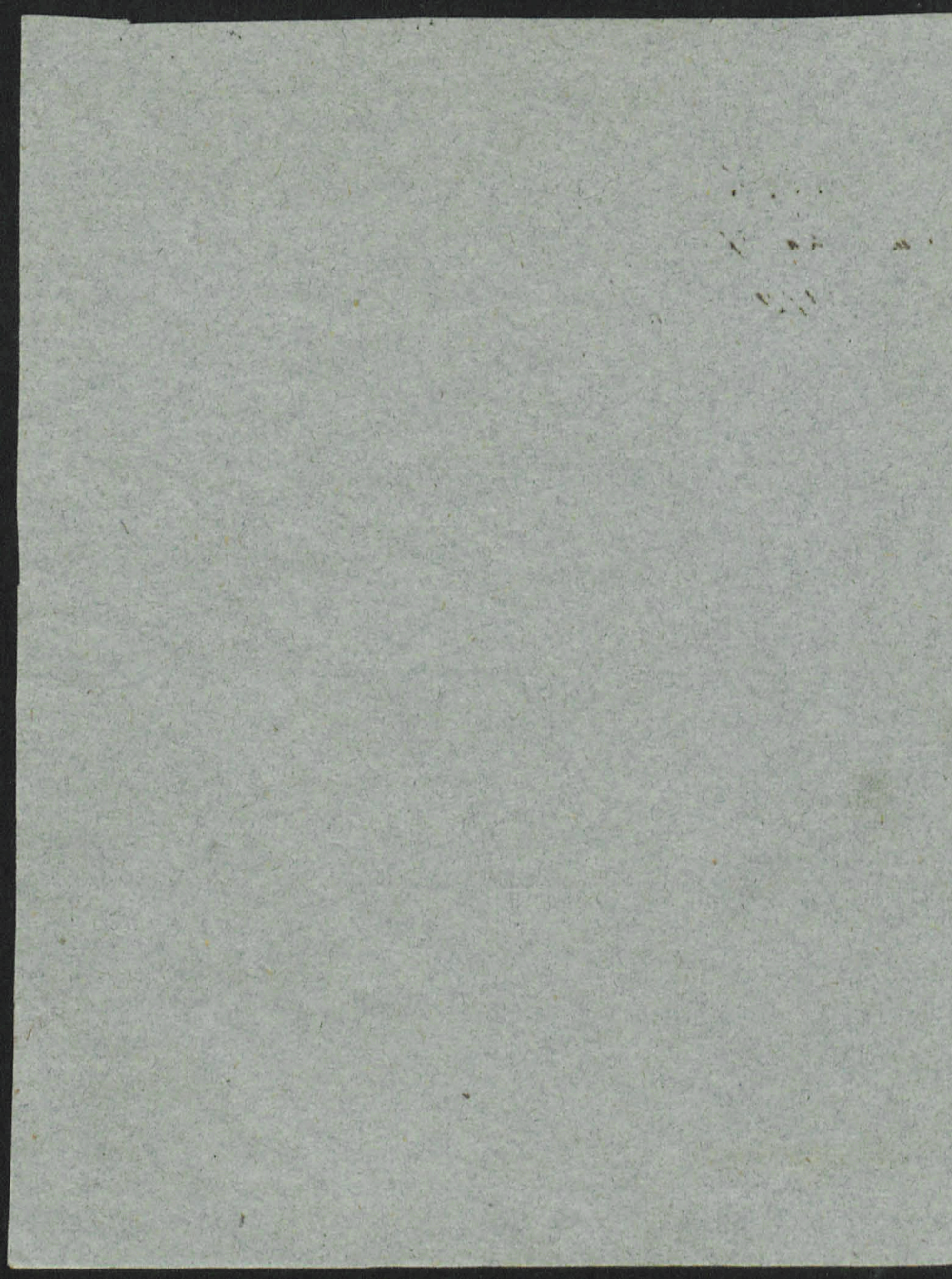
Zakł. Nar. im. Ossolińskich

XVII

786

W. C. M. L. S.

O R Z Y M I E
P O G A N S K I M
Y
C H R Z E S C I A N S K I M
K S I A G D W O I E

X. A N D R Z E Y W A R G O C K I N a p i s a ł y
d o D r u k u p o d a ł .

Przydane jest opisanie Domku Loretáńskiego
Naswietzney Panny M A R Y E Y Matki Bozey/
y Miasta Weneckiego/ przez tegoż Autora.

And. Kiemiarskiy

W K R A K O W I E,
W Drukarni Jana Szarffenbergierá/
Koku Páńskiego/ 1610. 18.207

S Lufnie ten Kleynot noſiſz prze ſwe zacne cnocey:
 Ktore zdobia z wielu miar trze piekne przymiory.
 Ktore cie dżis wielkim ſtanom zalecacia /
 Zwlaſzcza tym ktorzy dobrze na ludżiech ſie znacia.
 Wielkać to, podobac ſie przelożonym ſwoim:
 Lecz, coż wiekſzego w ſześciu wpatruia twoim.
 Ktore, iako ſlawá teſt, grunt ſobie zatlada
 Na łasce tego Pana, ktory wſyſtkim włada.
 Tego ſluzby kto pilen, co wiemy o tobie:
 Najlepſza: Chryſtus mowi: gacſte obral ſobie.

X. Stan: Gro:
 Ruf: Aruſro.

IEGO MOSCI.

X. THOMASZOWI PI-
RAWSKIEMU I.V. DOCTORI, DZIE-
KANOVVI Y OFFICIALOVVI LVVOVVSKIEMU,
&c. &c. Sekretarzowi K. I. M.
Panu swemu Młc'wemu

Æ. Andrzej Wąrgocki Z. D. Z.

Miejscowi rozmaite są przy-
czyny/ dla ktorych sobie ludzie miastá
niekiedy budować poczełi/ á drudzy sie
potym do nich tym barziej cisneli /
Miejscowi Pánie/ wszákze onemi sie zdá-
dza przednichsze/ to jest/ áby w społe-
czności będąc/ tym przystojniej wiek swoy prowadzili/
rátunkiem zobopolnym w káždy potrzebie łácnien sobie
pomagáli. Abowiem iż onych lat iákoby nági był lud /
obron żadnych áni dla bestii lesnych/ áni przed gorácem
ábo zimnem stłomienia miał/ y owszem tedy od drugie-
go nie záwsze bezpiecny był / tedy naprzod sobie málu-
chne domki po polách y lásách stáwiáli/ drudzy sie po tá-
skiniách y iámách kryli/ áz to potym do ták okazálnych
miast przyszto iákie widzimy/ gdy stároswieckie zwyczá-
ie y obyczáie odmientano/ nowe wymyslano. Bábilon
Sháldenkie miásto ták wielkie bylo/ że Arystoteles mo-

wi / lepiej go było nazwać takim powiatem obmuro-
 wanyim / niżeli miastem / gdyż we cztery ściany posta-
 wiony był / a kąt od kątá mil przeszście miał. Go też
 Krolowi Báltázárowi nadzicie dobrą czyniło / że go
 Persowie y Medowie nie mieli dobyć / y pewnieby byli
 nie dobyli / kiedyby byli Eufrates rzeki nie odwrócili:
 Wiec y Jeruzalem ono miasto Świete / że w szzech miar
 podziwienia było godne. Ludzi swietych naprzod miáło
 dosyc / byli y rycerze starwi / starby y bogáctwá nie
 wypowiedziáne wielkie / poniewaz iáko pisano s spo-
 miná za panowánia Salomóná Krolá / tyle było zło-
 tá / ile zelázá / a srebrá ile kámieni prostych / y owszem
 miáło o nie dbano / sámo zaś w żyznym kráiu siedziáło /
 in terra fluente lacte & melle, krotko mowiąc : Ciuitas
 perfecti decoris. Ale Nzym w tym w sztytkim / y te / y
 inne miásta swiátá tego celował / iáko Terrarum Domi-
 na, Urbium Regina, Domicilium Virtutis, Orbis com-
 pendium, co nie trudno obaczyć y przyzna káżd / te dwo-
 ie Ksiąg przeczytawszy. Jam ich W. M. me^o M^o M^o
 Pánu dla wielkich przyczyn y służynych przypisał. Albo-
 wiem / to co Justynus Historyk w Prefacyen swoien do
 Antoniná Cesarzá piše / włásnie mi to do W. M. mego
 M^o M^o Páná przynidzie mówić.

Quod ad te Imperator Antonine, non tam cogno-
 scendi : quàm emendandi causa transmisi.

Opisatem Nzym / kedyś moy M^o M^o Pán / iáko y w in-
 nych dálekich kráinách wiek swoey przedniejszy trawił / y

widzia-

widziates one wszystkie ozdoby/wszystkie zacności mająca
 ktore niekiedy swiātu rozkazowało. Bo tu w Králow-
 skiej Akadémiej náuki wysokie odprawiwszy / támes te
 kończył / y ták szesliwie / jes non vmbratiles I. V. Do-
 ctoris titulos z soba do Dnczyny przywiozł. Widzieli to
 w B. M. summi in Republica nostra Principes, wi-
 dział on wielki Káncierz Koronny / á potym Regni Pri-
 mas Jan Zarnawicki / widziiał Biskup Poznański Lau-
 rentius Goslicki / widzieli drudzy / z ktorych każdy / rad-
 by był B. M. propter cōsilia miał przy sobie / co magnis
 propositis prãmijs, maximis oblatiis sacerdotijs nie ráz
 oświadczał. Kedy / iáko to zwykł animus ab omni ambi-
 tione alienus wolates przy o nim Janie Solikowskim
 Arcybiskupie Lwowskim / moze słuźnie powiedzieć / przy
 Káplanie swietym zostac / ktory iáko oślinie tego swemu
 Kościolowi zyczyl / ták ná swym o B. M. zdaniu byna-
 mnien sie nie omylił. Pokazales mu to B. M. dostatecz-
 nie ná onej Comissyjnej Instancckiej / kiedy te Ziemie z
 wchwały Sennowey / a z wolej K. J. M. sporządzano.
 Abowim gdy wyjawisz tam B. M. me° Mciwego Pána á
 z soba / Kancellarna B. M. zlecił / we wszystkich trudno-
 ściách ktore główne były / przy wszystkich Sadách y
 sprawách záwichlanych / tákes pracował / że każdy wiel-
 kie baczenie / práwá wmiętność przednią / ludzkosc szze-
 ra widząc chwalić musiát / dla czego też tenże Pan y ná
 potym / ták ná Sennách iák we wszystkich sprawách glo-
 wnienszych B. M. me° Mciwego Pána przy sobie miał

Przedmowa.

zawże. Lecz nie inakżo o W. M. exstimacya ma y te-
 czynniejszy Przejśnie Wielmożny Pan J. M. K. Jan
 Zamojski / Arcybiskup Lwowski / dla wielkich darów
 Bożych / y tak przodków swych / iako własnych zasług
 znacznych Senator niesmiertelney pamięci godny. Bo
 czesćta iż dosyć dobrze merita W. M. w tym tu Kościele
 swym Stolecznym baczył / czesćta że wielką w W. M.
 iako y inni Jch Mości PP. Senatorowie godność wi-
 dział / rzekł śmiecie / candidissimo animo suo similem w-
 pątrzył / do swych consilia W. M. wziął / za ktorego też
 staraniem prawie Dyncowski na Sejmie K. J. M. Se-
 kretarzem swym W. M. mego Mlewego Pana wczynnł.
 Niepominie urzędow y Dostoięstw rozmaitych / iako
 Archidiaconien / potym Dziekanien nuż Dfficjalistwá /
 y innych / świadek jest Dnecczya wszynka / iakoś te pilno /
 iako mądrze odprawował zawże / niepominie onego li-
 stu / ktorys imieniem Jch Mści. Panow Senatorow y
 wszynkiego rycerstwá na Sejmiku Wisnieńskim nie da-
 wno do Gabryela Batorego Wojewody Siedmigródz-
 kiego w pewnych sprawách pisał / świadek tamten wszy-
 tek Sejmik / iaki to był ten list / gdnż zań / tak Jch Mości
 PP. Senatorowie / iako y kolo Rycerstwie powstawszy
 W. M. dziekowało. Niepominie zachowania wielkiego /
 bogoboyności / y Snot rozmaitych / ktorymi P. B. wsze-
 chmogacę bogáto W. M. wdárovac raczył / prośbę abyś
 te máła ksiażeczke testē perpetuæ meæ obseruatix prze-
 ciwko sobie wdzięcznie odemnie przniać raczył. Niechay

Przedmowa.

Janowi P. B. W. M. mego Meinwego Pana / ná czesc y
chwále swa swieta / ná ozdobe kościoła swego dlugowie-
cznie y szesliwie chowác raczy / ktoremu vnizone sluzby
swe pilno á pilno záleccam. Dan w Krakowie Roku
Pánjkiego / 1610. w dzien S. Yecilyey.

Do Czytelniká.

De asse
lib: 2. fo:
65. 2.

BVdeus czlowiek y zacny/y bázno wczony/przed
 opisaniem potenczey y skarbow Rzymstich ták
 mowi: A iż tu sílá rzeczy bede pisał / ktore sie snac
 do wiary niepodobne zdádza / tedy w czas ostrze-
 gam Czytelniká/áby skarbów Rzymstich dawnych /
 z bogáctwy iákimikolwiek teráznieyszego wieku nie
 rownal. Abowiem iż niemal ze wšytkiego swiáta
 Rzym tupy miał/á nimi sie z bogácił / Historye wšy-
 tkie wyświadcza / &c. &c. Gdym mowi w wázal
 rzeczy / ktorem w te Księgi wpisał / zdał mi sie Rzym
 by Samel ábo miásto zboyc y odziercow swiáta
 wšytkiego / y iáoby skárbnica co przednieyszych y
 drozšzych wšytki^o swiáta kleynotow y bogactw zc.

Ja teź táže własnúe do ciebie Cny Czytelniku
 mowie / y tegož sie własnúe wpcminam / bo nie iná-
 czey y tu w mnie bedziesz czytal. Ná d to / trzeba wie-
 dziec / tobie zwlászcá / ktorys nie był w Rzymie / że
 sie tam często rzeczy odmieniáia te potoczne / dla cze-
 go / ieslibyc iáki Solus (o co nie trudno) mowił /
 że ináčey w Rzymie / niżem ia tu pisał / odpowiedz
 mu / że nie ináčey. Abowiem zásiadałem z tymi /
 ktorzy nie dawno z támtad przyiecháli / y czytałem y
 popráwiałem odmiány. Zdrow tedy czytay á badź
 lástkaw.

R Z Y M POGAŃSKI. K S I E G I I.

Kto y kiedy założył Rzym.
CAP: I.

Rzym iako ia mam wiadomośc/ mowi Salustyus/ założyli/ y pierwszy w nim mieścili Troianie / ktorzy z Eneasem Hetmanem y wodzem swoim wciekaiac/ y tam y sam bialkali sie/ a z nimi pospolu Aborygenesowie/ lud barzo gruby/ zadnych praw ani zwierzchnosci nie maiac/ sobie wolni/ y swowolni. Lecz to co twierdzi Salustyus/ tak trzeba rozumiec / ze Troianskie potomstwo / mowie mlodz Albanska/ za powodem y spolna pomocą Romulusa to miasto zalozyła/ od ktorego mu też Rzym nazwisko dano. Przetoz zalozony byl od

Etrotante.

*3 Romulus
sem.*

stworzenia świata we cztery tysiące cztery sta
czterdzieści siedm lat/ po zburzeniu Troiey/ we
cztery sta trzydzieści dwie / á przed Narodzeniem
Pánstkim/ siedm set piętnaście lat/ nád rzeká Ty-
brem/ od morza Tyrenskiego mil piętnaście.

Jako rozmaite Pány miał Rzym.

C A P: II.

Naprzód Krolowie tym Pánstwem rządžili/
których było siedm.

1. Romulus:	4. {	Ant Márcyus/
2. Numá Pompil/ s.	5. {	Tárkwinius Pryst/
3. Tull Hostilius/	6. {	Serwiusz Tul/
	7. {	Tárkwín superb: á/
		(bo hárdy.

Krolow
siedm.

Przydyna od
miány.

Consules
dorozni.

Cezár.

Tego ostatniego syn / gdy gwałt uczynił Lukre-
ciey Rzymiáncé / y siebie y Oycá zgubił / bo ich
wypędzili Rzymiánie / á więcej miec Krolow ná
potym niechcieli: Pánowali tam Krolowie lat
dwieście czterdzieści cztery. Po ich wygnaniu/
dwy obierano co Rok Senatorow/ którzy spol-
nie Rzeczpospo: sprawowali tylko rok/ co trwał
to lat cztery sta szesćdziesiąt / áž do Gaiusa Jule-
go Cezára / który ten rząd gwałtownie ná Oyczy-
žne nastąpiwszy odmienił / y sam ieden ó wšyšt-
kim wiedział / od niego sie poczeli Cesarze Rzym:

scy/ y

scy/ y trwali aż do Konstantyna Wielkiego/ kto-
 ry otrzewszy sie/ o czym będzie niżej w Rzymie
 Chrześciańskim/ Dycu S. Sylwestrowi Pier-
 wsze^o Papieżowi Rzymu wstąpił/ á sam sie do Bi-
 zancyum z Stolica swa Cesarzka przeniosł/ Kon-
 stantynopolem go y Nowym Rzymem nazwał.

Iako vvielki był y jest Rzym.

CAP III.

Czasu Romulusa/ Pierwszego Krola/ Rzym
 dwie Gorce był tylko zátal/ Kapitoliń-
 ska y Pálátyńska/ ze wszystkim placem/ który jest
 między nimi/ y miał trzy bramy/ iedne zwano
 Trygonia/ druga Pandáne/ iz záwsze otwarta
 stała/ Trzecia Kárméntale/ od imienia Kármén-
 ty mátki Kwándra Krolá. Lecz iz sie przymna-
 żało obywatelow/ tedy ieszcze były insze trzy osie-
 dli/ iako Awentyn/ Kwirynal/ Celiusz/ náostá-
 tek szosty Krol Serwiusz Tul/ w puścił Wymi-
 nal y Ertwilin. Jáko wiele Rzym Stáry miał
 w okolo mil/ nie zgadzáia sie Autorowie/ iedni
 piśza piecdziesiat/ drudzy trzydziesci dwie/ dru-
 dzy dwádziesciá osm/ atoli teraz/ ták iáko jest/
 niema wiecey iedno mil szesnásacie Włostich/ co
 wezjni nászych okolo pulczwártu/ á wież trzy-
 ská szescdziesiat szesć/ których w one látá bylo

174 dwn go-
 rách tylko są
 siadł.

174 piaci po-
 tym.

174 siedmi.

174 okolo
 ma.

Bášt.

Dítwa.

śiedm set czterdzieści/bašt bez liczby. Za panowá
nia Seliogábála (pišše Lámpřid) niewolnicy z ro-
skazánia tegož Cefarza zebrałi byli ze wšytkiego
Rzymu páiałi / ktore gdy ważono / dziesięc ty-
śiecy funtow záważyly. Czego dowledziawšy
sie Cefarz/rzekł : Šrad káždy poznác može/ Quam
Magna Roma sit. Jáko iest Rzym wielki.

Co zá Religia była w Rzymie y wiele Bogow.

C A P: I V.

BOgánšta byla Religia w Rzymie / iáko y
po wšytkim świecie/ Šydy wyiawšy/ kto-
rzy prawdziwego Boga/wedle tego opisu chwa-
lili. Wieć rozmaíte Bogi y Boginie mieli/ o kto-
rych miánowicie Giraldus Cynthyus iedne wiel-
ka kšiege nápisal / gdzie ich wylicza/ potencya/ y
powinnošć káždego wkázuie. Ja krociuchno tyl-
ko przypominie / že (iáko twierdzi Alexander ab
Alex) Márel Wátro stáry Rzymiánin/ náliczył
Bogow y Bogiń/ wiecey niź trzydzieści tyśiecy/
pospólu ie liczac. Teraz o ich Košciolách džitw-
nych y bogátych bedziem mowić.

Jáko to šle-
pošá

Šo mulla
Šeorul

Šoman
habuerat.

O Košciele Iowifzowym ná gorze Ká-
pitolińskiey.

C A P: V.

Košciol

Bościołow Rzym stary miał / cztery stą
 Odwadzieścia cztery / ktore rozmaicie muro-
 wane / y bogato prawnie ozdobione były. Ten
 Jowisow / dwieście stop szeroki / tyleż zwys był /
 osm set w okolo miał. Krol Piaty Tarkwiniusz
 Pryszł / skalista gora Kapitolinśka wyrównal / a-
 le iż go śmierć zaszła / Synowcowi Tarkwinie-
 mu Pysnemu zostawil / ktory nań dwa kroć sto
 czterdzieści tysiący talerow nałożył. Gdy tego
 było wypędzono / a Kościol rożnych lat cztery
 kroć gorzał / tedy y Księgi Sybille zgorzały / za-
 wsze go przecie w dziw okazale odnawiano / tak
 że Amian Marcellin Historyk napisał: Te° wszy-
 skiego zamku ozdoby: sa nad wszystkie Egyptskie
 dziwy dziwnieysze: X Kassiodor: Na wysokie
 wniść Kapitolia trzeba / kto chce widzieć rzeczy
 nad ludzkie dowcipy y wymysły uczynione. Trzy
 w tym Kościele były Kaplice / Jowisowá we
 środku / a po obojey iego stronie Junony y Mi-
 nerwy Bogiń / z ich bóstwanami. Ste strona ku
 Rynkowi Rzymśkie° / trzemá rzędami Filary mór-
 murowe sły w nim okolo / z drugich tylko dwie-
 má. Dachowka była mośiadzowa / strop mośia-
 dzowy / wrotá też takle y drzwi a wszystkie zlocis-
 sto / ná co / to jest ná pozłote / wyszło siedm Mili-
 onow / bo niektore drzwi miazżemi bláchami
 złotymi obite były / ktore Styliło roztazal odes

Wielki bór
30.
Kto go zaszal

Księgi Sy-
bille.

Kaplice w
nim trzy.

Dachowka y
strop.
Drzwi.
Posłota.

Obrázy w:
był drogic.

Konie złote.

Tace Smár-
kądowe.

Cytay.

Plin : lib: 37
Cap : 11.

Antiq : lib
14.

Patrz tego
Pogániná.

drzec/y kowale znaleźli napis przy iedney stronie :
Nieszczęsnemu Krolowite° dochowunia/co sie speł-
niło / bo Scylisko w krotce marnie zginął. By-
ły w nim obrázy sypowe ze zlotá/ y srebrá/ na-
czynia złote/ srebrne/ krystalowe nieoszacowa-
ne/ konie poczworne ze zlotá lane / trojá słuźbá
srebrna / Pompeius Wielki osiárował do niego
sześć tac z kámienia Smárágdú/ kleynot kácutku
niepodobnego. Tenże gdy ku Jeruzálem ciągnął z
woyskiem / dáry z rozmaitych Państw w Damá-
sku bedac wziął/ á miánowicie z Jeruzálem má-
ćice winna z szerego zlotá/ ktora pieć set tálentow
wazyła. Była naprzód z szerego zlotá kwádra-
towa gorá / po niey drzewká z owocem rozmá-
tym/ wiec Lwy/ Jelenie/ zc. wšytko to od zlotá/
co winna przerzeczona máćicá okrywała. Piše
Strábo/ że ia widział w tym kóściele/ z pod pišem
Alexándrá Krolá Sydowstie° / ále iáko świádczy
Iosephus, ráczey Arystobulá / ktory ia był posłał
Pompeiusowi/ á ten w tryumphi wkázował/ y po
tym Jowiszowi do Capitoliú osiárował/ August
Cesarz dárował do teyże Káplíce szesnaście tysie-
cy fontow zlotá/ kleynotow / to iest kámieni sá-
mych/ zá sto dwádźiesią pieć tysięcy tálerow /
á to iednemu Jowiszowi/ y ieden August/ coź Ju-
nonie ábo Minerwie/ ábo Jowiszowi od innych
Cesárzow y Senatorow ábo do Kóściołow in-

šych

szych ofiarowano/ kto to wszystko może wyliczyć/
kto wierzyć? Ale niedziw. Bo Pány światá be-
dac / mieli / á nabożeństvá wzbyłt przestrzegáli.
Była tá Gorá dziwnie wysoka / teraz dáleko
mnieysza / zowie ia Wirgiliusz złota / Quidiusz
perlowa / dla skárbow ktory tež wedla niey pá-
tac swoy miał / czytay de Ponto:

Virg: Aenci:
8.

Oui: Metá.

O Kościele Pántheon.

CAP VI.

Kościół ten zmurował Marek Agrypá zá
dwie lécie/roku od záłożenia Rzymu/siedm
setnego dwudziestego dziewiatego/iako v Dioná
czytamy. Cály iest y do tad / ácz Gorowie wšel-
kim sposobem vsilowali/ zeby go byli mogli obá-
lic/ czego sa znáki/ mowie stoi cály/ ále obnážony
práwie/ y ze wszystkich pierwszych ozdób z lupio-
ny. Jest okragly/ žádných okien niema/ we wnatrz
mármurem wszytel futrowány/ z vlice muirowá-
no cegla: páwiment ma wszytel mármurowy/ á
iż ná wierzchu dziurá / y przykrycia żadnego ni-
gdy niemial/ wezyniono w tymże páwimencie
dziury/ktore Mośiadzem w frate položono/ áby
deszcz z wierzchu pádáiac/ prosto ścielal do dziur.
Nazwany po Grecku Pántheon/to iest wszytelich
Bogow/ y Bogiń/ gdyż woleli Rzymiáne ieden

Kieby y od
Bogo.Okragly.
Bez okien.

Páwiment.

Jaki.

Nazwiśká
Przysyná.

wszyt:

wszystkim postawic / niż każdemu z osobna / coby
 to było / na taką Bogow y Bogin wielkość nie-
 podobna / dla czego Kapliczki wszędy we wnatrz
 około były / a w nich białwany stały. Na wszę-
 y zwyż stop sto czterdzieści cztery / wrotá okrutne
 y drzwi Mośiadzowe złościste. Był przecie ná
 wierzchu kryty srebrnemi bláchami / ale po krá-
 wedziách około / dziurá zostawála záwſze lu nie-
 bu otworzona. Te Cesarz Konstantyn trzeci / do
 Syrakuz záwiozł / pospolu miedziáne y mármu-
 rowe białwany z Rzymu pobrawszy / z tamtąd po-
 tym do Konstantynopolá chciał przeprowadzić /
 czego przecie niedokázal / teraz są Ołowiane / blá-
 chy mowie / tam ná wierzchu / Stoi przed nim
 krocrganek bázro cudny / zmurował go tenże A-
 grypá / ná okrutnie wielkich trzynaściu filarach /
 z kámenia drogiego Ofitá (názwany ten kámién-
 ták / iż podobny pſtrocinámi wężowi) leża bálki
 ná nich miedziáne / a ná tych strop mośiadzowy
 złościsty / wrotá też są nie ináſze. Są v nich dwa
 Lwi z kámenia mármáryckie^o bázro twárdego.
 Ogień ten kóściol pſował często / ale go záwſze
 odnawiano / Bonifacy Czwarty Ociec S. pod
 Tytułem Naświetſzey Pánni y wszystkich ſwie-
 tych / poſwiecił go Roku Pánſkiego ſześć ſetnego
 ſiodmego / We wnatrz ná mármurze wyrzezano
 literámi ná łokieć wielkimi imię Agrypy :

Szerokość.
Wrotá.

Srebrna
blácha kryty

ſnák Grezy
ná.

Zábil go w
Lájni zdáda
Mezeñc / przy
pádlí Sárá.
cenowte roz-
chwilili wſy
tko / y do Ale-
xándryey sá-
wieszli / Wy-
ſpe też ſplon-
drowáli.

M. Agrypa L. F. Cos: III. fecit.

O Kościele Boginiey Pokoiu.

C A P. V I I.

Byt to Kościół w Rzymie v same° rynku bār-
 30 wielki/ kwadratowy / miał wzdłuż trzy-
 stą / w szerz dwieście stop: teraz iuż tylko wá-
 liny widzieć. Zmurował go był Wespezyan Ce-
 sarz po woynách domowych / o długowieczno-
 ści ie° / silá sobie obiecuac / abo ráczey od Klau-
 dyusza Cesarzá zaczęty skończył. Tenze po zburze-
 niu Jerozalem / položyl w nim Skrzynie Testá-
 mentu / Lichtarz Złoty o siedmi świecách / stoł
 złoty / ná którym chleb kładziono / naczynia złote
 kościelne do ofiar przynależące / co był wszystko z
 kościoła Salomonowego pobral / á dwie tablice
 marmurowe / ná których Dziesięcioro Boże przy-
 kazanie bylo pisane / y złote zastony Tabernaculi,
 ná pałacu swym w stárbie schował / niechac by
 to zginelo / iáko przydawa Jozeph / ná on czas He-
 tman Jerozolimski. Wiec go był rozmaície ozdó-
 bił / to malowaniem / to bálwany cudnymi / krot-
 ko mowiac / wedle świadectwá tegoż Jozephá /
 á zgadza sie y Plinius / to wszystko był do tego Ko-
 ściola wnioś / czego ludzie po wszystkim świecie
 szukali / pragnac tylko widzieć. Naostáreť / co o-

Dárgo wtel-
 ki.

Arca foederis

Decalogus.
 Vela Taber-
 naculi.

Lib. 7. Anti:

Lib. 34. Ca. 2.

C

wo pro-

wo proflacy powiadaia / że go nocą tey / ktorey
sie Pan narodzić raczył / szuka vpadła / y teraz każ-
zdey teyże nocy kamien ieden vpada / za plotki mieć
trzebá / bo niemal po Narodzeniu Bozym w lat
osmdziesiąt dopiero był zmurowány.

O Kosciele Dei Ridiculi, abo Bogá Smieszka-
CAP: V III.

MDo tego też było przyszło Poganiſtwu temu /
że sobie wymyslili Bogá Smieszka / y Ko-
ściol mu zmurowali za taką olazyo. Pełne tego
Historye / iako sie Rzymianie z Hermány Kartá-
inſtrey Rzeczyposp: przez wiele lat bili / y dopie-
ro wygrawali / dopiero przegrawali / iako to
woienny tániec rozmaity. Czásu iednego Annibal
wygrał / gdy ich na polách Kánnenſkich czterdzie-
ści tysięcy vbił / y tu sie obozem položyl. Wiec
ze mu to zwycięstwo bázno mile było / y był we-
sol / w rozmowie z Rycerſtwem serdeczny mu-
amich przypadł / a potym odciagnał / do Kámpá-
niey sie z wojskiem puſcił : Rzym wolny zostá-
wil / ktory wziac mogli / by był zwycięstwa vzy-
swosiego vmiął / ná co záwsze chramał. Rzymianie
tedy wiadomoſć o tym wziawſzy / Bogu Smie-
škowi kościol postawili / ktory do tego času iest
cały / czworogránisty / ma ſłupy wielkie mármu-

rowe

O świątyni

Czemu zmu-
rowany.O świątyni śl. b.
Hermánski.Jako to Ko-
ściół

rowe / i trozganek wielki y ozdobny / na drodze
 jest Apiiskiey / przy ofierze powinni byli smiac sie
 y rozmowy żartowne sobie powiadać.

O Kaplicy Deæ Viriplacæ, abo Bogini Mezo-
 blaginiey.

CAP: IX.

NA Gorze Palátynie zmurowáli byli Rzy-
 mianie Kaplice dosyć wielka / y nazwali ja
 Boginiey Mezoblaginiey. Schadzali sie zawsze
 Mąż z Żona do niey / ilekroć były iákie niesnaski
 miedzy nimi / á tam namowiwşy sie / y spolne obzá-
 zy wypowiedziawşy / do tego sie porედnawşy /
 wracáli sie do domu w zgodzie.

O inszych rozmaitych Kościołach.

CAP: X.

NA drodze Apiiskiey stoi Kościół bárzo wielki /
 okragly / ma sto mármurowych ogromnych
 filarow / y prawie w dziw wielkich / na których
 sklepienie leży. Syllá go Bogu Markowi po-
 świecił / kedy Rzymianie słucháli Postow / gdy
 ich do miásta / aby nie wypátrowáli / przypusćie
 niechcieli. Znác dziwna okazálosć / ostaték w Rzy-
 mie Chrześciáńskim wyczytaş.

Val: Lib : 2.
 Cap : 1,

Czemu ták
 nazwana.

I.

Markow.

2.
Bog dobry
frucek.

3.
Jaki.

3.
Boginiey
Zgody.

4.
Saturnow.
Co w nim
Rzymianie
chowali.

5.
Bog Janus
13

On też wáluny kóscioła czworogránistego/
dlugiego/ y znacznie wielkiego / niedaleko Łázien
Marka Agrypy. Był własnie Bogá Boni Euétus,
Szczęśliwego powodzenia y skutku. Ofiarowali
mu Rzymianie/ gdy sobie życzyli/ áby sie im w iá-
kiey rzeczy powiodło. Samego zaśie bálwan
stał/ wesoła twarz málać/ prawa ruka czásie /
lewa wieniec z Zytnich kłosow trzymał.

Nie dáleko Kápitolínskiey gory był Kóscioł
Deae Concordiae, Boginiey Zgody/ co go był Ca-
millus poświęcił/ od niego do Kóscioła Junony
Monety po stu stopni mármurowych wstepowa-
no/ iesze go ostatek stoi/ to jest/ ósm filarow bár-
zo wielkich. W tym Kósciele y często Senat by-
wał/ y rzeczy wielkie stánowił/ musiał bydź o-
zдобny.

Támże y Saturnow Kóscioł (ále teraz S.
Adryaná) w którym leżał starb Rzeczyposp: Já-
Scypioná Emilianá było w nim iedennaście ty-
śiecy funtow Złotá nie robionego / dziewięć
dziesiąt dwa tysiacá grzywien Srebrá / pie-
niędzy robionych bez liczby. Tu też chowano tá-
blice z kóści Sloniowey / ná których Rzymiany
spisowano/ Chorągwie tákże wojenne/ Altra/ Pro-
tokoly/ &c. Lupy z woiowanych Narodow/ &c.
Bogá Janusa stoi iesze kóscioł nie dáleko Forum
boarium, ábo tynku kedy woły przedawano. Na

cztery ściany/wrotá wielkie cztery/ná wierschu jest
 dwánaście Kapliczek/gdzie báltwany státy dwa-
 náściu Miesięcy. Sam z marmuru ten Bog nie
 dokońcá cały stoi/ á cztery zolá ma: bo (mowi-
 li Poganie) cztery części swiátá sa / ná ktore on
 pátrza / y cztery części roku/ o ktorych wie / y ni-
 mi spráwuje. Bylo tego Bogá síla Kościolow
 w Rzymie/nada wniesy co go Numá Pompili-
 usz/ wtory iesze Krol/ v bramy Kárméntáli po-
 stáwil/ ále tylko o dwu zolách/ ktory czasu woy-
 ny otwierano / á czasu pokoju zamykano / dwoie
 tylko wrotá byly do niego/teraz jest Kościol S.
 Katarzyny.

Ku rzecze Tybrowi byl Kościol Herculis Vi-
 ctoris, ábo Herkulesa Zwyciesce/ iesze znác okra-
 gte murowanie / obálil go z pewnych przyczyn
 Syrenus Czwartý Dziec S. Tak to bylo (plot-
 ki) swiete miejsce / ze leciec do niego mucha nie-
 smiátá / gdyz to byl sobie ten Bog Herkules / v
 drugiego Bogá Nijagra vprosil/ niesmiat y pies
 zaden wniesc/ bo zawiesil byl swoje bulawy ná-
 dedzwiąmi / áni niewolnicy / ále tylko wolni á
 Szlachta tam chodzila.

Miedzy gorámi dwiema/ Palátynem y Ká-
 pitolinem/zmurowal byl iesze Romulus Kościol
 Boginiey Westy/tedy icy Mniszki Panny/Ognia
 wiecznego strzegli / áby nigdy nie zgasl / drew

6.

Herkulesow.

Wielka po-
tencya obu-
dwu:

Umisłki.

przykładając. Był też taki Ogien/ y tacie nabo-
żenstwo za Pogaństwa w Wilnie/ kiedy teraz ko-
ściół S. Stanisława w Zamku/ iako Stryko-
wski piśe. Wiec też Umisłki strzegły y Palladium,
co go był z soba Eneas z Troiey przywiozł do
Wloch / cum Diis Penatibus.

8.

Boginiey Fe-
by.
Vale: Maxi:
2. Cap. 1.
Carpil. de Fe-
br: fol: 1. a.

Mieli też Febrę za Boginia / y stawali iey
kościoly/ a osiadowali te lekarstwa/ ktore na Fe-
bre ludzjom pomagają. Y mowi Kaptilius Me-
dyk wielki: Nie darmo powiada Rzymianie cho-
roby inſe minawſzy/ Febrze samey budowali ko-
ścioly/ y za Boginia ia mieli/ poniewaſ inſe/ tyl-
ko niektore czesci ciała naszego warla y burza/
Febrą wſyſtkie oſiada y opañnie/ nád to / me-
mal każdy człowiek od niey ginie/ a iako wiele Do-
ktorow vczy/ wſyſcy/ ták/ że y ten/ ktorego wie-
ſz / bez Febry vnrzec niemoże.

9.

Karmenty.

Náostátek/ a coſ wiecey po tym Pogańſtwie/
Rzymiánki zmurowaly kościół Karmencie mat-
ce Krolá Ewándra/ kiedy im Senat znou po-
zwolił na woziach iezdzic/ co bylo przez tak wiele
lat zakazono. Tez Rzymiánki/ gdy iaka gwalto-
wna potrzeba ná Oyczyzne pádla / Dziwnie iey
milosc swa oſwiadczaly. Mowi ieden: Wlo-
ſki kadziel porzuciwſzy / a máluskie dzieci z soba
do kościolá wziawſzy/ modlily ſie/ y wloſami go
ſwymi vmiátaly. Toz każda w wloſnym iákim
nieszczesciu czynila.

Mamert iu
Paneg: ad
Maximianu.

Jako

Iako sobie Rzymiáne Pálace nád Potrzebę wielkie, okazałe y ozdobne murovali.

C A P: X I.

B Klaudian Poetá / ze trzech rzeczy / to jest / z Wysokości / z Przeszłości / z Ozdob má / to do wiary podobnych / Pálace Rzymskie wychwala / czemu sie godzi przypátrzyć.

Pálace Rzym
sie tworzą
ławne.

WYSOKOSC. Ta pewnie była nieledá iá!a. Bo poyrzawszy iáko pálace stały po gorách wysokich / zdáło sie / cztetu zwłaszcza w drodze opodal / iáko by ná powietrzu wiśtály / á iáko by leżało ie dno miásto wysokie nád drugim / co pod gorami było. Kedy Plinius mowi: Jesli iesze powiáda do tey wysokości fundamentu / przydaś wyżość sámych pálacow / y wważác ia bedziesz / pewnie to osadzisz / że miásta świat ták wielkiego nigdy niemial. Klaudian powiedzial ták:

I.

z wysokiego
budynku.

Qua nihil interris complectitur altius aër:

Nic wyższego powietrze od ziemi niema.

X Kutyliusz:

Non procul à cælo per tua templa fumus:

Wlaższy ná kóscioły twe Rzymie: nie dáleko (smy niebá.

g Tá butá / ácz tylko włásnie Szláchty y Senatorskiego stánu byłá / iednak inż sie też y w pospol-

Szláchecki
nimusz ráw
że wysoki

stwie

Decret o br:
dowaniu Xu
gastow.

Trálanow.

Lib: II.

2.

z Odbob.

Magnes Xre
mislucy.

Stafiate sie
chwalit.

Nro co.

stwie tak była zágesčila / że Cesarz August / ba-
zac niebespieczeństwo dla obalenia / musiał De-
cret vdziatác / aby sie nikt nie wazył kamienice
wyžey nád siedmdziesiat stop wywodzić wzgo-
re / co potym Cesarz Traian do šesti dziesiat
strocil. Ale nie w čas / gdy inž pálace stały / y
wolno bylo popráwic / co sie zepsowálo / á nikt da-
wno zmurowáných znizác nie byl powinien. Tey
wyžosci byla jedná přyczyna nieiáka / to jest
wielkość y mnoštvo ludu / iáko wspomina Vitru-
uius, že rádži nie rádži musieli Rzymianie / ácz
nie wšyscy / do tego ráturnku biežec. Wšystko to
tesze sie lepiey wnet obaczy.

PIEKNOŚĆ, Y OZDOBY. Te sie z rozmaitych
rzeczy pokazua. Cokolwiek Azya / Grecya / świat
wšystek rzemieślnikow przednich y wymyslonych
miał / tu ich do tego miásta brano / sami tež drudzy
przyježdžali / czego ynatura nie dopuszczá / o to
sie swoia náuka / aby byli pokazáli / kusili / widzec
že v Rzymian jest co wžiac / ná ktore świat oral
y mlocil / zá ktore sie bil / złoto swe y stárby wšy-
stkie im sámym do domu woził. Acoli sie chwalil
Cesarz August / iáko spomina Swetoniusz Histo-
ryk: Zostáwionomi powiáda Rzym ceglány / zo-
stáwunie ia mármurowy. Nero tež chciwością ie-
mu rowna pobudžony / Rzym zápalil / aby byl
ozdobniejšy postáwil / czemu dosyć uczynil / gdy

Vlice

Ulice weole sznuru puscił / drogi herokie / y tro-
czganki olazale wdziął. Kassiodor piše tak :

Lib : 7.

Miał świat za dziw ieden siedmone budowania

Dziwow
Świata
śedm:

1. Boginiey Dyany Kościol w Efezie:
2. Mauzola Krola Grob: (Słońca.)
3. Z Spiże vlany Bálwan w Rodzie / Bogá
4. Bálwan Jowisza Olimpijskiego.
5. Páłac Cyrusa Krola Medzkiego.
6. Bábilonskie mury ktore Semirámidá
zmurowála Krolowa Assyriyska / wysó-
kie stop dwieście / herokie piecdziesiat / ro-
bito okolo nich trzy troć sto tysiecy ludzi.
7. Piramidy Egiptskie.

Alle te rzeczy byly w onym wieku prostym / kiedy
rzecz każda chedoga za dziw sie zdála / gdy sie ia-
wila / teraz Kzym slusnie ma byc nazwan Miracu-
lum, abo Cud / &c. Gdy / mowi Amian / pierwszy
raz do Kzymu wiezdzal po zwyciestwie Kon-
stantyn Wielki / zgoła sie zdumiewal / na takie o-
zdoby patrząc. Ale podzimy do każdej rzeczy z o-
sobną. Piše Wálery Máxim / że Cyncynát tylko
cztery włoki miał / a przecie go wielkim gospoda-
rzem zwano / y Diktature mu dano / ale powia-
da / teraz / kto tak herokie mieszkanie ma / iáko to te
cztery włoki Cyncynatowe byly / narzeka / że ciá-
sno mieszkam &c. Co wważając niektozzy Autoro-
wie : Pálace wielkie w Kzymie / nazwáli Domy :

Lib : 16.
Konstantyn
Wielki.

Lib : 4. c. 4.

3.

Z przestę-
stwa y res-
wsad.

P. ViCTOR.
Notit : Imp.

Czytaj.

De Deo
Socrat.Kotuy że
nie mowł
Wyspá.Slupy w
domách.Ściány hář
dořit ťwád,
fi.

a miernie mieszkania / Wyspy / chce tym lepiej o-
kazalosc tego miasta opisac / y naliczyli Wyspow /
czterdzieści sześć tysiecy / sześć set y dwie / ale do-
mow tysiac siedm set osm dziesiat : wzdby daleko
mniey / iálo iákie miásta. Apuleiusz tedy spomiz-
na inter cætera : Znaydziesz w Rzymie Dwory /
by miásta zmurowáne / domy by kořcioly vbrane.
Jásniey Olmptodor : Kazdy dom Rzymťi / zá-
wrze w sobie / co kolwieť szednie miásto záwrzec
może / iesze iásniey Poeta :

Vna domus vrbs est , vrbs oppida pluria claudit :
Dom ieden w Rzymie / miásto iest / á miásto Rzym
silá ma w sobie miást.

Miály domy slupy we wnatrz / ktore w dále-
kich bárzo kráinách / drogo kupowano / nakładem
y kořtem iesze wieřszym do Rzymu wożono.
Był ieden libert Klaudyanow / to iest co go był
wolnořcia Klaudyan dárował / w ktorego ta-
dalnym gmáchu / bylo slupow trzydzieřci / z Nie-
mieckiego kámienia Sudyná / wzbyt drogiego /
bo sie był ná ten czas iáwil / ná ktore Pliniusz pá-
třzał / y to o nich nápisal / iálo y teř nie zámilezal :
že ich w iedney řieni domu Sztáurowego wi-
dzial trzydzieřci osm mármurowych / tedy y wy-
řořć / y wielkořć obacz iedney tey řieni / ktorey ři-
lá mieszkania nie wyrówna. Lecz y řciány tych
domow mármurem subtelnie okřywano / pod czas
mármur.

marmur w kształt rzezano / y w ścianach pewnym floryzowaniem sadzono. Stropy zaśie z tablic albo Sloniowych / albo mośiadzowych złocistych bywały / albo ie złotymi blachami kryto / albo balti miały złote blachy / a w samym stropie / rozsadzone kamienie drogie tkwiały / y owšem / y ściany v niektórych Rzymian y słupy / złotem byly obite. Wiece strop nie ieden bywał / ale kilka : ieden nad drugim / ktore / ile nożenia przy bankiecie bywało / tylekroć sztucznie / a mało znacznie odmykano / że w inſze strone / na srobách / albo snádnich wałkach vstepowały. Przed domem Nerona Cezarzá w przysionku słupowy obraz człowieka na sto dwa dziesięć stop wysoki z Spiże lany stal / tamże od niego wzdluż był krocrganek na mile / Marmurowe słupy trzemá rzędami máiac / około iezioro lato / rozmaite pátace / wielkie / by iákie miásta były / nuż wsi / role / winnice / lasi / lassy / wſelákie go zwierzá y bydła pelne / inſze zaś strony / zwláſczá do iego mieſzkania przynáleżące / złotem okryte / kamieniami drogiemi / y máćicami perlowymi sadzone byly / w iádálnych gmáchách stropy / tablicami sloniowymi albo złotymi polozone ſwiećily sie / ktore sie zmykály / iáko sie teraz mowiło / a záтым ná goście to kwiecie pádáło / to pod czas drogie wodki y zápachy / kſtáitem deſzá / by z rzeſotá ; z onego nowo námnionego stropu cieſły

Stropy
wtań.Senec: e-
piſt: 91.Strop ná
stropie.Krocrganek
Swetoniusz.
Dom Nero-
now złoty.Jaka to
ſwawola.

Sucto. Tran.

Waprzędnieyſzy gmach bankierowy / był okregly / y obracał ſie we dnie y w nocy od wschodu ſłońca do zachodu idac / ná kſtalt Okregow Wiebieſkich. Po śmierci Neronowey Oto Ceſarz / ná ſame popráwe tego to domu : wydał dwanaście kroć ſto y pięć dziesięt tysięcy złotych czerwonych Francuſkich / a což Nero / z fundamentu wſzyſko buduiac. Był też Nero nabożny / miał tamże koſciół Fortunæ Seiæ, Boginicy Fortuny Sei / báiwan iey ſtał z marmuru przezroczyſtego / y tał ſwietnego / że chociaż drzwi zamkniono / przecież było widzieć / iáko ná dworze / ábo we dnie.

Andr. Fulu.
lib. 4. fo: 342.Láſy ná dor
mách.Sene : Epist.
123.

Ná oſtátek w tych domách / y ná wierzchu ich / niektorzy mieli Rzymianie gáie ábo chroſciny zamnożone / Seneká Miſtrz Neronow pátrzac ná nie / wolał / Sády (mowi) ná wierzchu wieſz ſzepia / láſſy ſie ná wierzchu ich domow pochwie- wáiac / &c. A co ſie mowiło o Neronie / ieſli nie wiecey / tedy nie mniey o inſzych domách pewnie á pewnie myſlić może káždy / ia bym kſtegi muſiał o tym ſamym piſać / kiedybym miał wſzytkich Senatorow / y Szláchty / ábo Kieſzey domy de- clarowác. Acz co ſie dotyczye przeſtrzeńſtwá / y ſheroſoſci / iuż nie były inſze tał rozwołke / Nero w żadney rzeczy barżiey ſkárbu y dumy ſwey po- każác niechciał / iáko tu oto w tym domu / dla cze- go Rzymianie / iáko iego barzac dume / podrzuci- li mu był ten Paſk wil :

Andr. Fulu.
5. fol : 342.

Roma, domus fiet, Veios migrate Quirites:

Si non & Veios occupat ista domus. To jest:

Ż Kzymu dom ieden będzie / do Weiow Kzym
mianie

Prowadźcie sie / czy Weij w tymże do^o stánier

¶ Były przecie nad zwyczaj wielkie / y owšem
po niemáley części nad potrzebe. Przydawa Pli-
nius / zem mowi wieku mego widział Kzym za-
stapiony dwiema domy / Gaiusa Kaligule / y Ne-
rona Cesarzow. Tu podobno kto spyta: A wsi
takie były? Jesze okazálse: gdyz ie ná vcieche tyl-
ko zdobyli. Opiszec iedne / z ktorey dzimny zbytek
Pogański y szalenstwo obacz. Była ná drodze
Prenestynstiey wies Gordyanow / w ktorey ieden
kroczganek miał dwieście słupow kamienia ro-
zmáitego á drogic^o / bylo w niej Bazylík sto trzy-
láznie takich po Kzymie swiár nigdyiey nie miał /
inše obeście / wedle tey okazalosci. Była też
przydam / wies dosyc pyšna Adryanowá w Ty-
burcynstich polách / świádeza wáliny / á okolo
Kum / Misenu / Putzolu / dla niebá y powietrza
bárzo láskawego y zdrowego / dla mieysc wdzim
vciešnych y wesolych / dla wod przednie osobli-
wych / dla ziemie nád podobienstwo wrodzayney
wszystká Szlachta Kzymiska / Senatorowie / y
kto iedno zto máienosci miał dwory / wsi / ogro-
dy / ieden nád drugiego przesadzaiac sie ozdobił
y koscrowniey wszedy murował.

pátr.

Idem fol: 373

Woi.

Zaprawde acz woyny y starzyzna peobalala / y
 lezy w sztyko na ziemi / czesc tez w morzu widziec /
 przecie rozum vkazuie y vczy / ze kostu nie wypo-
 wiedzianego na te swe vciechy nie zalowali. Na-
 koniec / co sie dotycze Bazylit tak o nich trzeba
 rozumiec / ze to byly mieysca v Rzymian kosto-
 wnie y prawie ozdobnie wymurowane / kedy lu-
 pcy swoje kramy mieli y przedawali / pod czas
 Centumviri, abo sto Muzow / y inszy sadzili / y ro-
 zmaite Rzeczyposp : potrzeby odprawowano.
 Przednieyszych y pieknieyszych miał Rzym dzie-
 siec / imieniem tych zwano pospolicie / ktorzy ie
 murowali. Pawel Emiliusz zmurowal iedne na
 Rynku zbytnim kostem / bo tysiac piec set talen-
 tow / to iest dziewiec kroc sto tysiecy talerow na
 nie wydal / sponina ia Cicero y Plutarch / a Pli-
 nius / nie moze sie iey wychwalic. Pisse Lamprid /
 ze Alexander Sewer Cesarz zaczel byl iedne se-
 roka na sto / a dluga na tysiac stop / ktora tak na
 slupach marmurowych miał zawiesic / ale mu
 smierc nie dala dokonczyc / &c. &c. Nly teraz ko-
 scioly Bazylitami zowiemy.

Iako wiele bylo ludzi w Rzymie.

CAP: XI.

Kamienia Augusta Cesarza y Swetoniusza
 Historyka wiadomosc mamy / ze w Rzymie
 pod czas bylo / czlaka pospolitego / samego mowia

tego

Vitruu :
 Czvil : in E-
 pistola.

Ad Attic :
 in Csarc.

Lud v bogi.

tego wbozżego/ wiecey niż trzy kroć sto dwadzie-
 ścia tysięcy/ podźże do Senatorow / Szlachty/
 pospolstwa bogatego/ żon/ dzieci/ slug/ niewolni-
 kow / co mitemasz iako wiecey znaydziesz? Wo-
 tał niedznego żadnego nie było/ ktoryby był nie
 miał dwu abo iednego niewolnika / á což rozu-
 miesz o Pánách/ ieden Pedantusz miał ich w do-
 mu czterzy sta/ gdy był zabít od iedne^o z nich/ y o-
 wżsem o swy wieku piše Seneká/ że gdy w Sena-
 cie wotowano/ aby niewolniki od wolnych ludzi
 wbiór dzielił/ y aby mączey chodzili/ zárázem też
 támże postrzegli sie Senatorowie/ iżby to było z
 niebezpieczeństwem/ gdyby nas / mowi/ niewol-
 nicy poczeli liczyć/ bo ich dáleko było wiecey. Já-
 koż twierdzi A. heneusz / że niektorzy ich miewali
 po dwadzieścia tysięcy/ aby tylko tał ná pompe-
 zá niui chodzili. Nuż / trzebáby też poyrżec ná
 Goście / gdyż iako Arystydes pišal/ Rzym był
 (commune totius terræ oppidum) swiátá wšyšt-
 kiego pospolite miásto / że w nim swiát wšyšt-
 kich mieřkal. A tenże : Wšytkie Narody iakoby vli-
 cámi sie podzieliwšy/ do tego sie swé^o Zamku zie-
 źdzáia/ á ieszcze rzerelmeý Ateneusz : Wo y cáte na-
 rody mieřkáia w Rzymie geřto y pospolu/ iako
 Kapádoces/ Tatárzy / Pontykowie / y wiele in-
 nych. Šáprawde tał było/ Wo Swetoniusz twier-
 dzi/ iż šmierci Julého Cezára plátáły Narody y

Pánowie
pospolstwa
bogátsze.

Niewolnicy.

Cytay.

Wšey o nich
iesze bedzie.

Goście.

Kto plátáł
Cezára.

lámén

Solnierz. ląmentowały / każdy wedle swego Wyczystego
 Dwor. zwycaju. Podźże do Solnierzá / ktorego barzo
 Gálantki. wiecey / podź do dworu Cezárskiego / podź do
 gądziny owey škodliwej: czego w ták gównym
 mieście / á ieszcze Pogánstím / gwałt koniecznie
 práwie było / wšytko to poráchowawšy / znay-
 dzieš iż ludźi było w iednym Rzymie dáleko wie-
 cey / niż w iákimkolwiek Krolestwie ná świecie.
 Alexandrya. Liczono w te czasy po prawdzie Alexandrya / wto-
 ra záraz po Rzymie / kedy przecie wiemy / że ludźi
 Cezárea. nie było wiecey wolnych ná trzykroć sto tysie-
 cy / co iáko zá dziw nápisal Diodor / Cezárea teź
 iedno miásto w Kápadocey cztery kroć sto ty-
 siący miáło (świádeł Donárás) ludźi / náostátek
 Kwintus. Kwintus ná Nowym świecie miásto šestnáście
 kroć sto tysiecy sámilij ma iáko powiádaia / ále to
 przeciwko Rzymowi / czwarrey części niewdziála.

Iáko Rzymiáne máło podobne do wierzenia
 bogáctwá mieli.

C A P: XIII.

C z iuż dosyc potych tákowych miástách / w
 Julij Cezár. ktorých mieszkáli / znác tákie bogáctwá mieli /
 iednák mowmy iásniey o nich. Juliusz Cezár we
 Fráncyej ná woynie Hetmánem bedac / á wiádo-

mość (było to nieco przed onymi rozruchami domowymi/ które zgubiły wolność Rzeczypospo :)
 że Lucium Paullum, Consulem mianowano/ mając
 aby był nieprzesławał z nieprzyjaciół prze-
 ciwko niemu/ zaczął mu geben tysiącem y pięć
 set talentow/ co wzięła dziewięć kroć sto tysięcy
 talerow/ mało nie Million. A owsem Kury-
 onowi/ żeby go bronił w Senacie/ y wszędy/ po-
 stał wspominki/ to jest / piętnaście kroć sto tysięcy
 talerow. Aż darować żołnierzą/ iako wielka sum-
 ma wysypał/ trudno podobno kto będzie wierzył.
 Było piechoty trzydzieści tysięcy/ każdemu dał
 po pięci set talerow/ co czyni piętnaście Milio-
 now/ a to na same piechoty nie licząc konnych/ a-
 ni Kormistrzow/ ani Trybunow/ ani innych v-
 rzedników. Co rozumiesz o tym Rzymskim Ze-
 emanie?

g Ale Cesarz August z Antoniem między dziewię-
 tnaście Legii Żołnierzą / y między drugie czter-
 dzieści / które po Włoskim Państwie na straży
 rozsadzone były / wiecey rozdzielili / niż półtora
 sta Millionow.

Tyberysus Cesarz był skopy/ y dla tego nie tak
 rozdawał/ zostawił po śmierci w Słarbie sześć
 dziesiąt sześć millionow/ y pięć dziesiąt tysięcy
 talerow / która summa Kaligulą przedzy niż za
 Rok marnie strawił.

1.

2.

3.

August.

Tyberysus.

Jaki to spro-
sny dów.

Nero.

Nero Cesarz znąc ze miał/ bo wżbył vtracał/ y mogłby sie zamilczec/ ale przecie ieden tego pochwały niemal godny postupek przypomnie.

I.

Był Terydat Krol Ormiański w Rzymie/ y w Pánstwie Rzymskim dziewiec Miesiecy gosćciem/ podeymowano go z skárbu/ y wychodziło nań ná káždy dzień dwádziestá tysiecy talerow/ á ná miesiac ieden/ šest kroc sto tysiecy talerow/ záczył to ná dziewiec miesiecy/ vdziálało piest Millionow/ y cztery kroc sto tysiecy/ ná droge mu teź dano pułterzecia millioná/ pátrzażze co to tam zá skárby w Rzymie byly/ bo wždy miało zostác wiecey domá.

2.

Nuż (przydam) tenze Nero/ niepánował iedno lat czernasćie/ á przecie w tál málym czasie rozdarował sto y dziesiec millionow/ do te^o dom złoty postawil/ cały wiek marnotrawca nieznośny byl/ przy Pogrzebie Popei Cesarzowey á żony swoiey kádzidla wiecey/ niż go Arabia wżytka zá coł vrodzi/ spalil/ w tysiac karet záwse iezdził/ Mulicom podłowy srebrne dawal: To sa ludzie animuszu wielkiego y Pánstkiego/ ktorzy vtracacia y rozrznecacia mawial/ krotko/ znąc te tam skárby. Piše teź Swetoniusz/ iż Wespazyan Cesarz nowo obrány záraz powiedzial: Potrzeba by mi tysiacá millionow/ ná popráwe Rzeczyposp: A pewnie sie táčno zdobył ná nie. Bo iesli teraz ná

Corn: Tac:
lib: 17.

Plin: lib: 12.

Sucto: Tran:

Wespazyan.
Swetoniusz.

Nowym

Nowym świecie Krol Synenſki przychodu ma
 ſto dwadzieſcia Millionow ná Krol / który do
 Rzymſkiego Państwa równac ſie nie może / iáko
 Weſpázyanowi ſwiátá Pánu mogło bydz y o
 wiecey trudno: Pompejuſz zwoiowawſzy Mi-
 trydátęſa / onego mowie Krolá Wielkiego / y Pán-
 ſtwu Rzymſkiemu nieprzyiacielá ſrogiego: który
 gdy go poráżono / záwsze ſilnieyſzy / dużyſzy / y ſtrá-
 ſliwſzy wſtawal / do ſtárbu Rzezyppoſ: złupu
 wnioſt ſto kroć y dwadzieſcia kroć ſto tyſiecy
 czerwonych / ábo krocey / dwánaſcie kroć tyſiac
 tyſiecy złotych czerwonych Francuſkich / poplá-
 ciwſzy pierwey Œolnierzowi / y dawſzy káždemu
 puſtorá ſtá czerwonych / okrom podárkow ro-
 zmaitym / y Rycerſtwu celnieyſſemu. Ludu záſ
 bylo w Woysce iego / iáko ſwiádcy Apyan Hi-
 ſtoryſt / pieſzego dwadzieſcia tyſiecy / konnego
 cztery. Legatow dwudzieſtu piáci / y inſzych / ták
 dobrych przyiacioſ / iáko Woluntáryuſzow / wiec
 w towarzylſtwo tákowe proſzonych / áni ſrebrá /
 złotá / kámiemi drogich / y co ſie też / á pewnie ſie
 bie nie zápominal w ſwey diſpozycyey máiac
 wſyſtko / ná Hetmáńſka iego ſtrone doſtác mo-
 glo / nie ráchuiac. Spomina y Seneká Lentulá
 ták: Lentul Augur / właſny przykład bogactw
 nawielſzych / przed tym niź go ſtudzy wolnoſćia
 dárowáni do wboſtwa przywiedli / miał w ſtár-

Krol Nowe
go ſwiátá.Pompejuſz.
Ten przed o-
blemá byl.

Plutarch:

Nic pewniey
ſtego.De benef:
lib: 2.

Lentul:

Cecyli.
Prosty Mier
szaniu był.

Pli. lib. 33.
Cap : 10.

Sika to na
Pospolitego.
Lib : 6.
Właściciel
Krola

Waleryan.

biesto kroc sto tysiecy Talerow. Gaius Cecyli
Klaudyusz Izidor/ po śmierci zostawił / cztery
tysiace sto y szesnascie niewolnikow/ par wolow
trzy tysiace szesc set / bydla rozmaitego inego/
pół trzecia kroc sto tysiecy/ gotowizny / pultora
Milliona talerow / &c. a ieszcze przydal w testamencie :
Aczkolwiek mie nie pomalu Woyna do-
mowa vszkodzila / &c. Twierdzi y Ateneusz/ ze
niektorzy Rzymianie mieli do dwudziesciu tysiecy
niewolnikow/ nie aby ich przedawali: ale zeby za
nimi tylko na Pompe chodzili. Wopisł także spo-
mina o Waleryanie/ ze we wsi miał piec set nie-
wolnikow/ dwa tysiacá iatowic/ flacz tysiac/ o-
wiec dziesiec tysiecy/ koz pietnascie tysiecy. A-
wo krotko mowiac : Rzymianie byli panowie.

O Obrazach rozmaitych Słupowych.

CAP: XIII

Stebá.
Casiód: 11-
bro 7.

Z Al sie byly te Obrazy zagescily w Rzymie/
ze nie bylo mieysca / w kosciołach/ rynkach/
vlicach/ przy drogach/ po kamienicach/ po ogro-
dach : tedyby nie staly. Kassiodor w prawdzi-
krotkimi slowy/ ale dostatecznie to pokazal :
Statuas primùm Thusci in Italia inuenisse referun-
tur, quas amplexa posteritas, penè PAREM PO-
PVLVM VRBI DEDIT: QVAM NATVRA PRO-
CREAVIT.

Tyflo

g Tuskowiecie/ mowi/ naprzod wymyslili iako
 slychac/ a wiel dalszy tak zamnozyl/ ze tyle stalo
 Slupowych/ ile chodzilo zywych. Jako byly dro-
 gie a kosztowne: z materzey osadzic / gdyz ie z
 marmuru/ mosiadzu/ spiże/ srebra / zlotā / z ko-
 ści stonowey robiono. Za panowania Augusta
 Cesarza niemal wszystko srebrne byly / acz ten
 Pan skromność zawšse w rzadzie swym zachowal /
 bo y swe włásne popšował / y zlal / nie tak
 iako inšy Cesarze / a mianowicie Domicyan / kto-
 ry iako Swetoni pišse nie dopuščal / aby iego o-
 obraz slupowy miał kto w Kapitoliūm položyc
 chyba zloty ābo srebrny / y to iesze wedle wagi od
 niego naznaczoney / ktora ile sie može z Stracy-
 Ńa obaczyc / miała sto grzywien miec w sobie acz
 Komoda Cesarza ważyly obrāzy tysiac funtow
 zlotā / on zwłasczā / ktory w Kapitoliūskim Ko-
 ściele byl položony / a podle siebie iatowice y by-
 łā miał z teyże materzey włane. Ale Trebeliusz spo-
 mina / iako pospolstwo Rzymskie Cesarzowi
 Klaudiuszowi pochlebniac / slupowy iego obraz
 dało wlać / z tysiacā y piaci set grzywien srebra /
 co y w inych bywāło / gdy ābo mosiac / ābo sre-
 bro zlocono. Pišse Amian Historyk : Niektora
 (mowi) Szlachta / obiecniac sobie wiekništa pā-
 miatke / z tych obrāzow / goraco sie do nich ma /
 y zloćcie ie dawa. Jasnier to Dio y dołoznier de-

Dolyc rzetel-
nie.

Jako drogocie

Plin : 13.
Srebrne.Zlote.
Sto Grzy-
wien wagi.Tysiac grzy-
wien.Paltork ty-
siac.Lib: 16.
Pātrz.

Chciwość sta
wy.
Klaudiuszow

Uniwersat.

Abstrakt obra
zow.

Straż nocna

Comes Ro-
manus.

1.

Dziwna wy-
sobść.

2.

3.

4.

clárovat : Miasto (powiada) tymi Obrazami
napełniano / gdyż wolno było każdemu włożyć
sie na tablicy / mosiadzu / marmurze / aż Klaudiusz
Cesarz zabronił / a niektóre też z mieysc wyrzu-
cił / indziej przeniesć dopuścił / y Uniwersalem
obwieszył / y zakazał / aby sie ich żaden z pospol-
stwa kląść nie wazył / chyba dozwole nie od Se-
nату wziawszy / a bo iesliby co na pożytek Rzeczy-
posp : wystawił / a bo dawne rzeczy odnowił. Ba-
czył iako Cesarz musiał zabąmować / gdyż ci lu-
dzie obrazami z rozmaitych materiy zrobiony-
mi drogi / ścieżki / vlice / kory zastepowali. Te zaś
obrazy były / a bo pieśze / a bo konie / a bo na wo-
zie / iedne siedziały / drugie leżały / nuż konie / nuż
zwierz rozmaity / lwi / sfinği / smoki / konie &c. by-
ło tam te° pełno. Straż w nocy wielka około te°
wärtowała / dla złodzieystwa / a który był starszy
nád nią / zwano go Comes Romanus. Dnączny był
w Kápitolium obraz słupowy Bogá Apolliná /
gdyż miał wzwyż łokci trzy sta : kosztował też
sto czterdzieści talentow / Luluf go był z Apolonia-
ey do Rzymu przywiozł. Był y drugi w Biblio-
tece Augusta Cesarzá / z Spiże stop pieć dziesiąt.
Jdac też ku kościolowi Pokoju / był ieden na stop
sto y dwie / a miał na głowie siedm promieni / ká-
żdy wzduż był pul trzynasty stopy / taki drugi
stał / in Campo Martio, który Jowiżowi poświę-
cił był

cił był

ciał był Klaudiusz Cesarz. Wiec y Kommoda Ce-
 sarszą był prawie wysoki stop trzysta / z Spiże vla-
 ny. To sie nakoniec moze przydać / że obrázky Gre-
 kowie malowane / ryte / y lane / kładli záwsze ná-
 gie / Rzymianie iákaťkolwiek sáta przykryte. Wiec
 y to / iáko y w domách / zwłaszcza Fámiliy prze-
 dnieyszych bywáło ich dosyc. Przodków swoich
 obrázky formowáli z wosku po rámbioná / y kładli
 ie w sieni rzędem w olmáryách / żeby potomstwo
 nie tylko czytáiec / ále y pátrzac ná nie / Cnoty ich
 sobie spomináło. Tez noszono ná dlugich ktiách
 przed márámi ná pogrzebách / iáko Tyberysus Ce-
 sarsz gdy miał prowadzić Druzowe ciáto wedle
 zwyczajú do ognia. kazał nieść przed nim wwsyst-
 tich Przodków domu Juliuszow / y niesiono Ene-
 asz / y Krole wwsystki Albánskie / wiec Komulá /
 Apiego / Klaudyusz / y inszych tego rodu. Kiedy
 tez Junia Kássyuszowa žone po smierci miano
 palić / niesiono przed niá dwudziestu Fámilií za-
 cnych táłowe obrázky / á miedzy nimi / Manliusz /
 Kwincyusz / Kássyusz Brutá y inszych / iáko
 świadectwo stárożyney Fámilií.
 Przed Sylla zmártym / nie tylko te obrázky / ále y
 łozek wstánych šest tysięcy niesiono / przed Már-
 cellem tylko šest set.

O rozmaitych Słupách w Rzymie.

CAP: XV.

5.

Práwie ogro-
mny.

Plin : lib : 35.
Obrázky w
ni wosku
Stad sumo
sa imagine.
Wá pogrze-
bách nosz
no.

1.

2.

3.

Alex : ab A-
lex : lib : 3.
Fol : 129. b.
W kórká by
máry.

E ktorzy o sprawách ludzi Starych pisali /
 między innymi rzeczami y tego dotkneli / że
 Rzymianie / obiecowali sobie v časow potom-
 nych nie tylko z obrazow / ale y z wystawienia stu-
 pow pamiatke wieczna / dla czego ie rozmaitym
 kształtem y z Materiey rozmaitey stawiali w
 swym mieście.

Jest ieszcze y do tad Stup bärzo wielki mār-
 murowy / sto dwādziejściá ośm stop wysoki v ko-
 ściolá Naswierżey Panny de Loreto, ktory Se-
 nat postávil Trajánowi Cesarzowi ná nieśmier-
 telna stawe iego / gdy sie Woyna z Party zabá-
 wiał. Ale go nie ogládal / ná drodze w Selewey-
 ey wrácając sie vmárl / iednák proch po spaleniu
 iego wedle zwyczáiu w zloty zban wložono / y
 do Rzy^p przywieziono bylo / á potym ná sámych
 wierschu tego stupa wmurowano. Ociec świsty
 Sixtus V. zrzucit ten proch / á obraz wielki S.
 Piotrá mośiadzowy zlocisty tam postáwic Anno
 Dni. 1588. rozkázal. Jest wewnatrz tego stupa
 schod / idzie áž do wierschu / ma stopni sto dwa-
 dzieściá trzy / okien czterdzieści cztery / po Már-
 murze ná wierschu / dzieie y woyny tego Cesarzá
 wyrzezano á zwlaszcza z Dalami. Ten tež Cesarz
 napierwszy brode zápuscił / ácz to o Adryanie
 drudzy piśa / przed nim wszyscy golili.

2.

Drugi jest Marmurowy á Monte Citorio,
 postá-

Jakie to Anty-
 muse.

Stupy.

I.

Trajanow.

Schody we-
 wnatrz.

Okna.

Dzieie po-
 nim wyrzycz.

postawił go Cesarz Antonin Pius / daleko wiel-
 szy / bo na stop wzwyż sto szesćdziesiąt y jedne /
 chodzą wewnątrz aż do wierschu po schodzie /
 który ma stopni dwieście siedm / okienek też pieć
 dziesiąt szesć / a w około dzieie y woyny tego Ce-
 sarza wyryto tu zwierschu od ludzi. Ociec S.
 Syrtus V. na samym wierschu S. Pawła O-
 braz / iscie cudny mośiadzowy złoćisty położył.

Trzeci też był na rynku z marmuru Numidy-
 ckiego / na stop dwadzieścia / na którym / szac
 Gaiusa Julego Cesarza Rzymianie / kazali mu ty-
 tuł wyryć: PATER PATRIAE, Ociec Oyczyzny.
 Było ich wiecey / ale te przednieysze / z drugich też
 w aliny.

Jest przy bramie S. Pawła / abo Ostyeńskiej /
 która Ant Marcij Krol Czwarty Rzymiski po-
 stawił / grob cały na kształt Pyramidy / bärzo
 wielki / z okrutnych kamieni kwadratów / bia-
 lego marmuru sadzony. Leży w nim Gaius Ce-
 stius, iako świadczy imie iego tamże wyryte.

Była druga własna Piramida wielka dale-
 ko / pod gora Watykanem / która Alexander szo-
 sty Papież / z pewnych przyczyn rozwalić kazal.
 Leżał w niej Scypio Afrykan : iako Afkon
 świadczy in Epod: Hor:

Obeliski zätym przypominie. Obelisk też jest
 stup / ale nie ten prosty / o którym sie mowilo / gdyż

Antonin
 Cesarza.

Na schody
 wewnątrz.
 y Wen.
 Dziele.

3.

Julego Ce-
 sarza.

1.

Piramida
 Leży w niej
 Cestius.

2.

Leżał w niej
 on Scypio
 Afrykan.

Obeliski.

idzie wysoko/ prosto / jest czworogránisty/ a na wierschu by rozen zakończony. Bylo ich w Rzymie bázro wiele/ te przednieysze.

1. Stal ieden in CircoMaximo, y bázro byl wysoki/ bo ná stop sto siedmdziesiat. Jest teraz przed Kościołem S. Piotra na Wátykańie / czytay o nim w Rzymie Chrześciańskim niżej.

2. Stal tez w tymże mieyscu mnieyszy/ ósm dzieśiat ósm stop miał tylko / rozkazał go byl Cesarz August z Jerápolu Egiptskiego przywieść. Teraz stoi przed Kościołem Naswietszey Panny del Popolo. Piše Plinusz/ że ná nim jest wyryta Egiptska Philozophia literámi ich táiemnymi.

3. Jest w ogrodach Książecia Florentskiego a. le mierny / powiadaia / że zá Tarkwinięgo Pyśnego byl in Campo Martio.

4. Wielki tez na drodze Apiistiey leży / w sześć stuf teraz zlamány in Hippodromo, nie dáleko Kościoła Swietego Sebastyaná.

5. Piaty stoi przed Kościołem S. Mariæ Maioris, ná stop czterdziesci dwie. Był kiedyś w grobie Cesarzá Augusta.

6. Byly y sa inſze Obeliski/ ále te okazálſze / ácy on ná Cmentarzu S. Jana Láteraná bázro jest cudny/ mowilo sie o nim wedle potrzeby w táim tym mieyscu.

O Szatách y vbiorách Wydworknych
à drogich.

CAP. XVI.

Z Kne tylko nie cotego/bo wymyslne/á wżbył
Drogie wszystkie vbiorz Rzymstie opisowác/
nie raby mála ksiazka. Seneká widzac niewy-
powiedziany zbytek w swym wieku tak narzekal:

Lib : 7. Na-
tur: Quast.

S Switniey ániżeli niewiasty chodżimy/ nosi-
my sie meżowie w szatách farb nierzadnicom stu-
żacych/ ktorychby wżciwa biala głowá nigdy nie
wżywála/ niechodżimy/ ále stąpamy: páłce mamy
pierścieni pelne/ ná każddy ie członku kładżimy/ zc.

Práwy zbye-
tek.

Pierścienie.

Nuz co ono piśa o młodzi Rzymstiey/ iáko
sobie włosy ná głowie tráfil/ iáko niewieści glos
y mowe formowáli/ iáko sie w nieprzystoynne v-
biorz stroili/ áż testno/ y owżem sromotá opiso-
wác/ niechay to ráczey wszystko ich plugástwo
Pogańskie w zápamiętaniu zostanie/ dla czego
też sobie trys záložyl/ iż tylko tkne/ wiedzac iáko
wiele y coby piśac. Ano on mily wielki Rzymsti
Mowcá Hortensius, nigdy z páłacu swego mie-
dzy ludzic nie wyszedl/ áż przed zwierciádem ná
sobie szate zwierchna w wiazal/ vsádzil/ vtráfil/
ná wierzchu/ ná dole/ przed soba/ y zá soba. A gdy
sie czasu nieiákiego potkal w ciásnym mieyscu z
sobie rownym Panem/ á on mu iákos otárzly sie

włosy trá-
sione.
Glos nier-
wiesci.

pátrz.

Macrob : Sa-
turnal: lib: 3.
cap : 13.

To niezno-
śna.
Białogło-
wy.

trąsunkiem zwarzował marsti y postanowienie
szaty/ pozwał go criminaliter, y dla tego instigo-
wał mu ná gardło. **M**aloby trzeba spominac
białychgłow / troze w tey mierze / iakoby cum
venia peccant, bo y v **S**aluſtyuſza **M**aryuſz do
Rzymian inter cetera tak mowi:

Abowiem takim sie ia od **O**ycá mego/ y od
innych ſwietych ludzi náuczyl / że: **O**chedoſtwo
niewiaſtom / praca meżom należy / zc. iednak
trzema ſlowy. **S**eneka **R**zymianki ganił y nie-
ledá iako ſtrofował.

Nie doſyc bylo/mowi/ ná tym/ że niewieſcie
szalenſtwo meże zwołowalo/ieſzcze tego bylo trze-
ba/ áby byly dwie ábo trzy perły po vſzach bia-
łychgłow wiſiały/ drogic / iako dwoia ábo troia
Oczyſta máietnoſć. **M**aniliuſz záſie o vſyſt-
ko/ á nie tylko o vſy wołal:

Perq; caput ducti lapides, per colla, manuſq;
Et pedibus niueis fulſerunt aurea vincla.

Glowa/ ſzyia/ rece kámieni drogic pełne:

A ná nogách podwiazki/złote mánele.

G **P**rzydawa **P**liniuſz / że złotem háwtowane/
kámieniem drogiem ſádzone miewały multy / ábo
pátynki y puczoſtki: **N**on crepidarum tantum
obſtragulis, ſed & totis focculis addi, &c. **D**olla-
da iakoby zámyſlając te ſwawola/ że widzial **L**o-
lia **P**auline ná iednym weſelu/ v ludzi ſrzedniego

ſzczescia

szczęścia / smaragami y perłami prawie odkryto / gdy
 różnymi rzędami po wszystkiej głowie / włosach /
 ceplitach / wstach / po szyi / po rękach / po palcach iey
 rozładzone były / co dziesięć kroć sto tysięcy tale-
 row kosztowało. Gotowa to była samą Kege-
 strami pokazać. Niechayżeby sie była na wesele do
 sobie rowney wbrała / co mniemasz / iakoby sie by-
 ła drogo świeciła / iakto też insze nąd nie bogatsze?
 Lecz o tym dosyć.

Wiecey niż
 milion.

Potrąwy v Rzymian wzbyt drogie były.

CAP: XVII.

DWz to nie był stol Páński v Rzymian / ktory
 przetrwał / ábo zwierzyny z zamorza / z Maury-
 tany / z Partow / z Kolchos / ze wschodu słońca /
 z kráiu świata ostatnie^o przywiezionej niemiał /
 po co w okrętach / ábo ná galerách posyłano / A o
 rybách wraź rozumieć / dla czego on Káto / czasu
 tiednego wotuiac / tak powiedział w Senacie.

ad Halu:
 Scen: Confo:
 Jaki to sbyr
 tek.

Non posse saluam esse Urbem, in qua piscis plu-
 ris, quam bos veniret.

Cudnie.

Zginie miásto / w ktorym drozjsza iest rybá niż
 wol.

Jest rybá / ktora zowia łacinnicy Mullus, my
 bárma / drudzy krolikiem morstem nazywáia /
 rybá brodáta / pieć ábo sześć suntow záważyc

Czytay.

ſ 41

może /

może/ bázro sie w niey Rzymianie kochali/ ~~do~~ mo-
 rzą dáleko po nie sylałi/ y drogo placili/ co bydż
 musiáło. Dárowano ia bylo czasu iednego Cesa-
 rzowi Tyberyusowi/ ále on posłał do iarek / aby
 ia przedano/ á posylałac do swych przyiaciol mo-
 wil: Zálože sie/ że tego Brodaczá ábo Apicyus/
 ábo Publius Octáuius kupi. Zgadł. Bo Octáui-
 usz dáł zań sto dwádziestią piec talerow/ czym
 między swymi wielka sobie ziednal reputácyá/ ácz
 zá táka rybe czasu drugiego Azyniusz Celer dáł byt
 dwieście talerow/ bywála y po pułtrzeciu set/ iá-
 ko Pliniusz świádczy. Przejadł byt wšyſtko co
 miał Apicyus wyžey pomieniony/ y inž byl stra-
 wil puł trzecią Millioná/ á gdy weyżrzał w Re-
 gestry promentowe / y obaczył/ że mu tylko dwa
 troć sto tysiecy talerow zostało/ boiac sie głodu /
 obiesil sie. Táť wielka sume/ zá vboſtwo y niedo-
 stáreť do stolu miał/ przeco obiesić sie wolal/ ácz
 Márcyalis Poetá / że sie otrul / y Seneká iesze
 przed nim / piſá. Tenže wieprze sigámi suchymi
 karmil/ á miód im dla picia w korytá lał/ w czym
 go drudzy náſládownáli. A przydawá Pliniusz/
 że z inšych rzeczy iedne potráwe czynia/ ále z wie-
 przá niemal piec dziesiat rozmaitych. Jest y to v
 tegož Pliniuszá / że Klodyusz Ezop / rad iadal
 ptaki/ co iákimkolwiek sposobem by czlowiek mo-
 wily ábo spiewály/ nie dla smáku / ále tylko/ że

iáto

Skapy to
był Pan.

Sene: ep : 95:

Wtedy to
sym.cap: 34.
Apicyus.Sam sie ska-
zał.Lib: 5. Epigr
Lib: de Con:Lib : 8.
Zwieprzá po
tráwy.

iako człek gadaly/ Te gdy siadał do stołu/dawa-
 no wszystkie lezdy sto na iedney misie/ktora pietra-
 ść e tysiecy złotych czerwonych Francuskich ko-
 stowala. Tak droga byla iedna potrawa/ podzże
 do drugiey/do trzeciey/ &c. podz do picia/ y do in-
 nych potrzeb stolowych. Tegoz Synek perły bär-
 zo drogie iadł/ nie tyłko sam/ ale y gościom swym
 dawal; śaćunku wielkiego/ iako twierdzi Plini-
 usz/ co też ieszcze przed nim wdzialala byla Kleopa-
 tra/ ktora zdiawszy iedne z vchą swego/ y w ocie
 poteżnym rospuściwszy/ polknela ia/ a kostowa-
 la pul trzecia kroć sto tysiecy talerow. Wiec on
 Witeliusz Cesarz misę iedne wielka wymyslil/
 ktora mu robiono na polu piec vlepwszy / y na-
 kladł na nie do stołu z Szkarow (Szkar iest ry-
 ba/ co sie karmi trawa by wol) watrobel/ z Fazy-
 anow/ Pawow/ Mozgow/ ozorkow / z Feniko-
 pter/ z Muren/ Cytoryba/ wegorzowi podobne)
 mleczu/ co mu aż z Partow na galerach wozono/
 a wszystkie to kostowalo dwadziescia piec tysie-
 cy talerow. Helioğabal Cesarz / y ten nigdy nie
 miał tanżey wiecierzey nad pul trzecia tysiacą ta-
 lerow/ pod czas go siedm dziesiat piec tysiecy
 kostowala. A chociażby nigdy iedno pul trzecia
 tysiacą/ przecieby to na miesiac wdzialalo siedm
 dziesiat piec tysiecy talerow / droga zaprawde
 ordinarya y zbytnia / podzże do bankietow/ y do

Wzbyt drogi
pulmisk.

Synek podob-
ny.

Plin : lib : 9.
Kleopatra.

Plin : lib : 35.

Macyan
Consul zwal-
te misę Težio
to misiane.

Lampreliusz

inych

Macro: Sat:
lib:3. cap: 15.

A to salens
stwo.

Idem. & Tri.
tonem, &
piscinarium
beatum. 3

Plin: lib:9.c
17. Varro d
reus. 3. ca:17

Wieższa w
A pollin te.

Plutar:

Stuga.

inych wcz. Czytamy że Lucyusz Krassus on człek
w Rzymie wielki/ Senator poważny / mowcą
sławny / gdy mu w sadzawce pod pokojem zde-
chlá rybá Murená / iáko corki własney plákal/
pogrzeb iey kosztowny spráwíl / y w žalobie po-
niey chodził / á kiedy mu to w Senacie/ towá-
rzyś iego Domicyusz/ iáko rzecz nieprzystoyna zá-
rzucił/broníł sie/ pokázuiac swoy postepék godny
pochwały. Anoz y Marek Kátó/ bedac Executo-
rem Lucyuszá Filipá/ co go Cycero/ iáko y Hor-
tensiego sadzáwníkiem przeżywał / po śmierci ie-
go zá ryby z sadzáwki wziął czterdzieści tysiecy/
y owšem Gáius Juliusz Cezarjną wieczerzy swoey
czásu iednego w Rzymie czestniac żołnierstwo y
przyiaciele/ Muren iednych miał šesté tysiecy /
które co mogly kosztowác / pomysł/ gdyż te byly
w wielkiey bázno cenie/ inych ryb/ ábo potraw
nie spomináiac. Natóniec gdy chcieli niespodzia-
nie Wielki Pompeiusz y Cicero Lukullá onego
bogaczá zdybác / y iáko by teź sam bez gościa v-
żywał/ tym sposobem wybaczyć/ sli do niego ná-
rynek/ kiedy sie przechadzał w te czasy/ y przymo-
wili sie mu do wieczerzey. Krotko mowiac / dal
im táłowa/ ktora piéc tysiecy talerow kosztowá-
lá. Kiedy mu bronili studze rostkázowác/ y mowi-
li/ że to chcemy iesc/ cos dla siebie nágotowác
dal/ on tylko záwolal ná niego. Chce wieczerzác
w gmáchu

w gmachu Apollinie. Był to tego / że tak rzekł /
Wieczernik taki / w którym kosztowny bänkiet
sprawował. Aż też Kaligula Cesarz bardzo dro-
gie perły sam iadł / a gościom chleb szerze złoty / y
potrawy także złote nosić / y przed nie kląć ka-
zał.

Suka.

Swetonius
Tego nie do-
stawalo.

Szerzey o tym wszystkim, nąd to, iako leżąc
iadali y sposob tego, łozka, stol, po-
trawy, picie, &c. &c.

CAP: XVIII.

Nymiane w Pałacach swoich rozmaite
iadalne gmachy miewali / y Triclinia, dla
trzech łozek / ktore okolo stołu kładli / na-
zywali. Te gmachy okrągło murowano / stol też
okrągły we środku stawiano / niski / v ludzi v-
boższych z drzewa prostego / na trzech nogách / v-
bogatszych y Pánow / pod czas z drzewa / ale dro-
giego rozmaitego / pod czas srebrnymi blachami
obity / do czego inszym napierwszy Heliogabalus
Cesarz droge wskazał / gdyż ten pierwszy w Rzy-
mie na stole srebrnym iadł / iedną go pospolicie
nogą / z łosci stoniowej / na kształt gryficy / lwicy /
ábo iakicy iney uczyniona trzymala. Kładziono
trzy łozka okolo niego / ktore purpura / ábo iaka
droga materya iedwabna / wdalszym wieku y zło-
toglownem zascielano. Obicie też pewnie bylo nie

Jadalne po-
kole.Okrągłe.
Stol taki.

Łozka.

Obicie.

ledaiakie/ gdyż piſza o Neronie: że go kobierce do
 iednego Triclinium dziesięć kroć ſto tyſięcy talet
 row koſtowały. Żadali Rzymianie o godź nie
 dziewiatey na dzień/ co opisał Marcyalis Poeta
 y inſzy. Żwierzechne ſiary zdeymowali/ inſze ſtoł
 we bráli/ pantoſle też od nich dla wſtałania łożka
 niewolnicy odbierali. Legali tylko po trzech na
 iednym łożku/ Lucyusz Verus Ceſarz/ pierwſzy
 nad zwyczaj Oczyſty po cztery ſadzaiac/ z dwu
 naſta iadł/ acz kiedy była kiedy iaka wczia wiel
 ka / abo znaczny bankiet / piſze Makrobiusz / że
 dwiema tylko mieysce dawano/ v Grekow piec /
 wiecey pod czas legato na iednym łożku/ czego za
 ſpetny obyczaj niemiano. Sposob legania tak
 wy był.

Gobitná
 Siaty.

Wiele ná tes
 nym łożku.

Jako legali

1.

Położył ſie pierwſzy przy kráiu łożka na wyz
 ſzym mieyscu/ nogi rościagnął/ na lewy ſie łokiec
 ſpart/ głowe podnioſł/ poduſzka go wtył połožo
 na wſpierała. Legł drugi wedla nie go od páſa
 poczawſzy/ tyłem ſie do niego obrociwſzy / táž
 nogi rościagnął/ głowe podnioſł/ na lewym ſie
 łokciu ſpart. Była miedzy nimi poduſzka nie
 wielka.

2.

3.

Trzeci tážé właſnie od páſa wtorego
 poczawſzy/ leżał: Szrednie mieysce / miano za
 pierwſze/ po nim było pierwſze/ oſtátanie trzecie/
 tedy ſie poſpolicie kładł goſpodarz. Rządko bár
 zo/ y ledwie kiedy biaległowy brano do ſtołu ie
 dnak

Biaległowy
 wy co ?

dnáť kiedy sie trásilo / ná lozku podle / wych me-
żow siádaly.

Skoro tedy ták y goście legli / y gospodarz /
przychodził do niego Kuchmistrz / y dawał mu
registre wšytkich nożenia y potraw. Wiec iż O-
biad ábo Wieczera ná trzy części sie dzieliła / te-
dy ná pierwszey dawano iáyca / salata / oliwki /
nác od czosnku / y tym rzeczy inſze rozmaite podo-
bne / ktore tylko áperyt czynily. Potym sie vmy-
wali / y nożono pátrawy roſkoſzne / wzbyt dro-
gie / ták iáko ſie w przeſtym Rozdziale mowiło / á
prowádzono ie z Muzyka wielka / y ſpiewaniem /
w wiencách / zwlaſczá gdy był znaczny iáki bân-
kiet. Zabawiali ſie dlugo pod czas przy stole. Ju-
liusz Cezár w Egiptcie ták v Kleopatry Krolo-
wey ná części bedac / iáko ia ſam czestuiac / áż do dnia
legat. Nero od południá do pulnocy ſwoie obiá-
dy przewlaczal : Domicyan tylko do záchodu
ſłońca czestował. Ale on zápamiętálec práwie
Heliogabál Cezarz / dwádzieſciá y dwoie noże-
nie dawaiac zabawial ſie ná podobieństwo dlu-
zey. Nigdy iednego obruſá dwá kroć ná ſtol kláſc
nie dał / záwſze nowe bydż muſiáły / mnieyſzym
podobno koſtrem / niź Gélienus teź Cezarz / kro-
remu miáſto obruſá / ſtol Altembaſem záſcielano.
Geta Cezarz ná obiedzie tyle nożenia / y táko-
wychże rzeczy dawał / ile ieſt w obiecádle liter / y

Regestr po-
traw.
Pierſza część
wieczere.

Druga część.

Cezár.

Nero.

Domicyan.

Heliogabál.

Obrus Altem-
baſowy.
Geta.

Sotemna.

co ktora włazowała. Naprzykład/ C. litera/ w
 łaznie cielecine/ czeczugi/ cierrzewie/ czyże/ &c. &c.
 G. właznie głuſce/ grzywace/ golebie/ geſi/ &c. &c.
 P. właznie Pawy/ Przepiorty/ Proſie/ Pardwy/
 pieczone rozmaite / &c. &c. to wſyſtko y tymże
 rzędem liter dawano/ iako ktora ſła aż do Z. po-
 czawſzy od A. przyprawa/ wymyſtem/ y koſtem
 niewypowiedziane wielkim. Wloſł ſie ten obiad
 długo/ co mniemaſz? Kiedy Witeluſá Ceſarzá
 brat częſtował/ dał ná iedney wieczerzy dwa ty-
 ſiacá ryb/ ktore byly co przedmiejſze y drozſze/
 praſtwa roſkoſnieyſzego / á dla tego drozſzego
 ſiedm tyſiecy / ktora ſwawola/ do tego też iuſz
 była rzecz przywiódłá / że pieczone wieprze cále/
 ná ſtoł dawáli/ co w Rzymie napierwſzy wdziałál
 Serwiliuſz Kulluſ/ y ták rozumieli/ że dobry ku-
 charz/ ma vmiec Philozophia/ Geometrya/ y ná-
 uke lekárſka/ áby ták wiedział/ ktore kiedy potrá-
 wy zdrowe/ ſmáczne/ roſkoſne. Tego tam záſie
 wieprzá / pod czas ták ſamego/ pod czas rozma-
 tym pieczyſtym/ ſázyánami/ pardwámi/ &c. &c.
 nádżianego dawáli/ y Porcuſ Troianuſ zwáli/
 ná kſtałt onego konia Troiánſkiego/ o ktorým
 Wircgiliuſz piſze y Poctowie wſyſcy.

Witeluſ.

Cáky wieprz
ná ſtoł.Nico in
Lucina.Trzecia
część.

Trzecia część Obiádu / ábo wieczerze była /
 gdy fruſty/ cuſtry/ &c. &c. dawano / w czym bez
 wſzelkicy watpliwóſci wymyſlow y przyſmá-

kow /

łow/ nie tylko domowych / ale y za morskich cu-
dzoziemskich / nie zaniechano. Piše Sweroni
Trankwil/ że na iednym bankiecie / kiedy Veroná
czestowano/ te kosztowały sto tysięcy talerow.

Co sie dotycze picia/ záraz na pierwszym prá-
gnieniu/ wino z miodem mieszáli/ y pili/ w czym
Kacyusz nie iáki v Horacyusza gáni Aufidego/ że
mocne Fálernickie mieszał / gdyż bylo trzeba
wziac takiego lżeyszego :

Aufidius forti miscebat mella Falerno

Mendose ? &c.

Aufid z mocnym Fálernem mieszał miód
nieostrożnie/ &c.

¶ Potym iákie kto chciał/ badź z woda ciepła
sobie zmieszawszy/ co niemal záwsze czynili/ badź
ceż y samo przez sie wino pił. Miara byla/ ile przy-
towarzyskiey a przyiacielskiey wieczerzy/ o iákiey
sie tu teraz mowi/ gdyż/ przy bankietách / miary
nie chowano/ Cyátow dziesięć/ to jest / kubkow
pewnych tak nazwanych dziesięć każdy ná swa
osobe wypil / ktorých jest w pul gárcu naszym
dwánáscie. Chwali w tym Sweroniusz Augu-
sta Cesarzá/ iż kiedy chciał dobrze pic / wiecey so-
bie ná dwánáscie tych Cyátow nie kazal dáwac
iákoż ten Pan y trzeźwi y dobry byl/ wšystkiego
Sstoye chwala. Piac spominali rozmaite swo-
ie przyiacioly/ záczym przez ich zdrowie godź to

Zero.

píte.

Wino z miodem
mieszane.

z woda ciepła.

Samo.
Miara.

Augustowá.

Przez zdrowie

sie iedennasty Cyar wypić / acz trąściło sie / że ile
 w imieniu przyziacielskim liter było / tyle musiał
 co go spomniat Cyniatow wypić / oczę y indziey /
 y v Nar cyalisá dworstkiego práwie Poety znáy-
 duia sie wierze. Gdy ieden do drugiego pil / od
 Bogow swych zdrowia y szczęścia sobie spolnie
 winšowali / niemal tymże sposobem / iáko y teraz
 v wszystkich Narodow iest zwyczaj. Piše Dio
 Historyk / iż gdy sie Komod Cesarz ná igrzyská
 pátrzał / białagłowá vrodziwa przyniosá mu
 kubek winá / ktory kiedy pil / Senat y Rzym wszy-
 tek záwolal : Bys zdrow byl. Naostatek / białe-
 głowy nie piály winá / y nie dopuszczano im / chy-
 bá z Rozyntow czynionego / ktore iż bylo bázco
 słodkie vpoić nie moglo. Bo iesze Komulusowá
 Constytucya mežowi žone dopuszczála zábić / ie-
 śliby wino piá :

Si vinum biberit, domi vt adulteram! puniunto.

Jesli wino bedzie piá / domá ia starz / iáko iá-
 ka cudzožoznice / o czym záraz wyžey druga :

Adulterii conuictam, vir & cognati, vt volent,
necanto.

Przekonána o cudzožostwo / mež y powinni
iáka chca śmiercia / niechay zgubia.

Znaydziesz ten cały Rozdział / apud Senec : Sue-
 Plutarch : Plin : Budæ : deAs : Iust Lips : ant : Lect :
 lib : 3. fol : 93 & seq : Alex : ab Alex : lib 5. &c.

Kommod.
 Białegłow
 wy.

Práwo ná
 nie.

O Łazienach y Cieplicach.

CAP: XIX.

Tak wielkie łaznie y Cieplice murowáli sobie Rzymianie/ że iáko piše Ammianus Sitoryk/ by iákie Provincie/ abo powiaty/ z strony mowie przestrzeństvá y wielkości/ byly. Tu kroczyganki/ tu sieni/ laški / sadzawki/ gmáchy/ same miysca do mycia/ do pocenia/ do másci/ wšytko od marmuru/ á rozmaitego y wyborneho/ nie tylko ná sciány/ ále y ná páwiment pátrzac. Bylo law z mármuru cudnego w cieplicách Antoninowych dla mycia tysiac šest set/ w Dioklecyanowych/ wiecey niż trzy tysiace / á gdzie sie białe głowy myly/ tam srebrne wielkie byly/ tamże ludzie iadali/ y pili/ stem kroć sie ná dzień pod czas myli. Nastawnieysze byly Nerona Cesarzá/ znać to dobrze po okrutnych walinách/ ktore leża tudzież zá kościołem S. Eustachego. Tak o tym Marcialis napisał :

Quid Nerone peius ?

Quid Thermis melius Neronianis ?

To jest :

Co nád Cesarzá Nerona goršego :

A co nád tegoż Cieplice lepšego ?

I Bárzo okazałe byly y Dyoklecyanowe/ po wielkiej czesći do tad znaczne/ czterdzięsci tysie-

Dziwne to
były stru-
ktury.

Cywni srebr-
ne y tnc &c.

Antonino-
we.

Stedzenia
mármuro-
we
Srebrne.

Neronowe.

Dyoklecy-
nowe.

cy Chrze-

Gordyanow
we

Karakale.

cy Chrzescian robilo okolo nich przez lat czterna-
ście. Musiała być machina dziwna / ktora tak
wielki czas / y tak wiele rak gotowało. Wiec y
Gordyaną Cesarzą ochedożne / y bärzo kosztow-
ne / miały dwieście Marmurowych słupow
wielkich okrom innych ozdob. Także Karakale
Cesarzą / całe z wielkiey części teraz / acy wäliny
okrutne po stronách leżą / były tam słupy z kamie-
nia Ofiu. Cieplic y Łazien bärzo było wiele w
Rzymie : iednych już nie widąc / a drugie leżą ro-
zwälone.

O Igrzyskach.

CAP: XX.

Zeltogábál
Cesarz.Lampridius.
Wiasne sa-
leństwo.

Ozmáiłe mieli Igrzyská Rzymianie / ono
ktore Zeltogábál Cesarz sprawował / w
kädym wielu podziwienią godne / nie tak dla
nákladu / ktory był prawie zbytni / iako dla nie-
przystoynego szaleństwa. Były kopäne y bráne
łozyská w Rzymie dla wod / kiedy státki rozmaíte
chodził / yá młodż ćwiczenie domá swe miała / iako
by sie kädzy potym ná własnym morzu z nieprzy-
iacielem potykác vmiał. W iednem tedy mieyscu
ten Cesarz / wody spuściwszy / nálał winá / y tak
wszystkie státki pływály / bitwá też była zwy-
czájna. Co mniemasz / iako to bez rozumne a dro-
gie igrzysko było / gdy tak wiele winá / lał / aż sie
brzegi

brzegi wszystkie w Serz/ w zdłuż/ y gieb napełni-
 ty/ y statki jako bydy miało chodziły? Bywały
 zaś Igrzyska / na ktore sie patrzali Rzymianie/
 gdy Hermerze o sztuce z soba sli / abo na śmierć
 zdani/ o zdrowie sie bili/ abo też chciwi do sławy/
 mestwo swe pokazowali. Wiec y zwierz rozmai-
 ty/ abo łowiono/ abo spuszczano przed wszystkie-
 mi/ iako in Amphitheatro Colosseo, tedy piec ty-
 ściecy rozmaitego zwierza z lochow abo z ziem-
 nych piwnic wypuszczono / całe sto dni/ przez kto-
 re igrzyska trwały/ lwy/ niedźwiedzie / lampar-
 ty/ rysie/ słonie/ &c. co był wdziatal Tyt Cesarz/
 po śmierci Oycá swego Wespezyana / Kwint
 Scewolá lwow iednym rázem bázro wiele spu-
 ścił/ ktore sie miedzy soba bili/ Lucy Syllá sto
 wszystko grzywátych / po nim Wielki Pompeiusz
 spuscił šest set : grzywátych bylo trzystá piená-
 ście / Juli Cezar cztery sta rysiw rozmaitych /
 Szkar sto piec dziesiat/ potym Wielki Pompei
 cztery sta dziesiec/ August Cesarz cztery sta dwa-
 dziescia / Domicyusz Enobarb sto Numidyckich
 niedźwiedzi spuscił / ktorych takze stu Murzy-
 nom łowiec kazal / &c. &c. Czyniono też Rome-
 dye/ y rozne igrzyska inne / na ktorych dziwne v-
 pominki takim sposobem miedzy pospolstwo mio-
 tano. Na deszczulkách máluchnych / wsi/ pienia-
 dze/ kámiennie drogic/ konie/ szaty/ &c. &c. miáno-

Hermerze.

Śmierć roz-
 máty y sko-
 gi-
 Cytay.Titus Cesarz.
 Plinius lib: 8.To práwte
 dziwne.

wano/ okrutna wielkość tychże deszulek między
pospolstwo rzucono / kto co wchycił/ do starszych
slug/ sprawc onego igrzyska poniosł/ wskazał/ a co
było na deszulce napisano/ bez wszelkiej odwlo-
ki bez wszelkiej trudności albo zamarszczenia tu-
dzież wziął. Tak o Neronowych igrzyskach mo-
wi Swetoniusz:

Neronowe
wictaty.

Przez wszystkie dni/ między pospolstwo rzu-
cano deszultki maluchne z darowizna miánowa-
na/ iáło/ káždy dzień po tysiacu praštwa/ rozma-
ite potrzeby/ o życie/ sátaách/ złocie/ srebroze/ kámie-
náách drogich/ perlách/ obráziach/ o niewolni-
kách/ bydle/ o zwierzu chowanym/ y vglaskánym/
áz teź o nawách/ wyspách/ y rolách/ &c. Toż y
niemal temiź słowy o Cesarzu Tyćie / kiedy w
Amphitheatrum sprawował/ piše Dio Historyk
Grecki/ y Galecki z napisem spomina / ktore po-
polstwu miotano. Brał teź sobie czasu iednego
za Syna Noryan Cesarz Commodá/ y przy tym
igrzyska czynił / y także te podarki rzucal/ á gdy
Commod bedac chor/ umarl/ rzekl do swych/ Per-
didimus quater millies. HS, quod populo, & mili-
tibus dedimus: Vtrá item mowi dzieściec millio-
now/ com między pospolstwo y żołnierzarozr ucił.
Práwie to byla znaczna wyrzutá dzieściec millio-
now. Nuż Cicero/ iáło gán Milona / że on ná-
tálich rzeczách/ troie Oyczyżne vtrácił: Varsia

Tytowe.

Neryanowe.

Silá.

Milonowe.

nie iakiego Messale Wopist / tedy iakoby niepo-
dobna do wiary utrate tego opisuie y strofuię/
rzetelniey Olimpiodor / ktory y sumy oznacza / że
(mowi) Probus syn Alipiuszow wydal sto y
dwadziescia tysiecy czerwonych / a Symach
Krasomowca dwa troc sto tysiecy też czerwo-
nych / Maxim / kwoli Synowey Preturze / cztery
troc sto tysiecy czerwonych złotych nalozyl. Co
iesli na same podarki tyle dawano / iako mniemasz
wiele na ine potrzeby / do igrzysk przynależace a-
bo na wczty wychodzilo :

O Rurach wodnych y Kanałach.

CA P: XXI.

Wielada wiel stal Rzym / contentuia c sie kry-
nicami malymi / ale iako za lary barzieszy lu-
du przybywalo / musiano wode z daleka Kana-
lami w sklepach murowanych polozone mi do
miasta prowadzic / czego pierwszy poczatek wczy-
nil Appius Claudius Cenfor , Roku od zalozenia
Rzymu czterech setnego czterdziestego pierwsze-
go / y co / choc samo / iako mowi Frontyn / wiel-
kosc Panstwa Rzymskiego pokazac moze. Pro-
wadzil ia Apiusz przez mil iedemnaście / a pod czas
prowadzono y na czterdziesci / sklepami iakom
pisal murowanymi cegla / tal seroko / ze konny
mogl po wierzchu bezpiecznie iachac / sklepienia y

Messali.

Probusowe.
Wiele, bo na
lada co.
Symachowe
Maximowe.

Appiusowe.
Wiedy.

Jako daleko
sly.
Kost.

Klaudyusza
Cezarza.

W byrdziw-
na.

Biedni Chre-
ścianie: wó-
ża to robota
była.
Znać co były

Czytaj.
Ciemni was-
no Aqua Vir-
go.

Podobniey
ża dla nasza
dłosci.

scambugi na niektórych miejscach w zwyjsz miały
stop dziewietnaście. Ano ieden wielki Architekt
abo budowniczy/ rury Klaudiusza Cezarza ogło-
dawoży/ y iako ie to głębokimi dolami/ to wyso-
kami gorami/ to pod ziemia wedle potrzeby pro-
wádzono obaczywoży/ napisal:

Dowcip ludzki nic wielkiego wymyślić nie
może nad to / co tu Rzymianie przepawoży tak
wysokie/ y tak głęboko gory/ poczynili/ zemuby
teraz niemal świata wyzkiego siły/ ledwie zdo-
łaly/ &c. Kosztowały te rury Klaudiuszowe pul-
osmá milliona/ á prowadzono ie przez mil czter-
dzieści. Stois do rad okrutne skleptenia y słupy
iuxta Sublaq: Agrypa też/ iako piše Plinius/
Woda Panna (iż ia było dziewce żołnierzom
szukającym wstazalo) do miasta przywiódł/ teżor-
siedm set wozynil / wod żywych krynicznych/ sto-
pieć przyczynil / &c. co wšytko ozdobil trzem-
sty obrazow mośiadzowych y marmurowych /
słupow też marmurowych samych czter sta po-
stawił / zá Rok odprawił. Naośtatek powiada
Prokopius / że trzech Kanałow bylo w Rzymie
czternaście/ ale P. Victor liczy dwádziesiąt: z tey
trochy com ia przyntoś / każdy Rzymita potency-
a obaczy snadno y przez age.

O Rzece Tybrze.

CAP: XXII.

Tybr / ktory idzie przez Rzym / a pierwey go
 zzwano Albula, dosyc jest wielki / wode ma
 merna / nie tylko wdzieczna y zdrowa / ale trwa
 ta / poniewaz do kilku lat nie mieni sie w flaszey /
 co idzie stad / ze sie z Anienem schodzi / rzeka siar
 czysta / ktora od zepspowania bronil / y owzem rze
 czy nie ktore w kamien obraca / iako lat niedaw
 nych / przy brzegu zabitego czlowieka znaleziono /
 galezie go trzymaly / na ktorych byl wiazl / znac
 bylo wssytki czlonki / glowe / rece / y nogi / ale w
 kamien obrocone / widzial Titus Celsus Patritius
 Romanus, Wpada w Tybr czterdzieści rzek y
 dwie / ma mlynow barzo wiele na bartlach / abo
 iakoby ponaszemu na lodziach.

O Zygarach.

CAP: XXIII

Napierwszy Zygarc / ktorego uzywali Rzy
 mianie / byl Stoneczny / przywiozl go byl
 z Ioba Matek Waler Messala z Katany miasta
 Sycelley Wyspy / ktora byl zwo owal. za Con
 sultatú swego Roku od zalozenia Rzymá trzech se
 tne^o siedmdziesiate^o siodm^o / y uzywa ogo przez
 lat dziewiec dziesiat dziewiec. Jest zas temu ze sto
 lat / iako go in Campo Martio, na tym miejscu / ke.

Czemu go na
 zzwano Ty
 brem / nie mo
 ga sie Auto
 rowie zgo
 dzic.

Pátrz.
 Franci : Sco:
 p. 2. adm:
 fol : 138.

Wiele weń
 wpada.

Stoneczny.

stad.

dy teraz Kościół S. Laurentii in Lucina, topiac
znaleziono w ziemi. Był słup w którym linie / co
znaczyły godziny / mosiadzowe zlociste były / a
około samego słupa / siedm okrągłych stopni mār-
murowych leżały / w łacie sādzone mozaika cztery
wiatry z takim napisem : Boreas spirat : Boreas
wiatr pólnocny wieie. Potym w lat dwie ście
dziewiętnaście / Scipio Nafica, wdziatał inszy / nie
piastowy iakie teraz mamy / ale wodny / z którego
pewna miara ciętká woda ząwſze / a tak oznay-
miała godziny / y był to lepszy / gdyż bez stońcá tam
ten nic nieſkázował / a wodny ząwſze wiadomośc
o czasie dawał / poniewaſz ciętk bez przestánku.

O Grobách niektórych Cesarzow.

C A P: X X I V.

NJe dáleko Kościółá S. Rocha / znaki sa gro-
bu Cesarzá Augusta / ktory on był / bårzo oz-
zdobny z marmuru białego / y z Porfiru kazał z
murować. Miał okrutnie wielkie filary z kámie-
nia rozmaitego a drogiego / miał y Obeliſkow
kilká / Słupowych obrazow dosyc / y pięknych.
Dwanaście drzwi do niego było / troim murem o-
koło obwiedziony / okrągło / wzwyż ná lości dwie
ście piec dziesięt / iakó Fulwiusz świadczy / ktory
Roku Pánstkiego 1525. żył / y wielſza go część
zastał / a ná samym wierzchu obraz lany z moſcia-

dzu są

Jaké był.

Orngt wo-
dny.
lepszydrá.

I.
Cesarzá Au-
gusta.
Wzdoby.

Wiśość.

Lib. 5. f. 348

dzu samego Augusta stał. Były tamże kroczygantki /
 długie na stop tysiąc / ogrody / lasy topolowe we
 sole / y niewypowiedziane cudne / z przodu drzwi
 czki zamysłano / kiedy sam leżał krewi y powin-
 ni / a tam od zady były kroczygantki. Ten grob / nie
 tylko był dla siebie / ale y dla drugich Cesarzow
 uczynił.

Lecz Adryan Cesarz bacząc że już był peł-
 ny / inży sobie bardzo kosztowny zmurował / takim
 sposobem. Naprzód puścił cztery ściany / z marmu-
 ru Paryjskiego / to jest białego we wnatrz / bo-
 tu od ludzi / marmur w sztuczki rozmaicie sadzo-
 no / w czym vmietność wielka y subtelność rze-
 mieśnik pokazał / we środku zaśie tego kwadra-
 tu / puścił znowu okrągło marmurowe ściany :
 gdzie sam był grob / były bardzo wysoko / tak / żeby
 był ledwie kamieniem przecisnąć. Na samym
 wierzchu / zewszad stały ogromne konie / ludzie /
 porzwojne woźniki z wozem z materiy rozma-
 tych subtelnie rob one / co żołnierz Belisaryuszow
 częścią zuchwałstwa / częścią na nieprzyjaciela
 ciękał / poprował / gdyż sie tu był iako w takim
 zamku / a przednie obronnym miejscu / położył
 czasu worny z Gotami przerzeczony Belisaryusz
 Ostatek Dycowie SS. Papieżowie na mieszkań-
 nie sobie obrócili / o czym czasu swego. Pierwsze
 go było w nim pochowano tego Adryana Cesa-

Kroczygantki.

2.

Cesarz Adryan
 an.
 Prokopiusz
 Bow opis.

Pátr.

rzá/ leżała potym y Antoninow wszystkie Fami-
lia/ iáko nagrobki rozne wkázuia/ byl peten rozma-
itych ozdób.

3.

Ces rzá Se-
ptimiusa.Głupta du-
má.O siedmi sal/
dla zbanow
popiolem/
y napisem.Czemu Septi-
folium.

Pátrz.

Stusnie/ áz
pospolstwo
zgrzytálo.

Septimiuss Cesarz téz sobie grob wzbyt oka-
zály/ y dziwny prawie/ dal zmurowác / po le-
wey rece od Apistiey drogi idac. Bo iz sam ro-
dem z Afriki byl / chciał aby żegluiac ku Africe
po morzu/ zdáleka widziano grob/ y część popio-
lowi iego/ tam ná samym wierzchu położonemu
wyrzadzano. O toż z tey miáry / bárzo wysókie
mieszkanie kazal zmurowác/ á w nim siedm sal /
iedne ná drugiey postáwić / ná samym wierzchu
popioł bydz miał (y byl potym) w złotym zba-
nie położony. Żwano Septifolium, od siedmi sal/
ábo położenia siedmiorákiego / struktura iscie
nád mniemanie piekna/ ále iz máchina tak wielka/
tedy vpádla / ieszcze wieku nášego byly ostátki:
to jest trzy sale/ z troim rzędem filarow okrutnych
mármurowych / ktore iedne nád drugimi stály/
z napisem stárym : Potym S. Oćiec Syxtus V.
baczac ze blisko wielkiey głody / rozebrać do
gruntu kazal.

Zámknienie o Stárym Rzymie.

C A P: X X V.

piffac do Czym
relutka.

Wymowilem to sobie zaraz na początku / że mi wierzyć mianno / o czym też niewortpie / gdyżem wlażal przednie Autory / z ktorych mało nie wszyscy / na co patrzałi / y przy czym byli / opisali. Ale y ci / ani wszystko / ani tak iako było trzeba napisali. Ano iesze Konstancyusz Cesarz dobrze sie Rzymowi przypatrzywszy / iako spomina Ammianus Historyk.

De fama querebatur vt inualida vel maligna, quod augens omnia semper in maius, erga hæc explicanda, quæ Romæ sunt obsolescat.

Pátrz.]

Nawieść mda abo zazdrośliwa narzekal / iż rzeczy wszystkie zawsze wdawaiac za wielkie / w Rzymskich / swoy wpuszczał zwyczaj.

Nigdy dostać
teżnie wsty
skiego Rym
ma nie wypa
trzyś / ani wy
piśeś.

Może sobie iednak / y z tego co sie przyuiosło / każdy wdziatać pożytek / miánowicie / okrom wiadomości / y wciechy / aby nie tak wiele o rzeczach doczesnych rozumiał / y szczęścia sobie w nich pewnego nigdy nie obiecowal. Pytał niekiedy tenże Cesarz Ormizdy człeká rodu Krolow Perskich / coby rozumiał o Rzymie / ktory mu tak odpowiadział.

Dwu wieś
Kow trzebá.

To mi sie tylko / mowi / podoba / żem sie nauczył / iż y tu vmieráa ludzie.

Jakoby chciał rzec / choćiasz tu taka Potencya takie ozdoby / takie rostkossy / Uśmiertelności iedney niemasz / przecie ludzie musza vmrzeć. Um-

Godna wina
żenia.

rzec/ vmrzec stary y mlody Czytelniku/ y wšy-
 stkich rzeczy doczesnych / w tym doczesnym miey-
 scu odbiedz. Mielu Rzymianie skarby/ aż do wi-
 ry mało podobne/ pałace też sobie mrowali na-
 zbyt piękne y kosztowne/ rośkoſy tak wielkie y tak
 rozmaite mieli / że iako ich vzyć / nie zawsze wie-
 dzieli/ a przecie wšytkiego tu odesli / sami sie w
 proch obrocili/ przykład/ y nie lada przestroge/ że
 indziej/ a nie tu na tym świecie bogactwa y ro-
 ſkoſy sa trwałe / wiekom potomnym zostawili.
 Cudny záprawde wiersz o Rzymie Wloch ieden
 napisal / ktory/ acz łaciński jest/ przecieſz dla iego
 piękności/ tudzieſze też tu przynależy/ a rzadko sie
 znayduie/ niestusna opuścić. Mowi tedy do Piel-
 grzymá.

Qui Romã in media quæris nouus aduena Roma,
 Et Romæ in Roma nil reperis media.
 Aspice murorum moles, præruptaq; saxa :
 Obrutaq; ingenti vasta theatra situ :
 Hæc sunt Roma, viden velut ipsa cadauera tantæ
 Urbis adhuc spirant imperiosa minas?
 Vicit vt hæc mundum, nixa est se vincere : vicit ;
 A te non victum ne quid in orbe foret.
 Nunc eadem in victa Roma illa inuicta sepulta est :
 Atq; eadem victrix, victaq; Roma fuit.
 Albula Romani restat nunc nominis index :
 Quin etiam rapidis fertur in æquor aquis.

Disce hinc, quid possit Fortuna: immota labascūt:
Et quæ perpetuò sunt agitata manent.

¶ Co wšytko dáleko ozdobbney / y żywšyymi
stowy przetożyl náš ieden Poetá Polski / ktorego
mi scryptá w Bibliotece swey wkazác razyl / Já-
śnie Wielmożny Pan / Je° Mosć P. Jakub Pret-
ficz Gáwron / Woiewodá Podolsti / Trebowel-
ski / &c. &c. Stárostá / &c. Pan y z przodków swych
Oczyżnie pace & bello przednie dobrze záslužo-
nych / y z własnych wielkich / á práwie znácznych
in Rempub: merita nieśmiertelney pámieci go-
dny / mowie Nilolay Sep Szárzyński ták prze-
tożyl :

In opusculo
postremo An-
no D. 1601.

1 Ty co Rzym w pośrzed Rzymá chcec baczyć Pielgrzymie:

2 A wždy baczyć nie możesz w sámych Rzymá Rzymie:

3 Pátrzaj ná okrag murów / y w rum obrocone

4 Teátrá / y Kościóły / y Slupy sfluzone:

5 To są Rzym: Widzisz iáko Miásta rák moźnego

6 Rtrup / Szczęścia powážność wydycha pierwszego.

7 To Miásto / Swiát zwalezły / y siebie zwalezły:

8 By nie niezwalzonego od niego nie bylo.

9 Dżis w Rzymie wzwyćiejonym / Rzym niezwyćiejonym

10 (To iest ciáto w swym cieniu) leży pogrzebiony.

11 Wšytko sie w niem zmienilo / sam trwa procz odmiany

12 Tybet / z piaskiem do Morzá co bieży zmieszány.

13 Pátrz co Fortuna broi / to sie popsowáło

14 Co bylo nie ruchome / trwa co sie rucháło.

Przetoż y my wdamy sie teraz do czego pewniey:

15 Je° / to iest do Rzymu Chrześciáńskiego / y od Ko-

16 ściółow / iáko rzecz sfluzná poczniemy.

KAPITVLA

KSIAG WTORYCH.

Przedmowa/	Kaput 1.
Kościół S. Jana Łáteraná.	Kaput 2.
Kościół świętego Piotra na Wátykanie.	Kaput 3.
Kościół świętego Páwła.	Kaput 4.
Kościół Naswietsey Pánny.	Kaput 5.
Kościół świętego Wawrzyńcá/	Kaput 6.
Kościół świętego Sebastyaná/	Kaput 7.
Kościół Naswietsey Pánny /	Kaput 8.
Kościół świętego Krzyżá/	Kaput 9.
Kościoly na Wyspie Tybrowey/	Kaput 10.
Kościoly zá rzeká Tybrem /	Kaput 11.
Kościoly na Przedmieściu/	Kaput 12.
Kościoly od bramy Flám:	Kaput 13.
Kościoly idac od Kápitolum po lewey rece ku goram/	Kaput 14.
Kościoly idac z Kápitolum po prawey rece ku goram/	Kaput 15.
Kzym Pogański z swoia Potencya wpadł / Chrześcían-	Kaput 16.
skiego nie przepomogl/	
Kzym Chrześcíanński Krole swiátu dawa/	Kaput 17.
Kzym Chrześcíanński Krole swiátá ce° karze/	Kaput 18.
Kzym Pogański nigdy swiátu wsfytkiemu nie rofkázo-	Kaput 19.
wal /	
Jáká szodrobliwosc Kzymu Chrześcíanńskie°/	Kaput 20.
Zámknienie o Kzymie Chrześcíanńskim/	Kaput 21.

RZYM CHRZEŚCI- ANSKI.

KSIEGI II.

CAP: I.

Di krory/badż to skutki/badż
pożytki mieścąc wyliczyli / y ten
położyli/ że grube ciemności nocne
odegnawszy/ polnym/ gornym/ le-
snym zwierzetam pástwišká włá-
znie. Abowiem iż zwierzęcia rozu-
mnego boia sie we dnie / tedy przynamniey gdy do
swego łozyská idzie / one powstawáia/ rátkniem á
pomoca swiátlá wysokiego alimentu szukáia/w cá-
łosci zdrowie chováia. Tak własnie Rzymiánie /
iáko oto bestye iákie z swoia ciemna noca/ to iest z
grzechámi stráśnymi/ z swoia ládaiáká swiátlósciá
miesięczná/ z wiára mowia niłczemná y márna iuz
przeminełi / dzień nam z Słońcem : IEZVSEM

CHRYSTVSEM oświł / kiedy nie zmyślone / abo
 sárba tylko bogoboyności potrzásnione / ále szere
 y prawdziwe cnoty wiara S. rodzi. Bogátszy zá-
 prawde / rost ośnięszy / y niewypowiedzianie wiel-
 szey potenczey jest teraz / niżeli kiedy zá slepogo Po-
 gánstwa Rzym / kto sie ná cnoty nieośácowane / ná
 miłosc Pańska niebieskich pociech á radosci pełna /
 ná práwice Boża / ktora go od wszelkich nieprzyja-
 ciol zástonil y vciszył obeyrzy / ináčey nie znaydzie.
 Z tey miary tedy / aby sie to lepiej wybaczyło / otwo-
 rzyć tego síla Kościołow / y co bede napotrzebniey-
 szego rozumiał / tu o nich z wielkszey częsci nápiše / á
 potym też / y innych rzeczy do tegoż przynależących /
 nie zápomnie.

Kościół Świętego Iana Laterana.

CAP: II.

NA gorze Celim stoi ten Kościół / zmurowal go
 Nám / kiedy sam mieszkał / y hoynie prawie ná-
 dal on wielki Konstantyn Cesarz Rzymiski Chrze-
 ściáninem zostawszy. Gdy go S. Sylwester Pa-
 pież poświęcał / wlazał sie ná ten czas Rzymiánom
 obecnym obraz Bawicielow nád wielkim oltarzem /
 ieszcze go y do tad cáło widzieć / chociaż ten Kościół
 dwa rázy pogorzał. Sa w samym wielkim Koście-
 le / y w káplicách odległych y przyległych rozmaite
 Reliquie Świętych Bożych / á wlażnia sie w woczy-
 sce S.

W byt
 ruda o
 wsiłkich
 piśáia

ste S. nie tylko w Niedziele Wielkonocna po Nieszporze / iako naprzod

Głowe S. Sächaryasá Uycá S. Janá Krzci-
ciela / glowe S. Pánkrácego Meczenniká / z ktorey
cále trzy dni krew cielká potym / iako ten kóściol od
kácierzow byl spalón / Kóści S. Máryey Mágdale-
ny / ramię S. Wáwrzyná / zab S. Piotrá Apосто-
lá / kubek z ktorego trucizne S. Jan Kwángelista
wedle decretu Cesárzá Domicyaná pil / á nic mu nie
wadziła / láncuch / ktorym tenze byl zwiázány / gdy
go z Ephezu do Rzymu wieziono / sukienka iego /
ktora kiedy ná trzech zmártych položono / tudziész o-
żyli / proch y włosienice S. Janá Krzciela / sukienka
S. Szczepaná pokrwáwiona y kámiénmi zdziurá-
wiona / nie co włosow y odzienia Naswietšey Pán-
ny / sukienka ktora oná byla sámá vrobilá P. Jezu-
sowi : plotno ono / co nim Zbáwiciel vrátil nogi A-
postolom swoim / po Wieczyzy ostátniey / trzecie
ktora glowe iego przenašwietšá bito / háte spodná
škárlatowa : w ktora byl po Krolewšku vbrány /
Krwia przenašwietšá šropiona / drzewo Krzyžá
S. chuste / ktora byla glowá iego Naswietšá w
grobie obwiniona. Jest tež tam w tymže Kóściele
nád Oltarzem gdje w Chor w stepnia Tabernacu-
lum, z ktorego položua glowy šlogošáwionych A-
postolow / SS. mowie Piotrá y Pawlá / sa cztery
šlupy mošiadzowe / ktorymi Clemens VIII. Oltarz

goła ro-
máicie o-
nich piše

Vide Frā:
Sco: & F.
Hieron:
ib: 2. pa-
110:

poboczny z ozdobil / powiadaia / że sa z Jeruzalem
przywiezione od Tytusa Cesarza po wojnie / dru-
dzy iz od Lucyusa Sylle z Aten twierdza. Jest
tamże Kaplica / zowia ia Sancta Sanctorum, tedy cho-
wata Skrzynie Testamentu starego / Koszkie Na-
ronowe / Kosze Moyzeshowe / co nie morze Czer-
wone wderzyl / droge Zydom otworzyl / Manne /
czesć stolu / na ktorym Pan nasz oszatnia wiczerza
dal Apostolom S. Ato byl z soba wшыtko Tytus
Cesarz z Jeruzalem po wojnie do Rzy^o przywiozl.

Nie puszaiia do tey Kaplice bialych glow / a wy-
chodzac z samego kościoła poboczna porta ku Szpi-
talowi / jest miejsce do tad cale / tedy Konstántyna
Wielkie^o / Cesarza Rzymstiego Krzezono. Stoi ko-
ło niego okraglo rostawionych kolumn abo stupow
Porfirowych osm / wierzch ołowem kryty / sama
krzesnica byla z Porfiru / obita zewnatrz y zwierz-
chu wšedy blacha srebrna / ze srzodku sła wzgore
kolumna takze Porfirowa / a na wierzchu iey statá
lampá z piaci dziesiat grzywien zlotá / ktora tez go-
rywata na Jutrzni w Wielkanoc / Balsam do niey
miasto oliwy lano. Na kráwedzi tey to Krzesnice /
stal baránet szerego zlotá / wazyl trzydziesci grzy-
wien / po prawey stronie Szawiciel na piec stop wy-
soki srebrny / miał sto siedmdziesiat grzywien / po
lewey S. Jan Krzciciel / na piec stop takze wzwyż /
srebrny / wazyl sto grzywien / a trzymal w reku ta-

blice

bliczko z wyryta swoia o Pánu sentencya: Oro Báz-
 ráneł Boży/ &c. Było y siedmieleni srebrnych/ ká-
 zdy wáżył grzywien ośm set/ drudzy piśka ośm dzie-
 siat/ woda z nich ciełła. V tego to mieyscá sa trzy
 łaplice/ ktore Hiláryuś Papięś poświęcił/ iedná
 S. Krzyżá / gdzie dał skute drzewá S. drogimi
 kámiemi sádzona / w niey teź sa dwa stupy/ ktore
 były w miešťkaniu náswietšey Pánný. Drugá S.
 Janá Krzćicielá : do ktorey biaległowy nie chodza/
 zázakazano z tey miáry/ áby przykłádu pámiotká nie
 ginelá złošci przekłetej Herodyády skozłki/ wlasny
 to był połoy Konstáncyná Wielkiego/ y tam iest si-
 lá Reliquii. Trzecia S. Janá Kwángelisty / w
 pošrzodku tych dwoch / iest tá Krzesnica Cesárstka.
 Dał był tenže Cesarz siedzacego Zbáwicielá v lác
 z trzech set y trzydziestu grzywien srebrá/ dwána-
 ście Apostołow ná pieć stop wzwyż/ w káždym bylo
 grzywien piecdziesiat/ y drugi obraz Páński/ z grzy-
 wien czterdziestu/ czterech Anyołow/ káždy miał w
 sobie sto pieć grzywien/ y to wšytko byl w rý lošcie
 le položyl/ nád to cztery korony złote z Delfinámi o
 grzywien dwudziestu/ siedm ołtarzow dał vrobic/
 káždy z dwu set grzywien srebrá/ ále iuź tam tego ni-
 eže nie máš/ czásy nieszczesne vtráciły/ czytay Histo-
 rye. Hormizdá Papięś dárował teź byl tu korone
 srebrná / ktora wáżyłá grzywien dwádziesciá / y
 šestoro nacznia táłže srebrneá. Sa tu w tym

Łościele Wopuły bardzo wielkie dla domowych y
 Pielgrzymow. Po lewey stronie Oltarzà wielkie-
 go tudzież jest w ścienie tablicá łana mośiadzowa
 wielka / á na niey Práwá y Decrety Senatorow
 Rzymſkich zá Wespázyaná Cefarzà poczynione/
 chowano ia czasu Rzeczypoſp: kwitnacey w Kápi-
 tolium. Zaraz w tey tablice przy drzwiach Sakryſty-
 ey/ jest grob ták na ziemi/ Laurentij Vallá, onego v-
 czonego czelá / á tego łoſciolá Kánoniká / pogrze-
 bion Koku Pańſkiego / 1465. mieſiáca Sierpniá / lat
 miał tedy piecdziesiat. Przywieziono bylo z Egr-
 ptu przez Nyl ná roſkazanie Konſtántyná Wielkie-
 go Obeliſt / ábo ſtup roznowáty do Konſtántyno-
 polá / ktory ná ten czas zwano Rzymem Nowym / y
 tam poſtawiono. Potym ſyn iego Konſtántyn / do
 Rzymu go przeprowadził / ná onym okrecie dziw-
 nym / kedy bylo do wiosel obrocono trzy ſtá czelá /
 y położył in Circo maximo, á z tad Syr Piaty Pa-
 pież przeniósł go poblíž práwie tego łoſciolá / o kto-
 rym mowimy / w Koku Pańſkim / 1588. nákládem
 wzbyt wielkim y przewaga dziwná / ná wierzchu
 krzyż cudny położył. Mieſtáli tu przed tym Papie-
 żowie : y tu ich była Stolicá / ále zá czásem zdrow-
 ſze y cudnieyſze mieyſce Wátyłáńſkie ſobie w pod-
 bawſzy / tam ſie przenięſli / y mieſtáli w edla K-
 ſciolá S. Piotrá Apoſtola. Stopnie mármurowe
 białe po ktorych Pan náſz ſkrwáwiony do Pilata
 chodzil

Mieſtá-
 nie Ska-
 rych Pa-
 piędow.

chodzil w Jeruzalem / przentost Ociec Syxt V. z
mieysca tego pierwszego / ná inſze ozdobnieyſze odle-
gle / kedy ludzie z wielkim náboženſtwem Potrze za
grzechy ſwe czynia / ná kolánách tylko chodzoc. Jeſt
ſtopni dwádzieſciá oſm / ná ktorych Pan wpađ / y
ſtropil i: krewia Naſwietſza / znać to y teraz za kra-
tko zelázno.

Koſciol S: Piotra ná wátykanie.

C A P: III.

Koſciol ten zmurowal / y nádal Konſtantyn
Wielli / á poſwiecił S. Sylueſter. Leża w
nim Ciála ſwietych Bożych / iáko SS. Symoná
y Judy Apoſtolor / S. Jana Chryzoſtomá / S.
Grzegorzá Papieżá / S. Petronile corki S. Piotra
Apoſtola / głowá S. Jędrzeiá Apoſtola / ktora była
do Rzymu przywieżoná za Oycá S. Piusá wto-
regó. Sa Reliquie inſze rozmaite / S. Lukaſá E-
wángeliſty / S. Sebaſtyana / S. Jakuba Mnicy-
ſzego Apoſtola / S. Thomášá Biſkupa y Męczen-
nika Kántuariyſkieg / S. Amándá / ramię S. Chry-
ſtophorá / S. Srephaná : Sa ciála y reliquie in-
ſzych / ktorych imiona w Kſięgi Żywotá wpisano.
Pod oltarzem ſrzod koſciola / ſa ciála SS. Apo-
ſtolor Piotra y Páwła / á po ſtronie lewey w cho-
dzac w koſciol nie dáleko bérzo grobu tego Apoſtol-
ſkiego / chowáia Weronike / ábo twarz Przenaſwie-
ſza Pána náſzego / ktora po wróćciu ná plonnie zoſtá-

Iá / y z ganckuia wkázúio : želázo od wlocznie / ktora
 byl na krzyżu boł swiety Pánki przebity / postal ie
 byl Cesarz Turecki Innocencyuszowi osmemu Pa-
 pieżowi : Wiadomo to iest każdemu z Historiy / iá-
 ko Wielki on Konstantyn za ráda lekarzich Dokto-
 row czasu iednego áby byl mogli trudu zbyc / rosta-
 zal sobie wánne ze krowie malych dziatek iesze w
 powiciu bedacych / wdziátac. Ale sie mu we snie v-
 kazáli SS. Apostolowie Piotr y Páwel / rosta-
 zuíac / áby temu pofoy dáwšy / S. Sylwestra sobie
 ná gorze Sorákie kazal kúlat / á wedle iego náuki
 y rády postapil. Krotko mowiac / S. Sylwester
 wyszukany / wkázal mu ná iedney tablicy wymalo-
 wáne obrázy SS. Apostolow Piotta y Páwla /
 ktore on poznal / y we wszytkim go sluchal. Ten te-
 dy obraz iest w tym Kościele. Honoryusz pierwszy
 Ociec S. nákrýl ten Kościol blacha mośiadzowa
 zlocista / z dawšy ia z kościoła Jowisza Kapitoliń-
 skiego Pogańskiego Boga. Byl tu grob Porfirowy /
 w ktorým lezal Oto wrory Cesarz / on co S. Bár-
 tłomieja Apostola ciáto z Benewentu do Rzymu
 przywiozl. Slup wielki y dawny / bo iesze od Po-
 gaństwa : Sixtus V. Papież wielkim práwie ko-
 řtem y nákladem z inąd przeniořl / y postáwil przed
 Kościolem / dal do niego cztery lwy mośiadzowe
 zlociste / ktore sie zdádza / iáko by go ná sobie dzwi-
 galy / ná wierzchutež polozył krzyż pietny. Uczynil

to do tu Panstiego 1536. Powiedziatem nakładem wielkiem / y owsem niewypowiedzianym. Bo ten Obelisk jest wysoki stop sto siedmdziesiat / okrom stolca: ktory też ma wyżosci stop trzydzieści siedm. Szeroki jest v spodu stop dwanaście / v wierzchu ośm. Gdy go wazono / miał funtow dziewięć kroć sto pięćdziesiąt y sześć tysięcy / sto czterdzieści ośm / a naczynia / ktorými go spuszczano / dzwigano / przenoszono / podnoszono / &c. wazyły dziesięć kroć sto czterdzieści dwa tysiąca / ośm set dwadzieścia cztery funtow. Były też y wielkie stárby w tym kościele / ale czasy nieszczasne pogubily wszystko. Naprzod Konstantyn wielki položyl byl na grobie S. Piotra krzyż złoty / w ktorým bylo grzywien pultora stá / dal tamże cztery lichtarze srebrne / z wyrzonymi na nich dziejami Apostolskimi / trzy kielichy złote / w každym grzywien bylo dwanaście / a srebrnych dwadzieścia / każdy wazył grzywien pięćdziesiąt / páryne jedne y kádžilnice z trzech grzywien zlotá / na kádžilnicy byla golebicá z kámienia Jácynthu : do tego przed pklarzem S. Piotra uczynil frate ze zlotá y srebrá / y wiele kámieni drogich tam dárowal. Wiece y Hormizdá Papież dal dziesięć naczynia rozmaitego y trzy bláchy srebrne. Cesarz Justyn stárby dárowal kielich zloty o piaci grzywien : sadzony kámiemmi drogiemi / y páryne co wazyła grzywien dwadzieścia / Cesarz Justynian

naczynie złote/co wazyło szesc grzywien/pelne dro-
gich kamieni wszedy / dwoie srebrne / w kazdym
grzywien dwanaście/dwa kielichy srebrne po trzy-
dzieści piec grzywien miaty. Belisariusz Herman po
zwyciestwie z lupow osiadowal krzyz zloty / ktory
wazył sto grzywien / kamieni drogich pelny / y dwa
lichtarza bardzo kosztowne. Michal syn Theophila
Cesarza Konstantynopolskiego kielich ieden postal /
y patyne zlota / kamieniami wzbyr drogiemi sadzony
był kielich.

Kosciol Świętego Pawała.

CAP: IV.

Jest ten Kosciol na drodze Ostyenskiej mila
od Rzymu / ktory zmurowal / ozdobil / y na-
dal hoynie Cesarz Konstantyn Wielki na tym miey-
scu / kedy byla cudownie znaleziona glowa swiete-
go Pawla Apostola / a S. Sylwester go poswie-
cil. Na sklepienie bardzo wysokie / w spira go stupow
marmurowych sto czternaście / bo czterema rzeda-
mi ida / z ktorych iedne wedle wymyslu Doryckich
y Koryntijskich rzemieślnikow / drugie Athenstim
y Jonstim strychem robiono / żaden Kosciol wiecey
silarow y cudnieysza robota nie ma / sam dlugi kro-
kow sto dwadzieścia / heroki osmdziesiat piec /
marmurowy pawiment / a w sklepieniu sa Mosaic-
ka bardzo vmietetnie sadzone obrazy / Zbawicielow /

SS. Piotrą / Pawła / Andrzeja Apostolow / y wby-
 tkie znaki Matki y śmierci Pánstkey. Leża tu ciała
 S. Tymoteusza ucznia S. Pawła Apostolá / S.
 Celsa / SS. Julianá y Bazyliże / y wielu onych
 dziatke niewinnych / od Herodá zamordowanych.
 Jest też ramię S. Anny Bábki Pána Jezusowey /
 iáncuch którym byl związany S. Pawel Apostol /
 głowa oney Samarytánki : palec S. Mikoláia / y
 siła innych reliquii. Nadac po prawey rece tu wiel-
 kiemu oltarzowi / jest krucifix / który z S. Brygida
 Krolowa Szwecka rozmawial / gdy sie przed nim
 modlila.

Kosciol NAS WVIETSZEY PANNY, zowią
 Sancta MARIA MAGGIORE.
 C A P: V.

NA pterwszy ten Kosciol byl poświęcony w
 Rzymie pod Tytulem Naswietzhey Matki
 Bozey / za rátowa okazyia. gdy niekák Jan szlachcie
 Rzymski / y zóna iego / bogactwá wielkie máiac bez
 potomstwa żyli / wszystkie one máietności swoje
 Przenablogostawienzhey Pannie ofiarowali / pro-
 szac iey pokornie / áby iákimkolwieł sposobem wiá-
 domych uczynic raczyła / ná coby ie obrócić chciała.
 Droz we snie powiedziála Janowi / tam Kosciol /
 pod mym Tytulem zmuruy / kedy iutro snieg oba-
 czył / á byl dzien piaty Miesiaca Sierpnia / kiedy

w R. y

w Rzymie nawiazze goraca panuia. Wn tedy rano
wstawszy/á ná gorze Ekwilinie pelno sniegu oba-
czywszy/ doniost to do Oycá S. Liberiusa / ktory
muetz o takimze swoim nocy przeszley obiawieniu
powiedzial/ &c. zaczym tak byl ten koscioł zmuro-
wany: dlugi / stop trzy sta dwanaście / szeroki sto
dwanaście/ ma kolumny ábo filary z mármuru Ion
skiego. Wielki Oltarz/ samá mowia táblicá/ ná kto-
rey obruz leży Porfirowa/ z iákiego tez kámenia ma
grob Jan Fundator Koscioła. Syxt Piaty Pa-
piez/ przed ten koscioł stup wysoki ná stop czter dzie-
ści dwie / ktory byl w grobie Augusta Cesarzá:
wielkim nakładem przeniost y postawil. Nie dáleko
byl zá Pogánstwá lásek poswiecony Boginiey Ju-
nonie / y páłac Gordyaná Cesarzá / od niegoz ná
dwiu set mármurowych stupow postáwiony / teraz
iuz tylko wáliny. Leza w tym Kosciele ciáta S.
Máciejá Apostoła / S. Komulá / S. Redemptij /
S. Hieronimá/ iest zlob/ w ktorym Pan nasz lezał
w Bethleem / pieluska / w ktora go powiála Na-
świetsza Pánná / stulá S. Hieronimá / sukienka /
stulá y manipularz S. Thomaszá Biskupa Kon-
turbienckiego/ krowia iegoz skropione/ glowá S. Bi-
biány: y S. Márcelliná Papiezá/ rámie S. Má-
theusza Apostoła y Ewángelisty / S. Lukaszá E-
wángelisty/ y wiele inszych reliquií / ktore ná Wiel-
kanoc y czasow inszych wkázunia po Nieszporze. Byly
tám te skárby niekdedy. Dal byl do tego Koscioła

Syxt

Syrt trzeci Papież Oltarz z czterech set grzywien
srebrã vrobic / trzy lãncuchy srebrne / w kãzdy
grzywien czterdzieści / piec naczyina srebrnych /
dwãdzieciã osm koron srebrnych / cztery lichtarze
srebrne / kãdzelnice z pietnãstu grzywien / y iednego
Jelenia srebrnego nã wierzch do Krzcielnice. Dal
też byl y Gregorz trzeci Papież Obraz zloty Na
swietsey Pãny / ktora dzieciãtko oblãpiãlo / inszy
Papieze y Kãrdynali bãrzo go cudnie z ozdobili.

Kościoł Świętego Wãwrzyñcã.

C A P: V I.

Kościoł ten iest zã mury nã drodze Tyburtyñ-
skiej / milã zã Rzymem. Zmurował go Kon-
stãncyn Wielki / y dal do niego lampe zlotã / ktora
wãzylã grzywien dwãdzieciã / a srebrnych dzie-
siãc / w kãzdey pietnãście grzywien bylo. Kãrdy-
nal potym Oliwer Kãrãfã z ozdobil go rozmaitym
mãrmurem. Leża tu ciãlã S. Bożych : iãko S.
Wãwrzyñcã / S. Szepanã pierwszego Meczenni-
kã / iest y ieden kãmieñ z onych / ktorymi go w Jeru-
zãlem kãmionowano / do tego iest kãmieñ / nã kro-
rym byl polożony S. Wãwrzyñciec po Meczenni-
stwie srogim / krew iego skropiony / y nã nim sko-
nal / iest naczynie / w ktorym bylã wodã / co nã w
wiezieniu okrzcił S. Lucillã / sztukã żelazney krãty /
nã ktorey go pieczono. Tu blisko mieszkal Serwi-

uż Tullius Krol śtosy Rzymski/ á nie daleko jest v-
 lica/ ktora zowia/ Vicus Cyprius, ábo Vicus Scelera-
 tus, vlica nieszlácherna/ iz w niey od zięcia byl zabít
 tenże Tullius/ á corká wlasna tego przez ciálo/ sie-
 dzac ná wożie/ pedzić woźnicy kazala y techala. Ná
 teyże też vlicy pálac byl Kassusow/ ktory rozvá-
 lili Rzymianie/ y kościol Tellury/ ábo žemie Bogi-
 niey zmurowáli/ teraz go zowia/ Kościol Swie-
 tego Pántaleoná.

Kościol Świętego Sebastyaná.

C A P: V I I.

SWieta Luciná zmurowála ten Kościol zá-
 Rzymem dobra milá/ ná drodze Apiusowey.
 Jest pod nim sławny on Cmentarz S. Kalixtego
 Papieżá y Meczenniká/ kedy sto siedm dziesiąt czte-
 ry tysiecy Meczennikow Swietych/ y Papieżow
 pierwszych/ czterdzięści/ też Meczennikow leży. Ná
 on czas ten Cmentarz zwano Katafumbý/ po lo-
 sach iego/ kryli sie Chrześciane przed Tyránami.
 W samym zaśie kościele jest ciálo S. Sebastyaná/
 S. Lucyny Panny/ ktora Meczennikom y innym
 áwietym dziwnie vstugowála. S. Szczepaná Pa-
 pieżá y Meczenniká. Liczby tu nie máś reliquiom/
 Powyż tego kościoła/ jest Pogański wielki y okrą-
 gly/ ktory Sylla Marszowi Bogowi poświęcił.
 Miał słupow ábo filarow házo wielkich wew-

na trz marmurowych/ na ktorých lezał sto/ sztuřa go
 vpádlá ná modlitwe S. Szczepaná Papieža y Nie-
 czenniká/ gdy mu Tyrán Galien Cesarz ofiarowác
 rozkázoval. Slucháli tu Rzymianie Poselsiw z
 ziem nieprzyacielskich/ do miastá postow puscic
 niechcac/by nieprzepátrowáli. Chowano tež tu káz-
 mien wielki/ Manalis rzeczony/ ktory z wielka pom-
 pa ciž Rzymianie do miastá prowadzili/ ile kroć v
 Bogow sobie desz vprošic chcieli. Jest y nie dáleko
 Dei Ridiculi, Bogá Smieštká Koscioł/ caly/ kwa-
 dratowy/ ma filary y przysioneł/ Rzymianie go
 štárzy zmurowáli/ gdy Annibal ná polach Kánen-
 ŝkich/ čterdziešci tysiecy ich vbiwšy/ tu sie byl o-
 bo zem položyl/ serdecžnie sie smíal/ á potym záraz
 do Kámpániey odciagnal/ Rzy w pokoju zostávil/
 mo wílo sie w pierwsých kšiegách otym wiecey.

Koscioł Naswiětšzey Pánný ktory zowíá
 Del Popolo.

C A P: V I I I.

Sxt Piaty Papiež/ iuž nášego wieku miastó
 Kosciołá dopiero opisánego/ ten položyl mie-
 dzy siedmiá o ktorých mowimy/ áby gdy wzbył go-
 raco/ tu iáko do bližšego chodzono. Kedy teraz jest
 wielki oltarz/ byl tám niekiedy Orzech/ á pod nim
 Cesarz Nero pogrzebiony lezał/ Czárci go dlugi
 wíek štrzegli/ y kro iedno támtedy šedl/ orzenášká do-

wali/az naswieciza Panna Paschali Papielowi ob-
 iawila/ toz wykopal one kosci: y do Tybru wrzu-
 cil / Oltarz postawil / a Syrt Czwarty Papiesz z
 fundamentu prawie koscioł zmurowal. Jest w nim
 obraz Przenaswieszey Matki Bozey / ktory Lukasz
 S. malowal / sa odpusty barzo wielkie / Reliquii tez
 rozmaitych niemalo. August Cesarz Egipt zwoio-
 wawszy / wziął byl z soba do Rzymu Obelisk / Bo-
 gu Słońcu poświęcił / in Circo postawil / a Syrt
 Piaty Ociec S. tu przed ten Koscioł wielkim ko-
 ściem przeniosł / Krzyż święty na wierzchu položyl
 Roku Páńskiego / 1589.

Kosciol Świętego Krzyża, ktory zowia: Sancta
 Croce in Gierosalem.

C A P: I X.

NA prosbe S. Heleny Cesarzowcy zmurowal
 go Konstántyń syn Wielkiego Konstántyńa.
 Pipe sie ztad zawnze ieden Kárdynał. Lezy w nim
 ciało S. Anastazego y Cezarego / chowaja gebke /
 w ktorey Pánu naszymu dawano pic ocet z zolcia /
 dwie sztuczce ciernia z korony iego / gwozdz ieden /
 ktorym byl na krzyżu przybity / tablice z Tytułem
 napisanym od Piotara : ieden srebrenik z onych trzy-
 dziestu Judaszowych / sztuczke Krzyża S. jest sita
 inszych reliquii / ktore w kázuia pospolicie w Wielki
 Piątek. Dal tu byl do tego Koscioła Konstántyń

cztery lichtarze srebrne / y cztery naczynia / dziesięć
 kielichow złotych / iedne pátyna srebrna zlocista /
 ważyła grzywien pieć dziesiąt / á druga biała sre-
 brna / w ktorey było grzywien dwieście pieć dzie-
 siat. Sa też tu dwa groby marmurowe / ieden z
 czarnego kes żółtego : drugi z przednie białego /
 świadczy napis / że páwiment ma ziemie święta z
 Jeruzalem przywieziona. Za Komulusá Pierwsze-
 go Rzymskiego Krolá było tu Asylum, to iest mie-
 sce / do ktorego zloczynca wciekły / byl od wszystkie-
 go wolen. Podle tudzieś iest Amphitheatrum, to iest
 murowanie okragle / z ktorego Rzymianie ná J.
 grzystá pátrzáli / nie wielkie bylo / zá Cesarzá Augu-
 stá zmurował go Scátylius Taurus, teraz wáliny.

Kościóły ná Wyspie Tybrowey.

C A P: X.

To iest Kościół S. Jana Kolibity / przed tym
 byl zá Pogánstwa Eskulápiusa Bogá / mie-
 śtkaia przy nim Mniszki y Mniszy / ktorych zowia-
 fate ben Fratelli / iákosz powinność ich iest / vbo-
 gie po drogach zbierać / y opátrować / ktorey dosyć
 czynia.

Kościół S. Bártłomiejá / przy ktorym iest Kła-
 sktor Oycow Bernardynow. Leża w nim ciała S.
 Bártłomiejá Apostolá / z Benewentu przemiesione /
 S. Paulin / Superántá / Albertá / Marcelliná /

co tam było znaleziono w iednym lochu przed wiel-
kim oltarzem. Piſze ſie ztad ieden Kárdynał/ Wyſep-
ten mały ieſt/ wzduż ma cwierc mile Wloſtrey/
wſzerz pięć dzieſiat kroków.

Koſciół za Rzeka Tybrem.

C A P: X I.

SWietey Cecyliey Panny y Mezenniczki Ko-
ściół. Był to pierwey tey dziwney ſwiecice
właſny pałac oczyſty y mieſzkanie/ leża w nim cią-
ła ſwiete/ iako S. Wáleryaná y Tyburcego/
Lucego Pierwſzego Papieża/ Máximá/ chowáta
tabel S: Cecyliey/ y ſilá reliqui. Piſze ſie ztad ie-
den Kárdynał. S. Chryzogoná Koſciół/ Piſze ſie
ztad ieden Kárdynał/ Reliquie ſa rozmaite/ iako lo-
kieć S. Jákuhá Stárſze/ ramię S. Andrzejá Apo-
ſtolá: Głowá y reſá iedná s. Chryzogoná/ ſtulá
drzewá S. y bázro wiele inſzych reliqui. Ozdobny
to koſciół/ mármuru y Porfiru pelen/ zmurował go
Anno Dni. 1129. Kárdynał Jan z Rzymy. Tamże teſz
ieſt ſiedm oltarzow wprzymiłowánych z wielkimi
odpuſtami. Máia przy nim Kármelitowie klaſtor.

Naſwietſzey Panny in Tráſteuere. Mieſzkali tu za
pogan żołnierze ſtárzy/ ná woynie iuż nieſpoſobni/
dawano im z ſtárbu K zeczy poſp: áż do ſmierci wy-
chowánie/ á mieysce ſámo zwano Taberna merita-
ria. Gdzie teraz nie dáleko kuru ſa dwie ofiencie za

frata

krata zelazna / na tym miejscu za Cesarza Augusta /
 noc y godziny Natiuitatis Dñi. wyniknelo żrzo-
 dło Oleu / ktory y przez cały dzień do Rzeki Tybru
 struga spora ciełł. Kalist pierwszy Papież mały tu
 był kościółek pierwey postawił / ktory gdy sie ro-
 zwalił / tedy Gregorz trzeci cudny z fundamentu y
 wielki zmurował. Leża w nim ciała SS. Káli-
 stego / Innocentego / Julego Papieżow y Meczenni-
 kow / święte° Kwiryna Biskupa. Piżse sie ztad ieden
 Kárdynał. Leży też y náš Polak on wielki / zacny y
 światobliwy Kárdynał Hozyusz. Nie daleko tego
 żródła oleynego postawił był y poświęcił Kaplic-
 zke cudna s. Piotr Apostol pod Tytułem Naświet-
 lzej Panny / ktora potym rozmaici Papiżowie zło-
 tem y srebrem y wszelkimi ozdobami dziwnie oche-
 dożyli.

Świętego Fránciszka / przy nim Klasztor Zakon-
 nikow Reguly tegoż świętego. Jest tu Kaplica / w
 ktorey leży święta Ludowika Rzymianka / czyni
 cudá y teraz / jest y Cella / w ktorey s. Franciszek
 mieszkiwał / teraz z niej Kaplica.

S. Pánkrácego / zmurował go Honoryusz Pierw-
 ży Papież / y Porfirem bárzo ozdobił. Leża w nim
 ciała S Pánkrácego Biskupa y Meczennika / świę-
 tego Pánkrácego żołnierza y Meczennika / S. Wi-
 ktorá / Matka / Madyana / y Goterrey. Pod nim jest
 Cmentarz / gdzie leży święty Filipody / á krotko

mowiac /

mowiac / Meczennicy bez liczby tam są pogrzebieni /
może widzieć y dotykać się / ale wynieść namniey się
nie godzi pod klatwa. Piśe się ztąd ieden Kárdynał.
Klaštór máia swoy Mniŝy S. Ambrozego.

Kościóły in BORGIO.

CAP: XII

Rkościół świętego Anyolá / zowia Castrum An-
geli, zmurował go święty Grzegorz Papięz
za takó okázya y przyczyna. Gdy w Rzymie takó ten-
że przezacny Doktor Kościolá Bożego piśe / powie-
trze srogie już było połowice Miásta zniszczyło y
spustoszyło / z nárchnienia Pánŝkiego postanowił / á-
by bywały Processye. Otoż czasu iedne^o idac sam c-
soba swa / á niosac obraz Naswietŝey Pánny / ktory
teraz iest w kościele nazwanym Ara Coeli, kedy z
nim ŝło wŝyŝtko Duchowienstwo y pospolstwo co
było ieszcze zostáło / wyrzál Anyolá ná wierzchu zam-
tku / á on miecz trwáwy kładł w pochwy / stąd się
dorozumiał / że już gniew Pánŝki był vblagány y v-
śmierzony. A tak ná pámíatka tego tak wielkiego y
dziwnego widzenia y láŝki Bożey cudny Kościół s.
Michála Archániolá zmurował / tu ná tym mieyscu.

Naswietŝey Pánny / zowia s. Mária in Cam-
po Sancto. Cmyntarz Kościolá tego iest ziemia
świeta z Jeruzalem przywieżiona okryty / kogo tam
pogrzebia / zá trzy dni w proch się obróci.

S. Szes

S. Szepana de gl. Indiani nazwany / iz tam
 Indowie mieszka / y ięzykiem własnym chwala
 Pãñsta w Kościele odprawuia / śpiewaiac Misse /
 Nieszpory / &c. &c.

S. Joziego. Bãrzo tam maia wielkie nabożeń-
 stwo Rzymianie / iz za przyczyna tego Swietego
 ludziom febry wystawia.

Swietych Łazarza / Marty / y Mãyey Mã-
 gdaleny. Bãrzo tu jest dostatni Szpital / y sila v-
 bogich chorych żywi y opatruie.

S. Katarzyny. Wlãzuiã tu mleko / ktore z syie
 iey swietey miãsto krwie ciãtko / gdy ia ściãto : jest
 y oley / co z grobu iey cieze.

S. Jãkubã. Tu jest kãmieñ na ktorym Pãna o-
 brzezano / jest y Abrãmow / co chciał na nim Izã-
 ka synã swego ofiarowãc. Gdy s. Helenã obãdwa
 posłãła do Rzymu / aby ie w kościele s. Piotra po-
 łożono / konie do tego tu mieyscã przywiozszy / dãley
 nie mogly / rospukly sie / y tak ten Kościol zmuo-
 wano / kãmienie przerzeczono w nim zostãwiono.

Przenaswietsey Pãny. Sa tu dwa slupy / v
 frorych byczowano s. Piotra y Pãwła Aposto-
 low / jest y Krucifix co z nimi rozmawiał. Kãrme-
 litãñski Saon przy nim ma Klastor.

Kościoly idãc od Bramy Flaminiego abo
 rãczey: Del Popolo.

Swietego Jędrzeia Apostoła Káplicá okrągłą /
 bázro cudnie zmurowana y ochodożona od Ju-
 liusza Trzecięgo Papięzã. W swięto tego wielkie-
 go Apostoła / wszystkie Bráctwá y Compánie / co ich
 tedno ięst w Rzymie / chodza z Processya do S. Pio-
 trá ná Wátýkan / tedy głowe ięgo swięta wkázuia.

Náswiętęey Pánny de Miracoli, bázro sie tu
 wielkie dzieia cudá / z ktorey miary / tak też Kościol
 názwan.

Przenáswiętęey Troyce. Ná gorze go Pincyu-
 sie od wielkiego Senatorá Pincego / ktory tám pá-
 lac swoy miał názwany / Ludwik iędemnasty Krol
 Fráncuski zmurował / ná żądanie / ábo ráde S.
 Fránciszka z Paule / tedy też y ięgo ięst klastor. Pie-
 kny to Kościol / leży w nim Márek Antoni Muret /
 wielki á práwie sławny Krásomowcá Látin / nie
 dáleko wielkiego Okarzá.

Swietego Hieronimá. Tu sa kápłani / Słowá-
 cy / ięst záraz y Szpital dla tego narodu / tedy piel-
 grzymom żywność dawáio / przymuia y chorych.
 Pięse sie ztad ieden Kárdynał.

Swietego Wáwrzyńcá in Lucina. Ten Kościol
 był pierwey Pogánski / Boginiey Junony Lucyny.
 Leża w nim ciáła S. iáko S. Alexandrá, Ewens-
 ceęgo / Theodulá / Seweryná / Poneyaná / Euzeb u-
 szá / Wincentęgo / Peregriná / y Gordianá. Sa też
 dwie bázne kwię s. Wáwrzyńcá / iędno naczynie

petne napoty spalonego ciała/ skutą roztu / ná krotym go pieczono/ skutą chusty/ ktora Anyol swiety ocierał ciało iego swiete/ sa y inſe. reſta. Pieſe ſie z tad Kárdynal.

Swietego Sylweſtrá. Tu chováia glow, S. Janá Krzciciela/ s. Szepaná Papiezá/ Błogoſł. wioney Múrgorzaty z domu Kolumnow/ ktora w tym tu Salonie s. Fránciſká bázro ſwiotobliwie ſwoy wielk prowadzila/ iest teſz czesć Kapy ſwiete go Fránciſká. Piſa ſie z tad Kárdynali.

Naſwietſzey Pánny di S. Giouannino Koſciol bázro byl ſtáry/ y opuſzczony/ áz ſie Cudá poczely dziać/ roku Pánſkiego 1586. roſz ſie ludzic rzucili/ wſtáwicznie teraz takſze bywáia. Mniſki Reguly ſwietego Sylweſtrá tu mieſzkáia.

Swietych Dwunáſciu Apoſtolow. Smurowat go Konſtantyn Wielki/ á gdy od Kácerzow byl popſowany/ Papieſzowie odnowili/ y cudnie ozdobili. Stoi przed nim lew mármurowy wielki wſpiawſzy ſie ieſze od Pogánſtwá. W ſámych ſa ciála ſwietych S. Janá y Pelágiuſá Papieſzow y Meczennikow/ odnowicielow ieg/ s. Theodorá/ Cyryla/ Honorata/ Kolofy/ Boná/ Fauſta/ Protá/ Jácká/ Janá/ Maurá/ Názarego/ Klaudia/ Sábina/ czesć ſwietych Chryzántá y Dáryey/ zebro ſwiete° Wáwrzyniá/ Kolano s. Andrzejá Apoſtojá/ rámie y łokieć s. Błáſzejá/ s. Thomáſá Apoſtojá ſuknia bez

relawow / skáplerz s. Franciřtá / czesé s. Krzyřa.
 Jest tu klastor Franciřtanow / Sankonitow takich /
 ktorych moře káždy Anyolimi řwietymi nazwác / ko-
 řciol teř do nich przynależy. Grob iest w nim Bes-
 řaryoná onego zacnego Pátryarchy Konstantyno-
 polskiego / Kárdinalá Nicenřkiego / &c. Kornelego
 Mussá Bitontřkiego Biskupá / Káznodzieie slaw-
 nego / ié ko řsiegi iego řwiádcza / y ci co go slucháli.
 Piřa sie z tad Kárdynali.

S. Márka Cella. Był to pierwey dom řwie-
 zey Lucyny / ále go on w kořciol obrocił y pořwie-
 cił / zá zwolekiem wprzeymym tey wiełkiey řwieci-
 ce. Leża tu řs. Marcel: Wiára / Dignámerytá / Fe-
 licitás z siedmia synow / Jan Káplan / Bláżej / Di-
 ogenes / Longin / sa głowy řs. Rozmy y Dánianá /
 iedná stroná twárzy S. Wáwrzyńcá / łokieć řwie-
 tego Mártھےuřá Apostolá y Ewángelisty / sa inře
 Reliquie. Tu teř iest Compánia slawna Compási-
 onis, w ktorey sa w řyřtkie stany naprzednieyře. Pi-
 řa sie z tad Kárdynali.

Nařwierzey Páńny in Via lata. Jest tu Orato-
 rium S. Páwlá Apostolá / y drugie S. Lukářa
 Ewángelisty / kedy piřal Dzieie Apostolřkie / y kedy
 wymálowal obraz Nařwierzey Mátki Bożej tá-
 kiej / iáká pierwřy raz widział / dla czego námaló-
 wal ia z pierścieniem ná pálcu / káždy to baczyc mo-
 że ná obrázie / ktory iest w tym Kořciele. Dzieia sie

tu y wielkie/ y barzo częste Cuda/ ktorzy iedno przy-
chodza/ á przed tym obrazem Bożey Rodzicielki w-
zywają / z wielką sie pociechą do domu wracają /
prośby skutecznie otrzymawszy. Piśa sie ztąd Kár-
dynali.

Naświetşey Panny de Loreto. Jest ten Kościół
bárzo cudny ná rynku/ kedy ślup Traianá Cesárzá
stoi.

Naświetşey Panny supra Mineruam, ták go zo-
wia / iż przed tym był Kościół Bogini Minerwy.
Tu maia Klastor Oycowie Zakonu S. Domini-
ká/ ludzie z światobliwości y nauki wielkiey swiá-
tu wszytkiemu znáomi. Leży tu Papieżow / Kár-
dynałow / y stanow przednich bez liczby niemal / v-
żni ci / Petrus Bembus v wielkiego ostarza / Jan
Moron / ktory był trzynáście kroć Legatus de La-
tere, y nád Concilium Tridentinú był przelożonym/
Ioannes à Turre Cremata, Egidius Fuscherarius Epi-
scopus Mutinensis, ktorego ná Concilium Tryden-
ckim zwano Luminare Maius : Ioannes Annus H-
storyk / Gwilhelm Durand co Rationale piśal / &c.
Thomas de Vio Caiet : Kárdynał / Paulus Manuti-
us &c. Chováia tu Ciało S. Kátarzyny z Seny :
y wiele inych Reliquiy. Piśa sie ztąd Kárdynali.

Naświetşey Panny in Campo Martio. Na tym
polu młodź Rzymśka niekiedy ćwiczyla sie w rze-
szách woiennych/ tu też bywały Seymy/ ná ktorych

obierano vrzedniki rozmaite do spráwowania Kze-
czyposp: teraz jest klasztor Mnišk / ktore odczte-
rech set lat zaiáchawšy w te kraie z Grecyey / tu v-
šiadly / y mieszkáia. Lezy S. Kwiryn Meczennik /
jest y ramie S. Grzegorza Názyanzená.

S. Kustáchiuša. Jest tu Pána našego Korony
cierniowey czesć / y krzyzá s. táže krzyzá s. Andrze-
já Apostola / wegle ná ktorých pieczono S. Wá-
wrzyńcá / Reliquie S. Kustáchego / Teopisty zony
jego / Agápitá syná ich / y inšych. Pišo sie z tad
Kárdynali.

S. Ludowiká. Pielny to Košciol / zmurowáli
go Fráncuzi / sa w nim Reliquie s. Apoloniey Pán-
ny y Meczenniczki y inšych / jest Kompánia wšyt-
kich Rzymškich Doktorow Lekárzow.

S. AVGVSTINA. Tu sa Oycowie Eremito wie
Reguty S. Augustyná / ludžie šwiatobliwego žy-
wota / náuki i šcie przedniey / ktorých Stolicá Apo-
stolská / Monárchowie / Krolowie / Kšiažetá / do
wielkich rzeczy záwše vžywáli / v šwiátá wšytlie-
w wielkim powáženiu. W tymže Klasztorze niezli-
czona liczba šwietych Božych bylá / z tad niewypo-
wiedžianie wiele zacnych Philozophow y Theolo-
gow do Klasztorow swych po rozmaitych Krole-
štwách vyšlo / ktorzy potym šwiát Kšiegámi Ko-
šciolowi Božemu bázno potrebnymi nápeľnili /
znáczny jest ieden Egidius Romanus z tytułu swego /

gdyž

gdyż go zwano Doctor Fundamentalis, czytay fro-
 mieżakoniu tego świętego / bårzo wiele znaydziesz
 opisaných własnym imieniem: ia krotkości folgo-
 wac musze. Lezy tu S. MONIKA: niemal nád wszy-
 stkie mårki szesliwşa mårká Augustyna S. prze-
 zacnego Doktora Kościoła Bożego. Jest y Obraz
 naswietşey Panny wymalowany od s. Lukaszã
 Ewangelisty/ v ktorego zá czasu Innocencyusza O-
 swego Papieżã/ działy sie bårzo wielkie Cuda. Pi-
 şa sie ztad Kårdynali.

Naswietşey Panny Kościol/ bårzo cudny/ iest y
 Szpital/ w ktorym gość moze miec wszystkie potrze-
 by darmo przez trzy dni.

Świętego Thomaszã in Parione. Jesli ktory/ ten
 záprawde Kościol ma rozmaite Reliquie/ silaby pi-
 şac. Jest tu Compánia wszystkich Rzymskich Pisa-
 rzow: y tytuł Kårdynalski. Tundziesz blisko w pá-
 lacu iednego Rzymianina iest co widziec z Stáro-
 zynności. Stoia trzy Mnişki Pogánskie Boginiey
 Westy z mårmuru/ w şaciech y odzieniu własnym/
 Julia żonã Pompetusza Wielkiego w şacie Sena-
 torşkiej/ Bogow tu innych wzbyt wiele mårmu-
 rowych.

Naswietşey Panny de Pace. Måia przy niem
 Klastor Canonici Regulares, y pişa sie ztad Kår-
 dynali.

S. Sãlwátora de lauro. Kredencarzow tu wszy-

Itkich Compania / y Tytuł Kardynałski.

Świętey Lucyey Panny y Męczenniczki. Siła tu nādali odpustow Dycowie SS. rozmaici.

Świętego Hieronimá. Tu iálmużny wielkie dawáia Rzymiánie / dla osob znacznych podvpadlych / ktore sie wstydaia zebrać.

Świętego Wáworzyniá in Damaso. Jeszcze go s. Dámás zmurowal y bogáto nadał. Patine iedne srebrna / ktora ważyła grzywien dwádzieścia do niego dał / naczynie iedno z dziesięciá grzywien / pieć kielichow / tyleż koron. Leża w nim ciáta S. rozmaitych / iáko Boná. Máurá / Fáustyná / Jowiná / Łwrycego / y bráciey iego / cząstká z głowy S. Barbary / nogá S. Dámázá / y inше rozne reliquie. Tu też sa trzy Companie / Bożego Ciáta / napierwsza we wszystkim Páństwie Wloskim / iálmużny wielkie czyni / Druga Naswietşey Panny / Tytułu : Świątowania / trzecia świętego Sebástyaná.

Naswietşey Panny del Pianto. Pierwey zwano świętego Sálwátora / ále iż sie byly poczeły dzieć Cudá ná przyczynie Mátki Bożey / y teraz wstáwicznie dziecia / tedy ták zowia.

Święteę Michálá Archányolá in Pescaria, przed tym był kościół Boginiey Junony. Káżdego Roku Senator Rzymiski / tu do tego Kościoła ofiárnie kielich w święto Archányelskie Miesiáca Máia. Ználeziono pod ostarzem wielkim roku Páńskiego /

1500. przynie jedne wielka drewniana pełna ciał/
SS. y tablice ołowiana z napisem takim.

Ci S. Męczennicy tu leżą: Symphoroza/ y Zo-
tyk mąż iey/ y synowie ich/ przeniosł na to miejsce
Stephan. Papież.

Jest też tu Tytuł Kárdynałski.

Świętego Stanisława Biskupa y Męczennika
Krakowskiego/ jest w mostu Eliusza Adryana Cesa-
rza/ założył go zacny on Polak nasz y pamięci nie-
śmiertelney godny Kárdynał Hozyusz/ á z ozdobił
Stanisław Kęskła Opát Jedrzejowski.

S. Mikolaja in Carcere, ábo w Więzieniu. Ke-
dy ten jest kościół/ za Pogan więzienie było/ do kro-
wego gdy zleka nieciáfiego skazano było decretem/ á
by tam głodem umarł/ córka iego chodziła káždy
dzień takoby Oycá nawiedzać/ á ono go pierśiami
karmila. Dla czego potym Senat od straży wiado-
mość wziawszy/ y iego wolnym uczynił/ y tak temu
iáko corce z starbu Rzeczyposp: żywność do śmier-
ci náznaczył/ á Marek Attili Glabrio Consul, Pietati,
ábo Boginiey Pobożności kościół tamże zmu-
rował. Sa też ciała S. Márka/ y Marcellina/
Faustryny/ y Beatricis/ zebro. s. Mattheusza E-
wángelisty/ reka świętego Mikolaja/ łokiec świe-
tego Alexego/ y sila innych Reliquiy. Pisa sie zrod
Kárdynali/

Naswietšej Panny/ in Ara celi. Zmurowany

Vide F.
Schot:
Fol: 59.

Cytay
Kersty w
moim
w Alecy
usiu Polo
Sim.

jest ten kościół na fundamentie kościoła Pogánie-
 go / Boga Jowisza Feretrego / y palacu Cesarza
 Augusta / do Oycow Bernardynow przynależy /
 ktorzy tu mają dosyć ozdobny Kłáštor / sami właſni
 Anieli Boży. Kościół dziwnie jest piękny / dwa rze-
 dy ma wielkich / y prawie cudnych filarów / ná kto-
 rych sklepienie leży / po Wátykańskich Rzym chędoz-
 bnych nie ma / dwu Cesarzow marmurowe obrazy
 w nim stoia / Konstantego Wielkiego / y Maximia-
 na. Okrąz wielki / ma cztery słupy iście cudne / scho-
 do do Kościoła po iedney stronie marmurowy bārzo
 długi / bo sto dwadziescia y ośm ma stopni / ktore
 marmuru kościoła Kwirynowego vrobiono / z dru-
 giej strony jest ście / v ktorego począt / u / tu nádole /
 dwa lwi Porfirowe leża / wode gebami leia / á tam
 v wierzchu po oborey stronie drogi / stoia fontie bia-
 le wielkie z marmuru / trzymają ich wielcy dwa
 Murzynowie / ktorych ciała białe / twarży iakoby
 czarne. Jest tu ciało S. Artemiusza / á przed kuren
 jest kámién z á krata zelazna / na ktorym s. Archányol
 Michal / stopy nog swych zostávil / gdy przy po-
 ſwiacaniu Kościoła byl / S. Gregorz Papież go
 po powietrzu gwałtownym poſwiacał / iako sie
 wyžey mowilo w mieyscu właſnym. Jest y Obraz
 Náswieržey Panny / ktory wymalował Lukasz S.
 iak iako stała pod Krzyżem / gdy Pan vmierał. Pi-
 ſa sie zrad Kardynali.

Kościół idac od Kapitoliūm po lewey
ręce ku gorom.

C A P: X I V.

Swietego Piotrą in carcere Tulliano, to iest w tym mieyscu / kedy bylo więzienie Tullian za Pogan. Poświęcił ten kościół ieszce s. Sylwester / y tu bylo wsadzono SS. Piotrą y Pąwłá Aposto-
low / kedy też zrodło cudownie wyniknęło / gdy mieli Krzcić ss / Processz y Mąrtynianá ieszce Po-
gan / przelożonych nád więzieniem / ktorzy tu teraz
leżą.

Swietego Adryaná. Był to pierwey Pogánstki
kościół Bogá ich Saturnusa. Leżą w nim ciála s
Mąryusza / Mąrtý / reliquie S. Adryaná / y inšych.
Jest Tytułu Kąrdynálskiego.

SS. Kozmy y Dámianá. Y ten był kościół Po-
gánstki / to iest Komulusow y Remow / gdy sie wa-
lit / S. Grzegorz gi odnowił. Piśza sie ztad Kąrdy-
nali. Leżą tu ss. Kozmás y Dámian / y inše reliquie.

Naswietšey Panny / zowia : Noua. Był też Po-
gánstki / Stońcá y Bogimley Mieszicá. Sa tu ciála
ss. Nemezego / Justyna / Symforyaná / Olympie-
go / Superyusza / Lucyey / przed oltarzem wielkim w
grobie za frata żelázna leży s. Fránciská Kzymián-
ká. Jest y obraz ktory ná mąrmurowym Tabernacu-
lum wymalował święty Łukasz / przywieziono go

Wycy-
tasz byro-
ce w mo-
im Salu-
stynsu
Polskim
o tym.

było z miastá Greciego Troadu/ gdy koscioł po-
gorzał/ ten sienie nie odmienił. Piśa sie ztad Kár-
dynali.

Swietego Klimuntá. Sam też tu leży/ y s. I-
gnácy/ á w káplicy przed kosciołem/ ktora zowia :
Káplicá Naswietšey PANNY MARYEY CESA-
RZOVVEY, s. Serwulus/ y rozmaíte reliquie/ nád-
to/ tamże jest ieden obraz Mátki Božey/ ktory z s.
Grzegorzem rozmawiał. Piśa sie ztad Kárdynali.

Swietych czterech Koronowánych. Leza tu ciá-
lá s. s. Klaudyuszá/ Nifostrátá/ Sempronianá/ Ka-
storyuszá/ Sewerá/ Seweryná/ Kárposora/ Wi-
ktoryná/ Máryuszá/ Felicissymá/ Agápita/ Hipolitá/
Alwile/ Przyški, Alwiniuszá/ Márcyzá/ Felrá/ Apol-
liná/ Benedyktá/ Wenáncego, Diogenesá/ Liberale-
go/ Festa/ głowá s. Prota / y inšych bárzo wielu.
Piśa sie ztad Kárdynali.

SS. Piotrá y Márcelliná / ktorzy też tu leza.
Zmurował go Konstántyn Wielki/ y dał do niego
pátynie zlota / grzywien trzydzieści pieć wáżyłá /
cztery lichtarze srebrne zlociste / każdy dwánaście
stop wysoli / trzy kielichy zlote / kámiénimi sádzone /
srebrny ostarz / z dwu set grzywien / naczynie iedno
zlote / grzywien było w nim dwád ziescia. Piśa sie
ztad Kárdynali.

Swietego Máttušá Apostolá y Ewángelisty
in monte Exquilino, koscioł piekny. Byli tu pierwey

Regulares Cruciferi, ktorzy za przodka swego Kle-
tã mieli/ teraz Oycowie Eremitowie s. Augustynã
nabożeństwo z wielkim dusz ludzkich pożytkiem od-
prãwuia. Piãze sie stad Kãrdynali.

Swietego Piotra ad vincula. Jest tu łañcuch /
ktorym bylo w Jeruzalem tego S. Apostola zwia-
zано / leża y ciãła Máchabeyczykow / jest czesc S.
Krzyża / Andrzeia Apostola / drzwi wielkie kościelo-
ne z mościadzu / a na nich meczeństwo s. Piotra cu-
dnie wyrażono / obraz słupowy z marmuru bãrzo
pielny Moyżeshow / pod grobem Juliuszã wtorego
Papieżã siedząc go uczyniono / z dluga broda. Siã-
tu jest rzeczy starodawnych widzenia godnych. Zmu-
rowala ten Kościol Eudorya Cesarzowa / Kon-
stantynopolskie Cesarzã Arkadyuszã żonã / na grun-
cie starym. Piãze sie stad Kãrdynali.

Swietego Wãwrzynca in Palisperna. Na gorze
Wyminale ten jest Kościol / tedy s. Wãwrzyniec
Meczenista korone podial / zmurowal go Pius pier-
wszy Papież na groncie pãlacu Decuszã Cesarzã.
Leży w nim ciãło s. Brygidy / ramie s. Wãwrzyn-
cã / struã iego kraty / sa y insze reliquie. Piãze sie stad
Kãrdynali.

Swietey Agaty. Byl to wlasny pãlac rodzicow
s. Grzegorza Papieżã / zacnego Doktorã kościola
Bozego : ale go on obrocil w kościol / y pod Tytu-
lem s. Agaty poświęcił / cudny prawe / rozmaitym

mat murem ozdobiony. Sa tu dwu Bogin Pogań-
skich/ to iest/ Dyany y Pokouu obrazy z wapná / a
przededrzwiami siedza chlopcy kamenni / w ścicach
wiekowi swemu zwyczajnych/ nie daleko też sa wa-
liny Kościoła Bogá Fauna. Piśza sie z tad Kardy-
nali.

S. Wawrzyńcá in Fonte. Na tym mieyscu bylo
wiezienie tego s. Meczenniká/ kedy gdy miał krzcić
s. Hipolitá/ y s. Lucyllá/ zrzodło wyniknelo/ ktore
y do tad iest/

Naświetłzey Panny de monti. Na tym mieyscu
chowano śiáno/ obraz też był Naświetłzey Mátki
Bozey przystronie / v ktorego sie dziać poczely cudá
wielkie roku Páńskiego 1580. 26. April: y do tad
sie práwie dziwne dzieia. Wielkie tu nabożeństwo
ludu Rzymłkiego/ ále y chwala Pánska cudnym po-
rzadkiem idzie w Kościele.

S. Potencyány. Własny to był páłac rodzicow
tey świecice / Pius pierwłszy Papież obrocił go w
kościół/ zá iej prosba. Lezy na Cmentarzu / ktory
zowia Cmentarz Pryscylle / kedy pogrzebiono trzy
tysiac Meczennikow/ iest y studniá/ ktwie ich peł-
na/ ktora tá s. Potencyaná śiostrá s. Práredy geb-
łami zebrałszy/ tu wycisnelá. Tu sie też dziwłtal
wielki. Bo gdy Nřsa naświetłza ieden káplan miał/
á o przenachwalebnieyřszym Sákrámenće zwatpil/
zaráz mu Hostya z ról wypadłá ná ziemię/ y stwá-

wilã kãmien/ znãt y do tad pod żetazna trata wi-
dziec. Pogrzebiono w tym kościele/ Jerzego Kãrdy-
nãla Kãdziejwilã/ Ksiazã nã Olyce y Nieswieżu/
Biskupa Krakowskiego/ widze że go niektorzy Au-
torowie Wloscy (ã zãiste sãusznie) zowia: Iubar
mundi. Pisa sie z tad Kãrdynali.

S. Witã in Macello. Sa tu Reliquie s. Witã /
ktore sptokãne / pomagãis nã wtkãsenie wscieklego
psã. Jest y kãmien marmurowy zã kratã / nã ktorym
Meczennikow bez liczby strãcono. Pisa sie z tad
Kãrdynali.

S. Łuzebiuszã. Leza tu Ciãlã sãs. Łuzebiuszã /
Wincentego/ Romanã/ Orfia/ Pãwla wyznawce/
iest y on Moniãtut od vzdy / w ktory byl Konstãn-
cyn wielki gwozdż ieden Pañski wlozył. Wiele tu
Keltquii / iest y Tytul Kãrdynãlãti.

S. Bibiany. Jest tu Cmyntarz miedzy dwiema
drzewy Bobkowymi / kedy leza kości piãci tysiecy
Meczennikow/ tãmże roãcie iedno ziele ktore swies-
ta Bibianã posialã / od kãduku dobre / skutecznie
broni.

S. Marcina. Zmurowã ten kościol Symãch
pierzã Papiez/ y do niego nã wielki oltarz dał wro-
bic Tabernaculum z sta dwudziestu grzywien sre-
brã. Leza tu Ciãlã sãs. Sylwestiã/ Marcina/ Fã-
bianã / Szepanã / y Soterã Papiezow / Austeres-
go/ Cyryakã y inãszech wiãlu. Jest też y Tytul Kãr-
dynãlãti.

S. Pra-

S. Praxedy. W kaplicy tey/ktora zowia Horto-
del paradiso, leża Ciála S. Walentego/ S. Seno-
na/ iest stup v ktorego Pána nášego biczowano / w
pośrodku kaplice leży czterydziesci Meczennikow/
a miedzy nimi iest iedenascie Papiežow / nie wcho-
dza tu biale glowy. We śródku zaście samego koś-
ciola/ iest krata/ ktora wdziálać kazal Leo dziesiaty/
a pod nią kamień okragly / pod tym studnia / co ma
w sobie krew niezliczonych Meczennikow / gdyż s.
Praxedá swietey Potencyany siostrá / chodzac po
Rzymie/ w gebki ia zbierála / y do tey studniey wy-
ciskála. Piŝa sie z tad Kárdynali.

S. Suzanny. Leża tu Ciála s. Suzanny Rzy-
miánki/ Sábina iey Oycá/ y Szczesney siostrzy/ Re-
liquii bázro wiele rozmaitych włázuia. Jest y Tytul
Kárdynalski.

S. Konstancyey Pánny/á corki Wielkie° Kon-
stántego Cesárza/ ktora teŝ tu leży/ w bázro pieknym
Porfirowym grobie. Kościol iest okragly / byl
przed tym Pogánski Bogá Bachusa / Alexander
czwarty poświęcił go pod Tytułem s. Konstancy-
ey / ma filarow mármurowych cztery dwádziestá
przednie cudnych. Leża tu Ciála swietych/ Eme-
renciany / Artyki / y Artemiey pánien. Jest teŝ iesze
Pogánsta wielka iákoby truná z Porfiru / na ktorey
bázro ymieiatnie rzemieślnik Geniuse wyciosal /
a oni winne iágody depca.

Naswietſzey Panny degl. Angeli. Koſciol nie-
wypowiedzianie cudny / z łazien Dioklecyana Ce-
ſarzá/ná gorze Kwirynale zmurowány. Sa tu od-
puſty wielkie.

Koſcioły idac z Kápitolium po práwey
ręce ku gorom.

C A P: XV.

Naswietſzey Panny Liberatricis, ábo Wybá-
wicielki. Poſwiecił go ſ. Sylweſter potym/
iáko tu iedne iáſtina krzyżem S. przeżegnawſzy
Kzym oſwobodził / że wiecey z niey ſmoł nie wy-
lazł / ktory powietrze zarażał.

Naswietſzey Panny de Conſolatione, ábo: Po-
cieſzycielki. Jeſt w tym koſciele iey Obraz / v ktore-
go ſie wielkie Cuda dzieia / ieſt y drugi / co go S.
Lukaſz wymálował. Wkázua tu bliſko dom Ow-
diuſzow / ále tuż rozwałony.

S. Janá Ścieciela/bárzo cudny koſciol Floren-
czykowie zmurowáli/ ieſt w nim Compánia Mito-
ſierdzia/ ktorey powinnoſć y tá ieſt/grzeſć ná gár-
dle ſkaránym. Dnia tego ſwietego/ná żadánie prze-
rzeczoney Compániey/ v rzad iednego co ná gárdlo
ſiedzi / wolno puſzcza.

Naswietſzey Panny in Porticu. Był to przed tym
koſciol Pogański Bogá ich Saturnuſá y Boginiey
Opi. Wkázua w nim Száfir bárzo ſliczny / ktory ſ.

Páuli Rzymiáncé / domu Senatorstkiego biatey głowie / Aniołowie śś. z niebá przynieśli / jest ná nim wyryty obraz Mátki Božey z dzieciatkem.

S. Grzegorzá. Był to páłac Oycá ś. Grzegorzá Pápieżá / ktory on pod Tytułem ś. Andrzeia Apostoła poświęcił Roku wtorego Stolicy swoiey.

Sitá tu odpustow. Przynależy do Kámaldulensow

ŚŚ. Janá y Páwła. Leża w nim ciała tychże świętych. Wiec ś. Sáturniná / ś. Prystyny / świętey Donaty / ś. Sekundy / y bárzo wiele inych Reliquiy / jest y kámién / ná ktorym śś. Jan y Páwel męczeńska korone podieli / głowy swe zá imie Páńskie pod ściekierę dawšy. Máia tu klastor swoy Zakonnicy / ktorych Elekami Bożymi prawdźiwie możeš nazwác / mowie Oycowie świętey Reguly I E Z V A T O V V. Przededrzwiami kóścielnymi leża dwá lwi / ieden chlopcá w pászece trzyma / á drugi chlopcá. W tym miejscu była Curia Hostilia, ábo páłac króla Tullusá Hostyliuszá / ktory on dla rády tylko postáwił / áby w nim z Rzymiány o Rzeczyposp : obmyślawáł.

Náświetszey Páńny in Dominica. Tu były mieškanie Albánow / gdy sie z Rzymiány spoliłi.

S Szepaná. Był to Kóściół kiedys Pogański Bogá Fauná / leżyna wierzchu gory / ktora zowia : Mons Calius. Má ciała śś. Prymá y Felicyaná / reliquie śś. rozmaíte. Piše sie ztad Kárdynali.

S. Sypz

S. Syta. Leża w nim ciała ss. Syra/ Jefe-
ryna/ Lucyusza/ pierwszego y wtorego Papielow
Lucyana/ Felixa/ Antera/ Maximina/ Juliusza/ y
Sotera pierwszych/ Sotera wtorego/ Papielow/
Paterniego / y Kalocera/ Cześć sarty Sakonney s.
Dominika/ Reliquii bardzo wiele innych. Maia tu
Klasztor Oycow ię Dominikani/ y piše sie zrad ię
den Kárdynał.

S. Sábiny. Był to pierwey Kościół Boginiey
Dyány/ teraz przynależy do Oycow Dominikanow
ktorzy tu Klasztor swoy maia. Tu naprzod mieszkał
s. Dominik / y Sakon swoy założył. Jacká s. Po-
lata przyiał / y oblokł/ tu nań Szatan kamieniem
wielkim cisnał/ ale mu nic nieuczynił / właził y te-
raz kamień czarny/ tu pospołu z świętym Jackiem
drzewo pomarańcowe szepił / ktore do tad iest / y
czásu swego rodzi. Leża ciała ss. Alexandrá Pa-
pieża/ Ewencego/ Theodula Meczennikow/ Sá-
biny y Serásiey Pánien/ ktorzy wšyscy za Adryana
Cesarzá Meczennika korone podieli Roku Pánstie-
go 137. á Eugeniusz II. Papięz tu ich roku Pánstie-
skiego 822. w grobie położył. Piše sie zrad Kar-
dynali.

S. Alexego. Był to pierwey dom rodzicow te-
go/ w ktorym z Peregrynacyey sie wrociwszy mie-
szkał/ y pokutował/ á niłt go/ áni Ociec własny nie
poznał. Ma ten kościół pod Oltarzem wielkim cia-

ła s. Bonifácego y Hermericá Meczennikow / iest obraz Náswietszey Panny / co sie przed nim w E. desie s. Alexy czesto modlit / á gdy támże času iednego do Kościoła szedł / ná modlitwe / y znalazł drzewi zámknione / obraz ten dwa kroć ná zwoniká głośno zámował / Otworz / niechay wuidzie maż Boży / niebieskich rádosci godny.

S. Pryški. Był to pierwey Kościół Herkulesow / ktory mu Ewánder zmurował / mieszkał tu s. Piotr Apostol. Leża w nim ciała s. Pryški / y s. Atwile matki iey / s. Atwila káplána y Meczenniká / iest stulá s. Piotrą Apostolá / ná zynie mármurowe / w ktorym on chował do chrztu wode.

S. Sáby Opátá. Jest tu iedná Fontana, ktorey wodá plynienie trwie zastánáwia / y ná insze choroby pomaga. Jest y grob mármurowy bázro wielki / ták powiádaia / że Cesárzow Tytá y Wespezyaná.

S. Swietey Bálbiny. Maten Kościół ciała s. Bálbiny / s. Kwityná / y piaci Meczennikow / ktorych imion niewiedza. Piśa sie ztąd Kárdynali.

S. Janá ante portam Latinam. Kościół przed brama / kedy y kápliczka otragla ná tym mieyscu / ná ktorym Apostol s. z roszazania Domicyaná Cesárzá był w oley wrzacy wpuszczony / á nieškodził mu.

S. Anástazego. Kościół iest zá Rzymem ná drodze Ostyeńskiey / poświęcił go Honoruyś pierwszy Papież / przyczym było Kárdynalow dwádzieścia

ieden

ieden / Roku Pãñskiego 621.

Nie daleko jest Kościółek gdzie Pãwła s. ścięto /
bo włãznie słup za krata co na nim wcięto głowe /
ktora / gdy trzy kroc skoczyła / wyniknęły trzy źrzo-
dła / sa y teraz / y rozmaite Reliquie.

Naswietzney Panny / zowia Scala Cali. Leży tu
dziesięć tysięcy Męczenników. Pospolicie ten Ko-
ściół nazywają Drabina niebieska / iż święty Ber-
nat / tu na tym miejscu Nisza Przenaswietza za v-
mãrle odprawuic widywał dusze wstepuic do
niebã po drabinie.

S. Mãyey Egiptczyãki / bãrzo pełny Kościół /
ma po obojey stronie filary cudne. Kościół był Po-
gãñski przedtym Boginiey Fortunæ Virilis.

Alle kto jest tak szesliwy / aby y wszystkie Rzym-
skie Kościoły / y wszystkie ich ozdoby / y wszystkie od-
pusty & szesliwosci / ktore w nich ludzie potykã
opisać mogli : Niechce sie o to kusic / ide daley.

W Pã-
dym Od-
pusty bãr-
zo wielkie

Rzym Pogãñski z swoiã potencyã vpad :
Chrześciãñskiego nie przemogl.

C A P : X V I .

Aczkolwiel tak rozumiem / że te wszystkie promie-
nia y iãsnosci niebieskie / Rzy^v Chrześciãñskie^o
ozdoby wlasne / pogãñska ciemnosć Kãrolikowi / bo
ia tu w tym plãcu zowymy / o ktorych Apostol S.
powiedzial : Foris autẽ Canes, nie mam nic / w Apo-

logiey moiey/ y w inych moich Księgách/dostycien
 z nimi syroce rozmawiał / dostatecznie wlazaty /
 przecie trochu rzetelniey o oboiey stronie/iedne z dru-
 ga równaiac y tosuiać / chce mowic. Naprzod tedy
 tego nikt nigdy nie może przec / że w szczesciu opisa-
 nym Rzym Pogański ani wieczny/ ani długowiecz-
 ny był. Po onych tak strasnych y prawie strasnych w-
 padkach/ dla wojenz Ambalem / y Nitrydatem/ po
 furyách y krwawych buntách Trybunickich/ po
 Maryáńskich y Syláńskich gwałtach/krwia domo-
 wa ledwie zahamowáných / po vtráconey wolno-
 ści/o ktora sie niemal cáte lat šest set prawie ostat-
 lnie staráli / przecie pod iárzmo iednego Caiusa Ju-
 ego Cezára/ tak wieley swiata wshystkiego rzadcy
 y Pánowie / iáko sie zwáli / glowy swe schylic mu-
 sieli. Bo áczkolwiek Oktáwiusz August / zapaly y
 ognie domowe wshystkie zagásiwshy / nieznašti v-
 przatnawshy/ Pánstvá przy poddánstwie w polo-
 zu y posluženstwie zadržymawshy / iáko by stoty
 wiek Rzymowi uczynil/ áczkolwiek po nim málo
 nie trzy stá lat niektorzy Cezárze / iáko Tyberiusz
 Wespázyan/ Tyt/ Traian/ Adryan/dwáy ábo tzyry
 Antoninowie/ Filip/Waleryan/Klaudyusz/ Tácyt
 Prob/Diotlecyan/zacnosć pánstvá ramiony swy-
 mi trzymáli/ y domowym nuli / y nieprzyiacielowi
 strážni byli / wshákosz inszy ich nastepcy / y Rzym
 własná krwia mieyska niemal zatopili/ y sami sie w

woygná-
 lic ále z
 pódá.

niecnory wdawşy / obcym y swoim nieznośnymi
 byli. Czytać ostatni wiek Tyberyuşow y Klau-
 dyuşow / wiec o Kaliguli / Neronie / Witelivşu / Do-
 micyanie / Komodzie / Sewerze / Karakali / Helio-
 gabalu / Mazyminie / Galienie / y o inych rączey dzi-
 wách niż ludziach / ktorzy nie pánowali / ale nie wo-
 la Krolestwa tłumili. Aż potym wiek błogostawio-
 ny / wiek szczęśliwy Chrzesciáńskich Cesarzow ná-
 stapil / to iest Konstantyna wielkiego / Jowinianá /
 Wálentynianá starszego / Gracyaná / Theodozego
 wielkiego / Arkádego / Honorego / ktorzy z wielką
 sławą pánowali. Bylic y kácerstwem zaráżeni Ce-
 sárze / y márnie rzadzili / ale do wieczności Stolicy
 Rzymskiej nie przeszódzili / sami z rzadami swymi
 zgineli / tá trwa / á iesze im dáley / tym szczęśliwiey /
 czemu niechay sie nikt nie dziwuje. Abowiem / iesli
 oni mili sławni y szczęśliwi Cesarze Pogáni / ktorzy
 lát trzy stá rostkázowali / ná Kościot Rzymski siła-
 mi wşytkimi şturmowali / dwudziestu siedmi Pa-
 piezow rzadem iednego po drugim / od S. Piotra
 poczawşy / zámordowali / czego chcieli nie dokáza-
 li / á iáko ci poslednieyşy / z żadney miáry w poten-
 cyey / im nierówni dokázać mogli. Ogulem Chrze-
 scian wşytkich nie przenáśladowali / Wespazyan /
 Tyt / Nerwá / Komod / Alexander Sewer / Galien /
 y inşy / y nie zowiemy też ich własnje Tyránnami
 ácz y Papieżom / y Duchowieństwu nie przeruşczá-

li/ ále drudzy/ iáko Nero / Domicyan / Maret An-
 tonin/ Márymin/ Decyus/ Aurelian/ Márymian /
 Dyoclecyan / ledwie co nie wšyšet swiát krwia
 Chrześciánska oblali/ ieden Rzym zá nich byl iáko
 by iákie ná Chrześciány iátki / ledy vocante ad pu-
 gnam hoste, non singuli milites, sed tota simul castra
 prodibant: co ad Cornelium Papam, piše Cypry-
 an Meczennik s. Což spráwili/ sámých w piekle po-
 grzebiono/ káry ich zá nimi postano/ miecze polama-
 no / ognie pogášono / Rzym Chrześciánski / opinie
 sbow Filozofickich podeptal / márna swiecka ma-
 drość wysmial / Ceremonie Pogánskie y chwale
 šátánska zhánil / wypelnito se o Chrystusie iego
 terážniejšym Cesarzu: Dominare in medio inimi-
 corum tuorum: Pánuy y rošázuy w pošrodku nie-
 przyaciol twoich.

Rzym Chrześciánski Krole swiátu dawa.

C A P: XVII.

RTOž zá sie / iesli nie Rzym Chrześciánski
 Swiátu Krole y Monárchy dawa? Mial
 to zá wielkie šceście August Cesarz/ iž Krole z przy-
 mierzone y stowáržyšone tážke w reimencie iáko y
 inše češći Pánštwá trzymal/ Tyberyusš nie ináčey
 iž tež Krole iedne podežržáne/ druhé w przyiážni
 odmienione/ ráčzey stráchem niželi šábla vštromil
 y vspokoil/ druhé lágodnošcia do Rzymá przywa-

biwšy/

Epist: 57.

Pfal: 109

Sucto: in
 Auguf: c:
 48.
 Id: in Tib:

biwszy/ nigdy po tym do swych Państw nie wypu-
 ścił/ y Nero za wieczna stawa poczytał / iż Cery-
 data na Ormiańskie Państwo w Rzymie Korono-
 wal/ co wszystko nie rowna szczęściu Rzymá No-
 wego. Jakić mi dziw/ że Cesarze oni / tak wielkiemi
 y tak strogiemi wojski/ tak zacnymi rycerzmi otocze-
 ni/ Krole w powinności ządzierzeli : Rzym teraz-
 nieyşy ani szable/ ani strzelby / ani obozow niema-
 iac/ wszystkie światá tego Monárchy koronuje/ dru-
 gie z máiestátu zrzuca / drugie między soba zawa-
 sń one iedna/ wszystkim błogostáwi/ y sa błogostá-
 wieni/ á też go czca y śánuiá. Co był zacż Konstan-
 tyn Wielki słuchay Augustyná świętego.

Konstantyn Cesarz/ nie Dyabły chwalać / ále
 przed prawdziwym Bogiem vpadać / tak wielkim
 szczęściem optywał / iákiegoby sobie głowiek y ży-
 czyć nieśmiał/ wszystkie okrag świata Rzymstkiego
 sam ządził / y obronił / náder szczęśliwy ná Woje-
 nách był/ Tyránni szczęśliwie stárl/ y vstromeil / w
 wielkiej starości vmárl/ syny Cesarze zostáwil/ ic.

Ale ten nie Krásomostwem vlágodzony / nie su-
 kámi zniewolony/ nie gwałtem żadnym przymuşo-
 ny samym tylko Duchem Świętym nácehńiony /
 Rzymu Papięzowi vstápil / stolica swa Cesarstka do
 Bizáncyum przeniosł/ że w Rzymie/ kedy wszystkich
 Bogow Pogáńskich chwala kwitnelá / vstchlá / ie-
 den prawdziwy Bog światu pánuie y rostkánuie.

Co nie tyłto w te czasy/ ale wiecznie trwało / gdyż
 potym nigdy Cesarze w Rzymie starym nie mieszka-
 li/ na Zachod sie przenieśli/ y albo w Trewirze Nie-
 nieckim siedzieli iako Konstans syn tego Konstán-
 cyna wielkiego/ albo w Medyolanie/ iako Walenty-
 nianowie trzey/ albo w Ráwenie/ iako Honorjus/
 albo we Fráncyey y w Niemcech / iako Karzel
 Wielki/ y iego następcy y následnicy. Będzieli tro-
 chcial spor wieść de principali, znajdzie w histo-
 ryách / że Kárla Wielkiego Krola Fráncuskiego/
 Lew trzeci koronował ná Państwo Zachodnie / y
 niemal ośm set lat ta successya trwa. Tenże Lew
 czasu tegoż ná Państwo Włostie/ Pipiná iego syná
 koronował. Nie co potym/ to iest Roku Pánstkiego
 1001. Wágrzy Krola niemieli / dal im Stephána
 Sergiusz Papież / co nas Polaków / gdyżmy w te
 czasy o korone prosili/ nie moglo potkác / y nie dano
 ley nam czytay Kromerá czemu. Roku Pánstkiego
 1076. Dmitrowi Krolowi Ruskiemu Grzegorz
 siódmy ná korone pozwolit / nie co potym Edgár
 pierwszy Krol Szkotski / od Urbaná wtorego był
 Pánem declarowan / Eugeniusz trzeci Alfonsowi
 pierwszemu Portugalskiemu krolowi korone poslat
 wproszony/ roku Pánstkiego 1012. także pierwszego
 Jerozolmskiego krola uczynit Innocencyusz czwar-
 ty / Jana de Bregma, Ksiaże Allobroście. Minda
 Litewskie Ksiaże/ roku Pánstkiego 1210. korone y

tytul oo teyze stolice otrzymal / do czego mu byl po-
 wodem y pomoca Opisso Messanski Opát. Staral
 sie też dlugo Mostiewski Car y prosil / ale vprosić
 nigdy niemogl. Wiec iz tá Stolica / nie moglá tak
 sposobnie w szyrkim swiátem wladac / zlecila aby
 ná tey mieyscu Arcybiskupi toż odprawowali / iákoż
 záwsze odprawuie / gdyż Francuskiego Krola poz-
 maznie Arcybiskup Remenski zá pozwolentem da-
 wnym Hormizdy Papieža / Krola Angielskiego, Ar-
 cybiskup Kántuariyski zá wola Adryana III. Krola
 Szkockiego Arcybiskup s. Jędrzeá / z rozkazania
 Debaná wtorego / Krola Niemieckiego / Arcybiskup
 Mogoncki / Czeskie° Práski / Polskiego Gnieznien-
 ski / Węgierkiego Alba Regalis, Szweckiego V-
 psálski / Dunískiego / Lundení Biskup z pozwolenia
 Stolicy Rzymu Chrzesciánskiego / iáko o tym poz-
 mientonych Narodow Kronikarze Eirald, Bellefo-
 rest, Paulus Aemilius, Dubrauius, Cromerus, Bonfi-
 nus, Ioan: Magnus &c. swiádeza / kedy / iesli oni
 Rzymianie Starzy / Fabrycyusz mowie y Káto zá
 wiakša pozycali slawa ráczey Krole miec pod swa-
 moca / niz Krolowac / á coż bedzie ich foronowac
 y blagoslawic? Co tá gruntownego S. P. Q. R.
 pokazze?

Blogo-
 sławien-
 stwo
 grunt.

Rzym Chrzesciánski Krole swiáta tego karze.

CAP: XVIII.

P ij

Jesze

S Esze sie to lepiej zrad polaze/ iako tenze Rzym
Krole rozmaicie karal y karze.

Koku Pańskiego 249. Filipa Cesarzá Pierwsze-
go z Pogan Chrześcianiną/ gdy sie nie iak bylo trze-
bá zachował/ á na Wielkanoc do Stolu Pańskie-
go isc chciał/ z rozkazania Fabiana Papieżá zahá-
mowano/ y nie dano mu wchodzie do Kosciola/
zamkniono go przed nim/ aż sie wysspowiádal/ y po-
kute uczynil.

A. Kadyś Cesarz s. Chryzostomá z Pátryárcho-
stwa Cárogradzkiego wygnal/ ále Innocencyś
pierwszy/ y samego y Eudoxya Cesarzowa zaklat/
hociaś w te czasy ratun'u potrzebował/ bo Goto-
wie Państwo Wloskie y Rzym plundrowáli.

Anástazego Cesarzá/ iz Eutyrianom Kácerzom
pomagal/ Anástáz wtory wyklat.

Filipiká Cesarzá Obrázoborce/ że ná wschodzie
stońca Chrześciany przenáśladowal/ Konstántyn
Papież nie tylko wyklat/ ále y mnice tego w Rzymie
brac y konterfetow iakichkolwiek przywoziec zakazal

Leona Traura też Obrázoborce srogiego Grze-
gorz III. Concilium w Rzymie uczyniwşy wy-
sall/ y posluszeństwo mu wypowiedziec Państwu
Wloskiemu rozkazal/ co sie stalo.

Czytay srogi list Mikolaja I. do Michála Cesa-
zá Theofilowego syná / iz Ignácego Pátryárche
Cárogradzkiego/ ná ten czas poslusznego á nie od-

szepień

Szeplienca wypędził niestusznie.

Nuż Agápet Pápiez / do Cárógrodá przyiecha-
wszy / gdy sie v niego rzeczy niestuszných Iustynian
Cesarz groźno domagał / rzekl :

Atqui ego me, non ad Diocletianum, sed ad Iusti-
nianum venisse existimabam.

Jaciem / powiáda / rozumiał / zem nie do Dyokle-
cyaná ále do Iustynianá przyiechał.

Czym go tak bárzo przelomil / że tudzieś blad
swoy obaczył / y vporu odstapil.

Ludwiká Czwartego Cesarzá Alexander III. y
Jan 22. z Páństvá zrucili / także y Oro czwarty v-
trácił Cesarstwo / Elektorowie miásto niego / Fry-
deryka wtorego obráli / ktory iz sie potym źle zácho-
wał / od Innocencyusza czwartego in Concilio Lu-
gdunensi, byl zrucony / á ná iego mieysce Lantgrau-
us Hessius wziety.

Niespomnie Ládystáwá Krolá Węgierstkiego / á
ni Bolestáwá Krolá Polstkiego / swierego Stánislá-
wá morderce / domowe te rzeczy kázde^o wiadome.

Urban wtory / gdy go Henryk trzeci Cesarz inż
dawno wyklety z kósciólá Boże^o / wygnal z Wloch
vdał sie do Fráncyey / kedy go przecie nie rozgrze-
zył / y owšem Krolá Fráncuskiego Filipá zastawšy
w nierządzie wielkim także záklal / Pány wšyście
Chrzesciańskie / ná Zachodzie miešláiace przeciw-
ko Sáráccenom pobudził / że sto tysiecy Konnego /

Guil: Tyr
lib: 1. & 8.

trzy troy sto tysiecy piezego ludu do Jeruzalem wy-
prawili / y zienie swieta Poganstwu wydarli / A-
zya wszyske osiedli. Awodobrze napisał Augustyns.

Nunc ad memoriam piscatoris, flectuntur genua
Imperatoris, ibi radiant gemmæ diadematis, vbi ful-
gent beneficia piscatoris :

Teraz mowi / spomniawszy sobie ná onego Ry-
bitwá Cesarze fletáia / tam sie w koronach tánto
drogie kámiennie / kedy dobrodziejšá wa swieca Ry-
bitwome.

X S. Chryzostom.

Silá bylo Krolow / co miásta burzyli y zburzy-
li / porty czynili / Tytuly siwe na nich pisali / á przecta
zgineli / nie im to nie pomoglo / swiat o nich milczy /
y zapomniá ich / Piotr rybuw / ktory niczego tego
nie vdzialal / iz Cnote vmitowal / áto y miásto prze-
dnie / prawie Krolowšcie osiadl / y po smierci ia-
šniey á nizeli Slonce swieci.

Co wszysko Prætextatus mek kedy wschodny Pro-
consul wazáia / á niewypowiedzianie wielka vz-
ciwošć ktora duchowienstwu wyradzano w Rzy-
mie baczac / gdy go Damaz Papiež ná wiáre S.
Chrzešciánska namawial / odpowiedzial :

Facite me Romanæ Urbis Episcopũ, & protinus
ero Christianus :

Vczyncie mie Rzymškim Papiežem / á ia sie zaraz

ochrzczé

erm : 28.
c Saftis.

omil : in
sal : 48.

. Hiero-
pist : ad
amma-
hium,

ochrzcz. iako swiadczy Amian Marcellin / Histo-
ryę Pogańin / zayrzac sam tego Kościolowi Boże-
mu. Wo kto moze wypisać / iako Cesarze te Scolice
śanowali / iako czcili / iako przeciwko Papieżom
przed miastá wychodzili / przed nimi kłakali / czytay
o iednym (kto moze powtarzam drugi raz wszystko
pisać) Justynie Cesarzu Konstantynopolskim / kto-
ry przeciwko Janowi Papieżowi :

Cum tota vrbe obuius illi processit, & ad ipsius
pedes venerationis causa procubuit, ad templum
deduxit, vbi insignia augustalia sibi detraxit, proci-
dētq; suppliciter petiit, vt rursus illis ipsū adornaret.

Ze wszystkim miastem przeciwko niemu wyszedł /
do nog mu vpadł / do kościola go prowadził / tam
Cesarzkie znaki z siebie zrzucił / na kolana pokleknął /
aby go znowu nimi ozdobił / pokornie prosił.

Toż vdziałal Konstantynowi Papieżowi Ju-
stynian / padł / y nogi iego całował. Mogłoby sie
bárzo wiele tego przynieść / ale cie do Historiy od-
syłam.

Rzym Pogański nigdy swiátu wśzytkie-
mu nie roskázował.

CAP: XIX.

Dopodobno kto zarzuci / nie pánnietał Hero-
to teraz Rzym Chrzescianski. Szerzey przy-
patrz sie iedno. Szablá Rzymiska całe lat cztery sta

od założenia miasta / nie wyszła za granice Włoszczy-
 ąle się tylko z Włoskami / Samnitami / Ubitami /
 Tuskami / przez te cztery sta lat biła o koronę / aż ta-
 koby roku od początku Państwa czterechsetnego
 siedemdziesiątego / gdy się Turen Król Tuski pod-
 dał / y miasto otworzył / y Królowie Etruscy ko-
 niec wzięli / y Rzymianie oboz za Apenninem posta-
 wili / y owsem taki był Pan przez oneż cztery sta
 lat Rzym / że gontami był kryty / iako Plinius świad-
 czy. Troche potym / to jest Roku czterechsetnego
 osmdziesiątego trzeciego / naprzód się do Sycylię
 ruszyli / kiedy wielkie zwycięstwa y sławne otrzyma-
 wszy / w krotce na Hiszpania: Afrykę / Macedonia
 Grecya / y na wszytkę Azya wdarzyli / y biąc się prze-
 dwieście lat / posługa Pawła Emilego / Perseusza
 Macedońskiego Króla zwolowali / przez Scypio-
 ny Hiszpania y Afrykę podbili / przez Scypiona wiel-
 kiego / Antyochę starli / Azya osiedli / przez Lucęgo
 Sylla Grecya opánowali / nuż Nitrydatesa zwy-
 ciężyli / Pont / Kapadocya / Ormiańskie Państwa /
 Albánia: Kolchy / Kaspie / Ibery / Party / Arabi /
 Żydowską ziemię wzięli / przez Julęgo Cezara nieco
 potym Francya / Brytannia / y wielka część Nie-
 mieckich krain zholdowali / aż też wolność utraci-
 wszy / y iednego się rozkázowaniu poddawszy / Roku
 od Komulusa iakoby siedmsetnego ieli się w Euro-
 pie / w zyey / y Afryce / w herz / y dłuż bärzhey sobie y

ozywac

ato de
Orig.

lin: li: 16
ap: 10.

ozywac. Przyczynilić byli do tego nieco August /
 Kláudyf / Wespázyan / Traian Cefárze / ale swiá-
 tá całego nigdy nie mieli / chociaf sie sami hárdzie-
 tym chwalili / y owfem áni całej Afryki / áni w fyt-
 kiey Azyeey mogli zwoiowac / gdyż Murzynow y
 Abiffynow nie tkneli / v Tatar pułnocnych / Chál-
 deow w fchodnych nie postali / Pártowie y Perso-
 wie / nie długo ich fłucháli / przedko sie im z raf wy-
 fliżáli.

Alle Stolicá Rzymu Chrześcianańskiego ináczey /
 prawdziwie o niey nápisal Prósper.

Sedes Roma Petri, quæ Pastoralis honoris

Facta caput mundi, quicquid non possidet armis
 Relligione tenet. &c.

R S. Páwel Apostol iefze swych lat powiedzial :
 In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fin es
 orbis terræ verba eorum

Ná wfytel swiát glos ich wyszedl / y ná kraie
 swiátá ich fłowá.

Abowiem **SS.** Apostolowie Zydowfkiemu
 Páńfctwu y Samáryey Wiáre s. opowiedziaw fzy /
 potym sie też swiátem podzielili / kedy dostála sie

Piottrowi S.

Wlofka ziema :

Páwłowi

Grecoya :

Jákubowi

Pálefctyná :

Andrzejowi

Acháia :

Janowi

Azya :

Q

Filipowi

Lib : de
 Ingr.

Rom; 10

Jilipowi	Frygia:
Bartłomiejowi	Ormiánie wielcy.
Tomaszowi	Wschodna y zachodna Indyja:
Matteuszowi	Murzyńska ziemia:
Symonowi	Persya:
Tadeuszowi	Mezopotámia:
Jakubowi	Hiszpania:

Których Dczniowie y następcy w rozmaitym wieku / idac po wszytkim świecie / uczyli go. W Rzymie samym / niemal tudzież po S. Pietrze za Klemensa S. Papieża / tak było wiele Chrzescian / że Trajan Cesarz zleższy sie / wydał Uniwersal / za kazuie srogo / aby schadzeł żadnych nie czynili / gwoli ktoremu y Plinius / w Bityniey Proconsul nie tylko tegoż bronil / ale Chrzesciány karal / tak samo że w liście do Trajana Cesarza pisze. Cudnie Tertulian / Poganištwu / byl takoby tegoż wieku / wy miata :

Obcy iestesmy / a przeciesmy wásze wszystkie Koty osiedl / Miasta / Wyspy / Samki / y obozy same / palace / Senat / rynki &c. pełne nas.

Troche niżej.

Sola vobis reliquimus templa : Tylkośmy wam : mowi / zostawili kościoły wolne / y byśmy sie na osobność kedy daleko wynieśli / zomalibyście sie wászey garści / małości / y pustej / a takoby zdechlego miasta / patrzałibyście / komuby w nim rostkazowac /

wiecey

wieceyby wam nieprzyjaciel / niż sasiad zostało /
 Sed hostes maluistis vocare generis humani, quàm
 erroris humani, &c. S. Augustyn piše / iż lat tego to
 sie wypełniło / co przed tak wielkiem dalekim obie-
 cano było Abrahamowi Patriárše: In semine tuo
 benedicentur omnes gentes: Ze w nasieniu twym /
 Narody y Potolemiá wszystkie błogosławione be-
 da. Przydayże po S. Augustynie tak wiele Wysp /
 Narodow / y Państw nawroconych / przyday In-
 dya / choć tylko Zachodnia / kedy teraz jest dwadzie-
 ścia Biskupstw / a kościołow iednych ná siedmdzie-
 śiat tysięcy / spomni ná Indya Wschodnia y Wyspy
 iey / ná Państwo Syneńskie wżbyt herokie / ná Ja-
 pony / wszedy w tych pomienionych świata ná tego
 ścianách / Oycowie Zakonu S. Augustyna Pustel-
 nicy / S. Dominiká / S. Fránciská / y insy prácu-
 ia / dzicy ludzie / málo y ludzie drudzy / Stolicy
 Chrześcijańskiego Rzymu są poslušni.

Tract: i
 Epist: 10

Bozius
 lib: 4 c:

Iaka szodrobliwosc Rzymu Chrześcijańskiego.

C A P: X X.

Niewiem by też kto nie mowit: Połaz Szod-
 drobliwosc terazniejszego Rzymu y animusze
 Pańskie. Lepiey to moge pokazac / niż kto muitema z
 Pogan. R cożwždy byly ich Theatra / Amphiteatra /
 slupy / laznie / wieczerze / &c. &c. iedno sweywoli y
 hardosci proporce a chorogwie? Kto świadom

Historyków/wie co mówię. Toć to oni Bożę chwałę w tym opátrowáli/ktorzy/choć co ná teź Bogów swych chwale iáka działáli/przecie záraz gwoli sąsiádom áby nie gánili/ ále áby sie im podobáło y stawili ich/ ták wielkie kóšty wiedli. Podź ty iedno podź do mego Rzymu Chrześciánskiego/ á pilno pátrz coć wlázuie.

1. Nie było tam żadnego Szpitalá/ kedyby chorych/ vbogich / opátrowano / teraz ich iest dwádzieścia y pieć.

2. Plati: in Inno: 3. Nie było mieszkánia dla dziećek porzuconych/ do kadyby ie brano/ y gdzieby chowano/ teraz wyzrzyłš páłac S. Spiritus in Burgo, ktory Innocencyus trzeci zmurował/ y bogáto fundował.

3. Nie było Kollegia/ gdzieby mlodzi nákládano ná Náuki/ teraz y dosyć y bogátych/ gdyž sa dla Anglow/ Niemcow/ Czechow/ Węgrow/ Gotow/ Szwedow/ Grekow/ Syryczyków/ Maronit/ Neofitow/ Cháldeow / &c. &c.

4. Nie było żadnego Katá/ kedyby Pánienki sieroty po zesłtych rodzicach vchodzac niebezpieczeństwa Czystości/ w światobliwość żyły/ á potym do stanu ktory káždey Pan Bog náznáczył / pošly / teraz iest ná to Klastor S. Katarzyny oddány.

5. Nie było dla od vmártych sierot dziećek mieszkánia y chlebá/ teraz ná dwu miejscách ad SS. 4. Coronatos y S. MARIAE in Arquiro dostáteczne obeszcia.

Nie bylo porzadnie gruntownych Akademiy / y
owsem gdy sie byli Professorowie z Uten przywle-
kli / wotował Kato w Senacie / aby ie wypedzono /
teraz patrz co ich : Fundował też tam jeden nasz za-
cny Polak / Jásnie Wielmożny Pan Stánislaw
Hrabia Pileze Padniewski / Starostá Dybowski
Annexam Academiám, ktorey nie opisuje / bo ia samá
zacność zdo bi y głósi.

Nakoniec / dla Pielgrzymow ze wšytkiego swiá-
tá gwoli nabożeństwu gościom / nie bylo mieyscá
pospolitego : teraz Szpital Przenaswietšey Troy-
ce dostátkiem wielkiem podeymuie ich trzy dni / że
nie spomnie rozmaitych Nacy / dla ktorych tákże sa
rozmaite Szpitale / aż y dla Murzynow / Ormian /
inšych.

Chcesz widzieć Seminaria, to jest mieyscá kedy
mlodź pći Mestkiey chowáia / ćwiczenie swiatobli-
we dawáia / koszt wzbyt wielki ná to czynia : Tylko
jednego Grzegorza XIII. Uycá SS. bogoboy-
ność w tym przypominie. Abowiem ten naprzod.

Koku pierwszego / Pásterstwa swego / dla ludu
Niemieckiego Seminarium wystáwil / y dwádzie-
ściá tyšiecy złorych nádal.

Koku wtorego zmurował Wegrom.

Koku piatego Neofitom / gdzie Cháldeowie y
Ormianie też mieštáia / wiec Anglom y Grekom.

6.
Plutarch:
in Cato :
Censori-
no.

7.

Końu dzie- { Wiedniu / Branzberku /
wiałego w { Prądze / Musyponcie po
{ Gracu / iednemu fundował.
{ Olomońcu.

Końu ieden- { Wilnie / { po iednemu / á w
nászego w { Kolożwa- { Jáponie ná Nowym
{ rze siedmi { świecie trzy zmurowo-
{ grodzkim / { wal / y bogato nádal.
{ Fuldzie.

A náostátek / ná Lowánska Akadémia dwádzie-
ścia kroc sto tysięcy we złocie / to iest dwa milliony
náložyl. Powtarzam : Co ták swiatobliwego S. P.
Q. R. wkaże : Slupy / láźnie / wieprze całkiem pie-
zone / y ták całkiem ná stol dáne / potravý z Damo-
rza przywiezione / sadzawki zbytnim kóstem czynio-
ne (że czego innego zámilze) sweywoli marney bu-
ty / y cielesności OKAZALE PROPORCE Y CHO-
RAGVVIE.

Z A M K N I E N I E.

C A P : X X I .

Nie ia nielze wieków przeszłych. Wiem że byli
ludzie / wiem do czego sie sami w piśmie przy-
znawali.

Zblądziłismy z drogi prawdy / á swiátko sprá-
wiedliwości nie świeciło nam / y Słońce wyrozu-
mienia / nie weszło nam. Upracowálismy sie w dro-

Dze nie-

Dze nieprãwosci y zãtrãcenia / chodzilisiny trudny-
mi drogãmi / á drogi Pãñskiey nieznañisiny. Co nam
zã pożytekwczyniãã pycha ábo chelpliwosc bogactw
co nam dala? Wszytkie te tam rzeczy iuz minely
iãko cieñ / &c. &c.

Dlaczego niespominam Chryfargyrũ, Poboru o-
nego zelzywego od Wespezyana postanowionego /
do ktorego arendy (nie cne takomstwo / czego nie-
broisz) vbiegaly sie zãwsze stany przednieysze / nie-
spominam drugiego iesze stromotnieyszego / co go
byl wymysliã Kaligulã Cesarz / á gdy z nim pospo-
lu wstãł / wstrzesiã potym Helio gabãł / y nie odmie-
niã Alexander / ácz byl Pan dobry / tylko co wždy
nie kazãł do skãrbu odbierãc / ale nã poprawe nie-
ktorych ozdob Mieystich zãraz obrãcãc / nie spomi-
nam Wyspow / Miãst / Pãñstw / Narodow / ktwã-
wegõ lupiestwã y zdzierstw / pelne wszããto Histo-
rye / niezã / niezã Czytelniku / niechay te tam lãta by-
ly zlote / niech srebrne / moãiadzowe / niechay y zelã-
zne / atoli przecie w pewnym brzegu stãły / krys ie-
den / zã ktory niepodobna bylã zãysc / miãły / iuz / iuz
wszystko przeminelo. Nã co im pãlãce / one skãrby /
onã potencya / one rostkosy wysly? Nã co im okru-
tne trãpienia Chrzesciãñ wysly?

Siue Tyberis ascendat, siue Nilus non ascendat,
cum Christiano ad leonem.

Choć Tybr zbierze / choć Nil nie zbierze / z Chrze-
sciãñnem do Lwã.

Co im

Euagrius

Sucton:
Lamprid.

Tertulli,

Co im tá iádowność ziednała? Już ryti lwie
 frogie á ogromne zánie miały / iuż sie stráśnie lápy
 niedzwiedze same polamály / iuż one gwaltowne
 ognie pogásty / miecze y siekiery ostre rdzá poiádlá / á
 Tyránni Cesarze pospolu y z láry do pieklá ná wie-
 czne meki zdano y postano. Rzym Chrześciánski
 trwa: Potestas eius, potestas aeterna: Moc ie° / moc
 wieczna / iáko począt / táli koniec swoy Bogá wlázu
 ie: swiát. wšytek náuka niebieśta ożywia: samo nie-
 bo mu otwiera. Dobrze o nim piśmo powiedziało:

Gens & Regnum, quod non seruierit tibi peribit:

Narod y krolestwo / ktorec nie bedzie stuzyló zgi-
 Abo wiem iego Cesarz mowi: (nie.

Data est mihi omnis potestas in coelo & in terra.

Dána mi iest wšeláka moc ná niebie / y ná ziemi.

Prawdziwie o mnie Dawid nápiśal:

Pan to iest wielki / B rol nie zwyciężony:

Nád inše wšytki Bogi przelożony:

W iego sa reku ziemskie glebokości:

X nie dostepne gorne wysokości:

Jego iest morze / y on ie sam spráwił:

X wšytkorodna ziemie on postáwił.

Juliusz Cezár / wielki on swiátá burzyciel / chwá-
 lil sie niekiedy strofuiac Hispany / co byli rebelizo-
 wáli: Aboście nie baczyli / mowi / że / chociaż byście
 mie byli zwoiowáli / ieszce Rzymiáne dziesiec Le-
 giy máia / ktore / nie tyłkoby sie wam opárly / áleby
 y samo niebo rozwáliły? Co

Efai: 60.
 Kto reńá
 nki twey
 nie bedzie
 postuśne.

Kocháno
 wšt w
 pšáctwu
 fol: 143.

Lib: de
 bello Hi-
 spani: fol:
 63.

Wiele żol
 nierzá w
 sedney Le-
 giy / czy
 tay w mo-
 tm Cezá-
 rze po Pre-
 fáctey.

co bårzo nie opãtrznie / acz byl Pan Miodry / po-
 wiedział. Abowiem / ani sam / ani drudzy Hermani
 Rzymscy tãkowego nigdy nic nie sprãwili / żołnie-
 rzã te¿ tãk silnego y pore¿nego w Obozie swym ni-
 gdy nie mieli / y ow¿em niebã zãniechaw¿y / y nã
 ziemi nie w¿y¿y¿kiego czego chcieli / do¿azãli / pisałem
 o tym wy¿ey. Rzymu zasie Chrzesciãñskiego Ce-
 sarz / Pan / y głowa / iãkie rycerstwo ma / wyswiãd-
 czy Senãcheryb Krol Assyryysti / kreoremu ieden tyl-
 ko Anyol / sto osmdziesiat pieć tysiecy ludu ubil.
 Strzelby te¿ tãk pore¿ney v¿ywa / że y sãmego Jo-
 wi¿ã nã gorze Kapitoliñskiej kòsiciol we w¿y¿y¿kim
 Rzymie naozdobniey¿y y nabogãr¿y piorunowe
 strzaly cisnaw¿y / nie raz spalił. Azci y słowem / y
 namniey¿ym skinieniem mogli y mo¿e w¿y¿y¿to co
 iedno chce sprãwic / gdy¿ : Ipse dixit , & facta sunt,
 ipse mandavit, & creata sunt : On rzekl : y stãto sie /
 on rozkazal / y stworzone sa rzeczy w¿y¿y¿kie.

A z tego / choc krotkiego opisu / nie
 warpie że co byl / co jest Rzym /
 kã¿dy obaczył.

Kozd.

4. Reg. 11

Pfal.

LORET

O Lorecie á skąd temu miástečku táka sława.

CAPVT I.

Lálość sie to w prawdzie
 wyzey położyc / ale dla pew-
 nych przyczyn tum zachował.
 Loret tedy miástečko nie wiel-
 kie / nád morzem Adryatyckim /
 Kościol ma cudny murowa-
 ny / á w nim Domek / w którym
 sie Przenaświetsza MATKA
 BOZA wrodziła / kedy ia / nád wszelkie szczęście sze-
 zliwszy rodzicy wychowali / kedy iey Gábryel Ar-
 chányol poczęcie Syná Bożego zwiástował / y po-
 zól sie / kedy dosyć dlugo mieszkála. Ten iż tu Anyo-
 lowie śś. z Nazáret áże przeniesli / wielce po wszyt-
 kim świecie Loret wstawił / gdy zewszád ludzie
 szczęścia y kondycyey rozmaítey do Naświatszey
 Mátki Bożey ida / á co iedno prosza / záwsze od Pá-
 ná Boga / ná iey przyczynie otrzymawáia / z rado-
 ścia sie

ścig sie niewypowiedziana / y pociecha do domow
 swych wracania. Lecz aby sie to gorace swiata w
 szyskiego nabozenstwo ku Przenaswiatszey Bozey
 Rodzicielce lepiej obaczylo / szerszey o tym Domku
 chce pisac.

Iako wielkie vszanowanie bylo tego Domku w
 Galilei, poki tam Chrzescianie panowali.

C A P: I I.

Sami Apostolowie SS. Chrzescianom pier-
 wszym przyczyna y powodem byli do tako-
 wego nabozenstwa / ktorzy / gdy im pierwey Pana
 dla Wniebowstapienia / a potym Przenablogost-
 wienšzey Matki iego / dla Wniebowziecia nie sta-
 lo / przynamniemy iako sierotki iakie / tymi sie kacika-
 mi cieszyli / w ktorzych y ona sie vrodzila / y Pana Po-
 czela / iz iako Jeruzalem dla grobu Zbawicielowe-
 go / a Bethlehem dla Narodzenia iego / tak Nazaret
 dla iey y Vrodzenia y wychowania / y Poselstwa
 Niebieskiego / Caiemnie prawie niewypowiedzia-
 nych Bozych pelnego / Zbawienia naszego poczatku
 pierwszego / do wielkiego vszanowania wszedl w
 wszystkich. Ano roku Panskiego iakoby trzech serne-
 go / swieta Helena Konstancya Wielkiego Mat-
 ka / swiete miesca w Zydostwie nawiedzaiac / gdy
 tu do Nazaret przybyla / a w Domku tym Nawie-
 dzenia Anyelskiego znaczne w duszy swey Bostie na-
 wiedze-

wiedzenie poczuła / zaraz tamże prawie Cesarsta
 przewaga y okazaloscia Kosciol zmurowala iako
 świadczy Nicephor / zaczym nie tylko Azya y Afry-
 ka / ale y Europá / tym sie gorecey do tego nabożeń-
 twa rzucila. Trwalo to dlugo barzo / choc w re-
 zach Saracenskich / a potym tez y Turceckich Ziemiá
 Swieta byla.

Jako z Galilei byl do Dalmacyey od Anyolow
 Svietych przeniesiony.

C A P: III.

S Dy Roku Pánst: 1291. do rat Poganstkich
 Ziemiá Swieta ostatnie a calkiem przystla /
 Chrześciane czescia powcielali z Syryey / czescia /
 iako to bywa za nowym Panem w bledy marne y
 przeplete / wiare s. porzuciwszy poszli / do tego zas
 Domku barzo byl trudny przystep / dla srogosci a
 krucienstwa Poganstkiego / nie dopuscil P. Bog
 aby tenze Domek isc w obelzenie y zamiedbane
 miat / ale tudziez Anyolom swym / aby go do Dal-
 macyey przeniesli / rozkazal. Piſze Ioannes Villanus,
 Hystoryk zacny tegoz tam wieku / iz Ko: Pán: 1291.
 w Kwierniu Ziemié s. wzieto / a zaraz tez w Máiu
 Anyolowie ss. Domek zniesli / ktory przez rozmaite
 Pánstwa / y morza niosac / w Dalmacyey na iedney
 gorze / niezbytne wysokley : iakoby o pulnocy po-
 skawili. Skoro byl dzien / a narod on mieszkante o-

baczyt /

baczył/ ktorzy byli blisko/ do niego biżeli/ nabożeń-
 stwo zbawicielowi / y Matce iego / obrązy ich ba-
 czac/ oddáli/ coby sie działo zrozumieć nie mogli/ to-
 tylko myslili / że jest dar iakis Boży / ponieważ za-
 noc iedne domek on stanać / ani go niht tak przedko
 postawic nie mogli/ co im y sama starzyza tym lepiey
 iesze wyswiadczała. Domek ten jest we cztery ka-
 ty / z prostego kamienia / dluzszy niż na czterdzieści
 stop/ dwadzieścia niemal syroki / a wysoki iakoby
 dwadzieścia pieć.

NASVVIETSA PANNA Domek svvoy obja-
 vvia, y dzieią sie Cuda.

C A P: I V.

SKoro ten Domek/ iako sie powiedziało na go-
 rze miedzy Tersaktem a Flumen dwiema Dal-
 mackami miastami vsiadł/ za nabiegiem ludzi/ Cuda
 sie/ zwlaszcza z chorymi rozmaitymi / bez liczby pra-
 wie/ w oczach wszystkich działy. Był w Tersakcie
 na ten czas Biskupem Alexander Panu Bogu y cnym
 ludziom bardzo miły/ iako to człowiek iscie swiato-
 bliwego żywota/ iedno że chor/ a zdawna / tak / że
 iuż ledwie żył. Ten gdy prze okrutna gorączke / na-
 wiedzić Domku nie mógł/ acz wszelkim sposobem
 pragnął/ slub rezynił / wedle natchnienia Pańskiego.
 Otoż/ noc przyszley / kiedy ani spał / ani czuł /
 tylko tak leżał/ przyszła do niego Krolowa Niebie-

ta/ wielka liczba swietych Bozych z soba mając / y
 tãd do niego mowitã : Nietrwoż sie Synu/ atom/
 iãkõs mie wzywãl/ przyjszã/ãbym cie y ratowãlã/
 y co to zã Domek powiedziãlã. Wiedzże tedy/ iż ten
 Domek/ ktory tu do was/ tymi czasy iest przeniesio-
 ny/był rodzicow moich/ kedy m sie ia rodziãlã/ kedy m
 sie niemal wychowãlã/ tum Synã Bozego poczelã/
 tu sie S L O V V O stãtã Ciãtem/ tenże pã mym Wnie-
 bowziãciu Apostolowie poświecili. Ofiãre Nã-
 swietsha w nim odprãwãwãli / Oltarz ten/ Piotr
 s. Apostol poświecił/ Krucifix Apostolowie polo-
 żyli/ obraz moy z Cedru Lukasz Ewãngelistã po-
 mãlowãl. Dlugi wiek dosyc w Galilei Domek ten
 byl w wielkim vsãnowãniu/ teraz gdy y wiãrã/ y
 boiãznã Pãnska tãm zgãstã/ do was iest przeniesio-
 ny z Nãzãret miãsteczka. Ale zeby to pewna byãlã/ã
 ty zeby s też glosnym byl swiãdkiem/ ozdrowiey/
 zdrowie twoie silum pomoże do wiãry. Skoro to
 wymowitã/ zniknelã. Ale Biskup do siebie przyjed-
 szy/ porwãl sie z lozka iuz zdrow/ y zãraz powãžno-
 sci zãniechãwshy nã vlice wyszedl/ tego iedno pot-
 kãl / miłosierdzie Mãtki Miłosierdzia przed nim
 opowiadãl/ potym ze wshytkimi do onego Domku
 nãwiedzil/ podziãkãwãl/ slub oddãl.

Iãko posylãno do Galilei pãtrzãc, iesli tãm iest
 Domek Pãnieñski podãwnemu.

C A P: V.

Wt tegoż czasu wielkim Baniem w Kroácyey/
 Dálmácyey / y Istreyey Mikolay Frangipan
 Kzymiánin przedniego domu Szlácheckiego. Ten
 zśécia ona wielka nowina pobudzony / zśécia od
 Biskupá v pewniony / zśécia iż ná iego gruncie wła-
 snym Domek vsiadł v wesełony / naprzód sie zdumiał / á potym / żeby to było z wieljša chwala Pán-
 ska y Náswietjšey Mátki iego / postanowił z Bisku-
 pem / do Gáliley wystáć / áby sie dowiedziano / iesli
 to v nich Domek prawdziwy / czyli nie. Ocz z tre-
 rech ludzi bogoboynych náznáczono / miedzy ktory-
 mi y Biskup tenże podiáł sie tákiey drogi. Krotko
 Anowiac / Aduyátyckie / Sycylijskie / Kretyckie / Cy-
 pryjskie morzá przeiechawszy / do Sydowstki ziemie
 przybyli / Kedy Grob Pánski w Jeruzalem ná-
 wiedziwszy / Pogánom złotem dobrze opláciwszy /
 stráž y przewodniki od nich wziáwšy / do Nazaret
 sie puścili. Tam gdy przybyli / o Domku sie pilno
 pytáli. Ale im zaráz vkázano kósciół s. Heleny / v-
 kázano y mieysce puste / z ktorego powiáda nie da-
 wno / á niewiemy iáko y do kad nam iest wzięty y
 wyniesiony. Pożeli mierzáć mieysce ona miára / co
 ta byli szoba przywiezli z Dálmácyey / y zgadzáła sie /
 zśás sie też zgadzał przyniesienia z wzięciem. A tak
 gdy sie wrocili / wšyštko powiedzieli / Alexander
 ná kázaniu ludowi rzecz ogłósił / y iáko sie co dzia-

to/ iako czego w Palestynie doszli/ opowiedział.
 Co tam za radość była ludu onego/ gdy sie y Cu-
 vá vstáwicznie działy y po wszystkim świecie no-
 wine one powiádano/ á Narody bez przestánku ná-
 naboženstwo przychodžily/ nie tylko že Domek iest
 Mátki Božey widzac/ ále iáko by tam samá mieszła-
 lá wierzac/ trudno to wypowiedžiec.

Gdzie indž ieý przeniesiony z wielką
 zálością Dalmatow.

C A P: V I.

Ecz nie dlugo sie Dálmácyá z ták drogiego
 Niebieskiego kleynotu vciežylá. Cztery lata/
 bez miesiocy piáciu v nich byl ten Domek / á potym
 go/ przyczyny Syn Božy sam y Mátká iego wie/
 Anyołowie ss. indžieý przeniešli. Jáki tam byl žal/
 iáki pláč narodu nášego/ á kto to wypowie : Tam
 stárzy y mlodži/ tam otrocy y niewiásty/ tam dzieci
 same y wszyscy/ to pogorách pátržáli/ to ná polá wy-
 gládáli/ iesli kedy niewidác / pláčac á nárzešáiac/
 že táká poćieche/ táká rádość/ obrone/ zdrowie samo
 vtráćili / chorým sie záprawde dla zbyniego žalu
 zdrowie báržieý pšoválo/ żywot krocil. Žešli sie po-
 tym wszyscy do Baná/ rády y ráturnku ná tákí vpa-
 deš prošac/ ktory ácz sam poćiechy bárzo potrebo-
 wał/ iednáť w sobie vškromi wšy gwałtem serdecz-
 ná bolešć/ iáko mohl ich čiešyt/ obiecuic že / iesli

by inž

by już tak Náswierka Mária radość/ Niebá y zie-
mie/ Domku swego nie rozkazála im przywrocic /
miał takiz własnie postawic/ w którym pewnie iey
Miłosierdzia záwsze ná potym w potrzebách swych
mieli doznác/ na czym nie omylili sie. Bo gdy w kilka
lat postawił Domek/ działy y dzieia sie wielkie Cu-
dá/ Oycowie Bernardyni/ własni Anyołowie Bo-
ży/ Domku tego opiek máia. Alec nie wtulili sie tym
Dalmátowie. Bo choc to już temulát trzystá/ prze-
cie/ gdy ná każdy rok morze Adryátyckie przebyw-
szy / y do Loretu przybywšy/ zápalona žádza te
KOLEBECZKE NÁSVVIETSZEY PANNY ná-
wiedzáia/ zárazem tež płáczac woláia :

Reuertere ad nos MARIA reuertere:

Wroc sie do nas Páanno Náswierka MARIA wroc

Anyołowie SS. Domek w lesie Rekanáckim

postawili.

CAP: VII.

Jest Picenum w Páństwie Włoskim powiát
staryny y bogáty / morze miedzy nim Adryá-
tyckie/ á miedzy Dalmácyá / do ktorego ten Domek
jest roku Páńskiego 1294. znou przeniesiony/ y w
lesie śláchcianki iedney/ białeyglowy bogoboyney
y bázno nabożney z Rekanatu/ ktora zwano Laure-
tá postawiony/ dla czego/ y do tego času/ Domkiem
Loretáńskim nazywamy. Noc bylá/ gdy sie świece-

S

te prze-

te przenośiny działały / zaczęli Pasterze poblizu be-
 dac / bázro sie dziwowali / goy swiatłość niewypo-
 wiedzianie wielka okolo onego Domku w miejscu
 tak niezwyčajnym widzieli / a byli miedzy nimi / co
 mówili / żeśmy pátrzáli / gdy ná powietrzu toż
 swiatko nocy dzisieyszey niesiono przez morze. Do
 dawšy tedy sobie sercá / posli ku Domkowi. A gdy
 tam przybyli / y do onego swietego mieszkania we-
 šli / naprzod ich boiaźń ogárnelá / potym teź rado-
 ści niebieskie dusze ich zápaláły / z ktorey miáry ostá-
 tek nocy / tak ná nabożeństwie strawili. Skoro byl
 dzien / do Kellánatu posli / wrzedowi wšzystko opo-
 wiedzieli / co sie w prawdzie zdáło iáko bayka na-
 przod / ále gdy twierdzili : za nimi przewodnikámi
 do lássa posli. Przyšedšy y zdáleká troche obaczy-
 wšy / poználi že coś Boskie^o / iákož y rzecz sámá wlá-
 zowalá. Bližey sie tedy przystopili / do onego Dom-
 ku weszli / nieco pierwey stráchu / potym dziwná rá-
 dość dušna poczuli / pátrzac ná obraz Mátki Páń-
 skiey y ná Dzieciatko / niemal sie od wielkiey smódko-
 ści Niebieskiey zápominali. Przeto co rychley do
 miásta / znác dáli / ktore zgórá wšzystko tu pozdra-
 wiać Naswietšá Pánnę biežáło / chorzy co ich ie-
 dno przyšło ozdrowieli / Cudow sie bázro wielk
 działa / głosy y wolánia wielkie z radošcia byly lu-
 dzi / máłce Miłosierdzia / že sie do nich sklonić ra-
 czyłá dziekuiacych. Ale kto može wypowiedziec iáka

poćiechá

pociechą y radość była Laurety Pániey te^o mieyscá.

Przeniešiony znowu od Anyolow SS. ná
Págorek dwu bráciey.

C A P: V I I I.

Ten Domek byl w gestym lesie miedzy drze-
wy vsiadł/ y nie dochodzono go iedno ścież-
kami/ zboycy y bándycy abo wywołáncy bacząc o-
tázya do nábycia zlotá/ srebrá/ pieniedzy/ &c. sná-
dna/ wšyſtkie one ścia oštedli/ záczym to do tego
było przyšlo: że dla okrutnych rozboiow/ ludzie
musieli naboženstwá zániechác/ gdynie tylko odzie-
rano/ ále y w obronie zabtiano. Lecz niezániechał
Pan Mátki swey Przenáswietšey do końca czcić/
y ludowi Chrześciańskiemu do dobrego pomoc / fa-
zał znowu Anyolom on Domek wšac/ y ták oby mi-
le od tego lása ná págoroku dwu bráciey rodzoney
Kekánarczytow postáwić / czemu oni bez omišká-
nia dosyc uczynili. Támze znowu y sasiedzi y naro-
dy przyległe y odległe postyškawšy o miłosierdziu
ktore Pan Bog wdziáłác raczył / rzucili sie do zwy-
czáynego naboženstwá/ tedy sie wielkie Cuda dzia-
ly/ y niſt dáremno nie odchodził do domu.

Indziey znowu Przeniesiony.

C A P: I X.

NLe niecne Łakomytuo/ Bogu y ludziom brzy-
 kowi tu dlugo mieřkac. Powiedziało sie/ że był sta-
 nal na gruncie dwu bráciey rodzoney. Ci widzac/
 iákie tam zewřad kleynoty y iákmuzny nieřiono y
 dawano/ ieli przemyřlawac/ iáko by to zabrac. A-
 wo gdy darli/ á w tym sie/iáko to bywa nie zgadzali/
 przyřlo im do niezgody / do zwády/ do bitwy/
 ktora iuř mało nie dořla miedzy nimi. Uczynil ieř
 dnáť Pan záwřeciu táť przekletemu wřret / kazať
 Anjołom swym Domeř wziac / y od tego mieyřca
 na strzelenie z łuku/ á od morza iáko by dwie mil/n z
 Págoroku pewnym pořadzić / co sie teř stało/ kedy
 go y do tad widzimy.

Rozmáite, á dziwne dowody Picenty utwierdzi-
 ly že to domek Matki Bozey.

C A P: X.

I. **O**řlyřawřy Dalmátowie / iř do Picentow
 przenieřiony Domeř/pochutnili sie z vprzymeř-
 go serca do niego: y przewieřli sie przez morze. A
 gdy przyřli/ y poználi že nie inřy/zeřcia wřdychá-
 niem á rzewnym pláčem/ dla utracenia tákowego
 kleynotu: zeřcia głořnymi stowy ieli Picenty nář
 pominac / á by sobie dobrze táť przeciwny řarb v-
 wařali. Mácie mowi Dom / w ktorym sie Mátká
 Boza vrodziła/ byten v nas / Cuda sie dziwne

działy/

Działy/ posyłałiśmy do Gálileey / doślisimy ze ten /
 patrzyć by wam tey pociechy iáko y drugim nie od-
 ieto &c. &c. Wiec też táb był nie dáleko ieden Pu-
 stelnik czel bázro święty / ktory czesto do Loretu
 chodził / y pilno ná wszystkie Cudá patrzał / nabo-
 żeństwo też ognistym sercem Mátcie Božey odda-
 wał; słucháwał do tego nárzekánia / y nie raz / Dál-
 marow. Awo / ázci iuž nie wátpil / iednák dla wie-
 kšey pewności šedł do postów / do biczowánia
 trwáwego / do rozmáitých sposobow / prošac Ná-
 šwietšey Pánny / áby mu obíawie raczyła / co to
 zá Domek. Wlázalá mu sie tedy / y práwie o wszyst-
 kím powiedziálá : Zem sie w nim vrodziła / zem tu
 Syná mego namilšego / Šbáwienie sviátá wszyst-
 kiego IESUSA CHRYS TVSA : poczełá &c. ále idž / á
 wszystkim to opowiedz. Vczynil / Powiátom wszyst-
 kím rzetelnie ogłosił. Tu zá powodem Keřánatow
 Picentowie vchwalili pobor dla Postow do Dál-
 mácyey y Gáliley / ktorzyby sie dowiedzieli / iesli
 to Domek Narodzenia Mátki Božey iest czyli nie.
 Robrano šesnastu / y kazano im naprzod do Dálmás-
 cvey / á potym do Gáliley. Przebywszy oni morze
 Adryátyckie / á z Dálmátami gadáiac / wszystkim
 došli. Wlázano im z rzewnym pláčem mieysce le-
 dy stal / Cudá y czas ktorego byl wzięty powiedzia-
 no. Mierzáli mieysce z soba przywiežiona miára / kto-
 ra zgadzálá sie / czas też nieroznil / áczym sie do Ná-

2.

3.

zaret puścili/ tedy nie inakszym sposobem/ iedno iá-
 ko y Dalmáci postepili/ y tegoż też własnie doszli/ i
 wrocivszy sie wszystko powiedzieli. Imioná ich
 potym ná tablicy mościadzowey položono ná wie-
 czná pámiéc/ á Rzeczposp: oná iuż wiecey nie wat-
 pila/ tym wielkše naboženstwo bylo/ tym sie też czę-
 ściey/ y dziwnieyše Cudá działy. Jezdzili Legaci
 Roku Pań: 1296.

Iáśność niebieska temu Domkowi świáde-
 ctwo dawała.

C A P: XI.

1. **Z**násiło sie y to nie raz/ że iáko by z niebá wys-
 2. **S**niłáły iákies bárzo sliczne iáśności/ ktore naz-
 3. **P**rzod po rożnych mieyścách ná powietrzu stawały/
 á potym też spoliwszy sie/ do Domku schodziły/ y ze
 wšech go stron ostepowały. Bywáło / że sie często
 wterzech Domku od wielkley iáśności świecił/ ná co
 pátrzac ludzie/ vcieche dziwne odnošili. Awo osá-
 dzono támże wieś/ ktora Loretem nazwano. Chcie-
 li byli Rekanatowie w okolo Domek obmurowác/
 baczac znacznie stába starzyzne/ ále sie ścian żadnym
 sposobem mur. iác nie chciał y nie iáł / y owšem zá-
 czásém iák dáleko od Domku odstąpił / że chłopiec
 wšedłszy z świeca we szrodek/ bezpiecznie okolo cho-
 dził / czego mulárze potwierdzili mowiac / że tego
 odemntenia muru nié nie spráwił/ iedno sam Pań

4.
 5.
 Bog. Chcieli nad to Kęłanatowie Krucifix / co był z Domkiem pospołu przyniesiony wzięć / i takż cudna kęplice zmurowawszy / przeniesli go z Biskupem do niey: Ale Krucifix do Domku sie zawsze wracał / co gdy często czynił / zaniechali go w Domku postarému. Na ostatek s. ieden Pustelnik (mowilo sie o nim wyżej) zawsze na każdy rok w Miesiacu Wrześniu / dnia tegoż Miesiaca osnego / kiedy kościół / Mării Pánstiey Narodzenie świeci / widywał daleko popołnocy wielka iásność nad tymże Domkiem: ktora z niebá sstepowála / y potym sie tamże wracała. Trwáło to meládá wiek / aż do Paulum III, y wychodziło miásto Kęłanat w pole / dnuddy też po murách tey nocy stawáli / iásność widywáli / P. Bogá chwalili / Mátcę sie tego Przenablogostáwieniey polecáli.

Vpominki Wielkie od rozmaitych Naswiętszey Mátcę Bozey tu do tego Domku ofiarowane.

C A P: XII

R Jedy Poetowie chca liczbe iáka wielka / ábo też ktora by sie nie moglá zliczyć wlázać / tedy pospolicie mowio: Ile gwiazd ná niebie. Ale ia przdzy zlicze gwiazdy (bo niemal pewnie wiemy wiele ich) ná niebie / niżeli Cudá / ktore sie tu do tod działy / y teraz máło nie ná każdó godzine dzieia / dla czego ták wielkiey prace zaniechawszy / ráczey o niekórych znácznych vpominkách nápiše.

1. Henryk Krol Francuski y Polski Roku Pańskiego 1584. posłał tu kubek dosyć wielki z Szafiru/ wieczło było z Kryształu pełne kamieni drogich w złoto sadzonych/ná wierzchu stał Aniol złoty/trzymając Lilia z trzech Dyamentow bärzo drogich. Nogą tego kubka Szmaragdowa/ pełna także rozmaitych kosztownych kamieni/ á iz ze spodu złotem položona była/ tedy wyrzezano ná niej taki napis własnie do Naszrietšey Panny.

Vt quæ prole tua mundum REGINA beasti:

Et Regnum & Regem prole beare velis.

Henricus III. Fran: & Polon: Rex Anno Dñi. 1584.

To jest:

Krolowa coš zbáwila świat przez Syná swego.

Pociesz potomkiem Krola y Krolestwo iego.

2. życzył sobie krol iáko widzisz potomká plemi mestiey.

Książe z Joiozy był tu przez ośm dni ná nabożeństwie/ á gdy miał odieždzać/ wrzucił w skrzynie cztery tysiące czerwonych złotych / z Florencyey druga taka sume posłał/ á przydał dwie lámpie bärzo wielkie / ktoreby záwsze gorzáły przed obrazem Krolowey Niebieskiej.

3. Roku Pańskiego 1585. Gwilelm Książe Báwárskie posłał koniá bärzo drogiego/ srebrny obraz Mátki Božey iáko do Egiptu vchodžila / lichtarz wišacy ná dwádžiesciá cztery świece srebrny z grzywien ośmídžesiat. Nad to fundácyo vczynił/

3 k. orej

z ktorey co Kól na czterdziesti swiat pewnych do-
dawais swiec białych do niego wedle potrzeby.
Sam potym przyiachal tylko samo czwart/a nábo-
zeństwem sie pilnym zabawiwszy/ gdy miał odież-
dzác/ osiárowal ksiazki złote lane / ktore sie ná trzy
czési dzielily/ y miály takoby cztery kárty/ á ná nich
to herby z kámiemi drogich/ to cudne obrazki takiez.
Worek w ktorym ie chowano zlotoglowowy/ ká-
mieniami y perlami dziwnie vmietetnie háwtowány.
Wiśi y teraz ná trzech złotych káncuszkách / ktore
przez złoty pierścien ida/ á potym iest miasto wezła
bárzo wielki Szafir. Szácowano ten vpominek ná
ośm tysięcy Gerwonych. Osiárowal nád to obraz
srebrny Pána Chrystusa Smartwych wstawáia ce-
go/ grob świecił sie od Dymámentow y Rubinow.

Ksiazę Florencie Ferdynánd Medices po-
stał gálere ná pulcorá lofcia wshytke ze srebrá.

Alexánder Peret Kárdynal Montáit obraz
swoy y brata swego postal z grzywien ská czterdzie-
stu: szácowano drozey niż ná dwa tysiacá Gerwo-
nych y dla roboty y dla czego innego.

Báśá Turecki nie piśa imienia iego/ ani przy-
czyny / postal Kólú Páńskiego 1529. Antependium
srebroglowowe drogimi kámiemi háwtowane.

Krotko mowiac / Papieżow/ Kárdynalow /
Krolow/ Ksiazat/ Miasł/ Stanow rozmaitych táł
wiele tu osiáar byto/ y bywa/ że niepodobna zliczyć :

T

widzia

4.

5.

6.

widziałem rejestre bārzo dziwny / ztąd może tym tã
 cniey kãždy osadzić / iãko Naswietſka Pãnnã / ieſt
 właſna.

MATKAMIŁOSIĘRDZIA.

Ponieważ ſwiat wſzytek do niey o pomoc wo-
 la / bierze iã / y wdzięcznoſć pewnymi vpominãkami
 oſwiãdca.

WENEZIA

Skąd poszli Weneći.

CAP: I.

Rozmáicie rozmáicie o nich piša. Liczą ich niektorzy z Páslágony za iedno / drudzy z Kápadokami / drudzy / że poszli z Fráncyey mniemáia / á každý za soba rácyę wkázuie. Lecz to napewnieysza że Weneći z Troian sie vrodzili / ktorzy byli w te tám kráie z Hetmány swymi po zburzeniu Troiey od Grekow dla Heleny przyptyneli.

O Kościele S. Mária.

CAP: II.

Kościoł ten / wielkim nád mniemánie Kořstem / nie mnieysza vmietetnořcia rzemieřlniká rozmáitego stánał. Bo naprzód páwiment tego iest z mármurow drogich Lácedemonřkich / Tázysřkich / Ořřřkich / Porřřrowych / y inych práwie kořstow nych řadzony / zá czym rozmáite po nim widzietć Figury y wyobrażenia / řkad oczy / zwiářszá rozsádnego / nie ládá vćieche máia.

Sciany są rąblicami marmurowymi pątowane / lewa / tak spocone marmury ma / że linie / ktore po nich ida / własnie chłopą wyrażaia / y zda sie koniecznie / iż tak chciał rzemieślnik / ktory o tym nie myślił / bo by też był pewnie tak potrafić / iako samą uczyniła natura / nie mogli. Dziwował sie temu Albertus Magnus, on Philosoph y Theolog przeczony / z ktorey miary w Ksiegách swych / to jest in Meteoris, iako dziw iaki spomina.

Sklep mądowania y ozdób dziwnych pełny / leży na trzydziestu sześci filarach marmuru rozmaitego / wiecey przecie Fryzkiego / barzo ozdobnego. Te filary są całe / nie składane / a dosyć ogromne y miase. Dach ołowem jest wszedy kryty.

Czolo kościoła / idąc z rynku wejście ma pięć drzwi mosiadzowych / od ziemi aż do wierzchu locone: mowie wszystko czolo / po mieyscach rozmaite są marmurowe Obrazy świętych Bożych wmurowane / jest y Mozaika. Nad średniemi drzwiami wielkimi / stoia mosiadzowe poczworne łonie / ogromne / barzo cudne / ktore Kzymianie w te czasy plal / gdy Hiero Party pogromił / y Tryumph czynił / y položyli mu je in arcu Triumphali, Konstantyn Cesarz potym przeniósł je do Bizancyum / ábo do Konstantynopola / a Weneci dobywszy tego miasta / tu przeprowadzili / y za ozdobe nad Kościelnymi drzwiami postawili na ganeczku / tak / że je obyść może w okolo.

Tu przede drzwiami przednieyszemi/ leży kamień
czerwony/ wielki/ kwadratowy/ á na nim blacha
cudna przybita / kedy Alexander Trzeci Ociec S.
Szyie Fryderyká Barbarosse Cesarzá deptal/ czemu na
pamiętke tamże wyryto ono pisino swiete.

Super Aspidem & Basiliscum ambulabis.

Wszedzy w kościol/ porzrzyysz zaraz ná Obraz S.
Márka Ewangelisty / ktory podnioszy rece pátrza
w niebo. Trudno to ábo wymowie/ ábo opisać/ iá-
ko wielka struka rzemieślnik pokazal w tym obrazie.

Do Kuru poydziesz przez kilka stopni mármuro-
wych/ kedy zástanieš roie práwie zgromádne Du-
chowienstwa Panu Bogu chwale oddawáiacego.
Tamże przypátrz sie ná dewszysto Oltarzowi wiel-
kiemu. Abowiem Tablice tego średnia przywiezio-
no niekiedy tu z Konstantynopolá / z szerego jest
złota y srebra/ ciężka od kamieni drogich/ do śá-
cunku trudnych / zgoła niepodobnych. Jest ná tym
Oltarzem sklepienie ná krzyż puszczone z mármuru
Ojstkie / ktore leży ná czterech z mármuru Parystkie-
go filarach / Historie po nich Stárego y Nowego
Testamentu wyciosano.

Zá tym Oltárzem wielkim jest Ciborium, á tam
cztery filary z Alabástru tak pieknego/ że sie w nim,
iák w zwierciadle przejrzyš. Sila w tym Koście-
le Rel quiy/ jest też ciało swietego Márka Ewán-
gelisty y Ewangelia reka tego piéna.

W Zakryſtrey ieſt ſkarb ſwietego Marka / to ieſt Koſcielny / do ktorey po prawey rece wierzych-
nemi drzewiami chodza / tedy vſzryſ obraz Swie-
tego Dominiká y S. Fránciſka. Tak powiádaia /
ze ſlogoſtáwiony Jachym Opát kaſal ich wymálo-
wác / dáleko przed tym / niſz ſie byli vrodzili.

Gdy otworza do ſkarbu / widziec prawy ſkarb /
obrazy po pás z ſzerego zlotá Swietych / kámiénmi
drogimi ſádzone. Sa tam rubiny / dyámenty / ſmá-
raſi / ſáſiry / topázy / chryzoly / iácynty / perly do-
ſyc wielkie / y wielkiey ceny / nuſz okrey / baty / záſe /
zonychá / iáſpiſá / Gágará / y z rozmaitych kámieni
nie tanich. Pokázuia tam oſiáry wielu Monár-
chow / iáko rogi dwu iednorozcow wielkie / trzeci
mnieyſzy / kárbunkul wielki / ktory tu oſiárowal Do-
minik Gryman Kárdynal / wiáderko z perel niewy-
powiedziáne drogich / co go byl Kzeczypoſp : We-
neckiey Dzumkáſan Krol Perſki nie kiedy poſtal. O
czápce Kſiaſzecey / ktora teſz tam chowáia nie mo-
wie / bo ia trudno opifać / kárbunkul ma ná wierz-
chu / co go nigdy niſt nie ſmiał ſácowác. Vſzryſ
tam krzyſow / kielichow / naczynia koſcielnego y ſat
bez liczby / bez ſácunku. Tak cudny / tak ozdoby /
tak koſtowny ieſt ten koſciol / ktory záczeto muro-
wác Roku Pań : 829. á ze wſzytkiey Grecyey oz-
doby do niego zwoſono. Wſzytkich filarow w nim
pieć ſet / przyſionkow abo krucht ſeſnaſcie. A toć
ieſt ſará Wenecka.

Wieſza /

Wieża / ktora z dzwonami przynależy do niej : iest
troche opodal / to iest ná osmdziesiąt stop od kościo-
ła. Z kwadratowego kamienia ia czworogranisto
murowano / ma od kató do kató czterdzieści stop.
Piše wielki Historyk Sabellicus / że wiecy koštu-
ia fundamenty niżeli sama. Dachówka iest mošia-
dzowa : dla czego / gdy słońce świeci / widzic wie-
że z Histryey / z Liburney / y z inąd daleko przez mo-
rze. Kiedy zaś wleżesz ná wierzch / á czego nie wy-
rzyż : Miasto naprzod same Wenecya / y pálace /
(o ktorych lepiej milczec) pyszno zmurowane : wiec
morze / wyspy / miásta / miásteczka : kościoły / y Alpes
rozmaite. Pierše fundamenty wieże teyto założono
Ko : Pán : 888. á gdy ia byl zá czasem ogień wni-
wecz obrócił / znouu odnowiono / y od ziemie / aż
do wierzchu pozłożono. Ko : Pán : 1517. Anielski
obraz drzewiány mośiadzem obity położono ná
niej iakoby miásto zegnał / stoi ná żelezie / tak / że kie-
dy wiátr / obraca sie. Od ziemie do pieršego pietra
iost wysoka stop sto šesćdziesiąt cztery / z tad do An-
yolá stop sto pięćdziesiąt dwie / ale od dzwonow / aż
do tegoż obrazu Anielskiego pełno wšedy około ro-
zmáitych mośiadzowych / marmurowych obra-
zow / filarow / lwow / &c. &c.

Ogułem o Kościołách, o Pálacách, y o inych
ozdobách tego miásta.

C A P: III.

Bożal był czasu iednego Ociec Świety do
 Rzeczyposp: Weneckiey w posesłtwie Nary-
 ana Socyna / człowieka z umiærnošci prawa
 ſwiærta wſzystkiemu znátomego. Tego gdy ſie po-
 zym wrocil pytal: Coš widzial w Wenecey?
 Na co on odpowiedzial: Vidi impossibile in im-
 poſſibili. Przetoż yia ogulem tylko/particulares de-
 ſcriptiones zãmiechawſzy piſze. Jar teſt w Wene-
 cey ſeše dzieſiat ſiedm / Kłaſtorow Otroczych/
 pieć dzieſiat cztery / Białych głow / Niſiſk dwadzie-
 ſciã ſeš / Orátorya oſmnaſcie / Bráctw głow-
 nych oſm / Organ po rożnych Koſciolách ſto czter-
 dzieſci trzy / bo w iednym kílka wyſzzyſ. Te wſzy-
 ſtkie Koſcioty pełne złotã / ſrebrã / mármuru / obra-
 zow rozmaitych y bãrzo cudnych. Szpitalow prze-
 dnie bogátých ſiedmnaſcie / drugich także nieſka po-
 vlic pieć dzieſiat trzy / wież dla dzwonow podle ko-
 ſciolow ſto czternaſcie / ſtudni dla poſpolitego czło-
 wiekã ſto pieć dzieſiat pieć / ogrodow bãrzo roſto-
 ſnych y ná vcieche tylko / dziwna umiærnoſcia oz-
 chedożonych ſto oſm dzieſiat pieć / pálacow wyſo-
 kich y okazałych ſto czterdzieſci ieden / á ſto ſtore
 práwie tego Tytulu ſã godne / że teſt co właſnym
 pálacem nazwãc / Moſtow kãmiennych pul pierã
 ſtã. łodekãbo batow rozmaitych do oſmi tyſiecy /
 ludu wſzyſtkiego w Kołu Pãñſkim 1600. náliczo-
 no z roſkazãnia Kãſożeciego ſto dziewiedzieſiat

tysięcy siedm set y czternaście. Sa też obrazy róż-
 maitych Weneow / z rozmaitych materiy po wielu
 mieysc nakładem Rzeczypospo: postawione / ktorzy
 niekiedy co dla Oyczyzny badź na wojnie / badź do-
 ma bārzo pożytecznego wdziałali / iest mowie mār-
 murowych sto szesc dziesiąt piec / mośiadzowych
 dwadziestā trzy. Bo chociaś to miasto siedzi na
 wodzie wylaney od morza Adryatyckie^o / do ktorego
 też przynależy / y od ktorego zalania bżeg wielki tāk
 z samey natury uczyniony broni / wszākże przecie
 tāk iest miasto sādzone / że po nim na wielu mieysc
 tāk po ziemi chodza y obrazy klāda.

Iako w Morze Ksiażę rzuca pierścien.

C A P: I V.

Słā Wniebowstapienia Pānskiego / Ksiażę
 Weneckie wziawszy z soba Senat w szystek /
 Pāny y Szlāchte / z wielka okazaloscia / Pompa y
 Tryumphem iedzie na Gāleonie zlocistym / ktory
 zowia Bucentaurus dla zbytnie wielkoscī / do pe-
 wnego portu morza Adryatyckiego. Tāmże nie bez
 Ceremoniy wielkich pierścien bārzo drogi z pālcā
 zdiawszy / rzuca w morze. Rozumieia niektorzy / iż
 to dla tego czyni / aby Morze wzbyt gniewliwe y
 burzliwe tym wblagal / żeby poddani iego spokoy-
 niey żeglować y kupiectwā swe bezpieczniey od-
 prawowāć mogli. Ale inśa iest przyczynā tey dro-

gi y postępku iego / to iest / aby takowa Ceremonia /
 prawo ktore ma na to morze dārowane y dane z pier-
 ścieniem od Papieża Alexandra III. gdy byl do tey
 Rzeczyposp: przed okrucienstwem Cesarza Fryde-
 ryka Bārbārosse przyiechal / pokazal / dla czego też
 kiedy rzuca pierścien mowi: In signum perpetui
 Domini maris Adriatici.

Iakie sprāwowanie Rzeczypospolitey.

C A P: V.

SPrāwuia Rzeczypospolita Wielka Kādā / Se-
 nat / Książę / na tych trzech wszytek rząd Pān-
 stwā zawiśt. Do wielkiey rady przynależy ślāchtā /
 ktorzy iedno lat przeszli dwādździecia piec / Senato-
 row sto dwādździecia / Książę iedno. Wszyscy wpa-
 truiā wedle wzedu kādzy y powinności swey Cā-
 łość praw y wolności / rozszerzenie Pānstwā / do-
 bro pospolite / ozdoby miāstā / zgode z pogranicznymi.
 Sa ktorzy nād wszytkim Pānstwem czuiā / sa
 ktorzy o morzu zawiāduiā / sa y co o māietnościach
 ziemnych opieł māia. Jāko sie kto w mieście sprā-
 wuiē / y zład żyie / pilnie ācz wzbył potāiemnie / do-
 chodzi. Książę y Senat swoich māia / co przez nich
 w tāk wielkiey osādzie pilno ā pilno wpatruia koby
 sie badz do postugi woienney / badz do czego innego
 przednie zgodzić mogl / zāczym własnā sprāwe
 wzięwšy / nie dāia mu prożnowac / āle dostātecznā

intrata

intrata y dochodem Cnots one czca/y do spolnego v-
pátrowania dobrá pospolitego biera. Taka tám
jest Iustitia Distributiua. Przybadz przybaz kleynocie
do Wyczyzny mey miley / znaydziesz ktorzy cie po-
trzebuia / y prágną.

Co zà intratà Rzeczyposp: Weneckiey.

CAP: VI.

Dzie roczny dochod Wenetom z morza y zie-
mie/ ktory poráchowawszy/ vdziała do trzech
milionow/ licząc ná złote násze. Gdy pádnie potrze-
bá pieniedzy/ á skarb nie ma/ záraz mytá podwyższá-
ia / wiecey dziesięcin przyczyniáta / rozmaíte máta
spofoby / do zgromádenia giówney sumy / wedle
potrzeby Rzeczyposp:

Co zà gotowosc ná woynę.

CAP: VII.

Weneći Pánowie swego morza y ziemie / ná
obá gwałty záwsze sa gotowi. Bo v pieniaz-
dze v nich leza w skárbie zámmozone / y Cefaus ze
wszech miar dostáteczny máta. Opise go / záczym
przyznasz iż tak jest/ iáko mowie. Naprzod tedy Ar-
senal ábo Cefausich/ ráchuiac go ze wszytkim / ma
w okolo dwie mili niemal Wloście / bo jest w kacie
miásta wysep dobrze murámi/ bástámi / przełopy
głebokimi obwárowány/ ná ktorym sa vlice rozmá-

ite/ rzemieślnikow pełne/ co inego nic nie czyni
 dno ábo morskie/ ábo ziemne woienne potrzeby ro-
 bia y gotuia. Tam wyrzyszkowale/ slosarze/platne-
 rze y rzemieślniki rzadko slychane/ iedni dźlala leia/
 drudzy kula kua/ drudzy bron y zbroie chedoza/ ko-
 sy/ lancuchy/ osaki/ kotwice/ żagle/wiosła/ siekiery/
 spisy/ páyże / &c. &c. bez przestánku robia/ ná kro-
 re co wychodzi pomysł. Dyrzyszkowale pełne wszelá-
 kiego ryństunku/ ták / że wielkie woystko zaraz może
 sie wybrać: y wszyku stanac / gotowo do potrzeby.
 Wkazuia okrety/ galery/ y nawy/ ták domowe/ iáko
 ná morzu po zwyciestwách wziete. Krotko mo-
 wiac: Gotowość tu wielka/ bo potencya wielka.
 Kto o tey Rzeczyposp: chce wiecey czytać/ znay-
 dzie v rozmaitych Autorow/ mnie bylo dosyc
 ná tym / przednieyszych rzeczy Su-
 maryusz wkazac

✻
KONIEC

De Sancta Barbara

8909

*Barbara sum nomen Sed Virgo peeta
 Sed qsi me genuit Barbanus Me fuit
 Vatiama Doro Poloni.*

*Immersea, Appella Sed, Servo, Senatus
 Vniuersa, Olex, Olymptal, Olyf, Olyf, Potesta
 Olymptal, Olymptal, Olymptal, Olymptal*

8904

1

